

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій
Кафедра обліку та економіко-правового забезпечення АПБ

Мацюк Владислав Васильович

Обліково-аналітичне забезпечення інвестиційної безпеки підприємств /
Accounting and analytical support of investment security of the enterprise

Спеціальність: 071 – Облік і оподаткування

Магістерська програма – Облік і правове забезпечення агропромислового бізнесу

Магістерська робота

Виконала студентка групи

ОПЗзм-21

В.В. Мацюк

Науковий керівник:

к.е.н. доцент І.М. Белова

Магістерську роботу допущено до захисту:

“ ” _____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри

_____ Р.Ф.Бруханський

ТЕРНОПІЛЬ - 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	...3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	...7
1.1. Економічна сутність та ідентифікація інвестиційної безпеки в системі економічної безпеки підприємства.....	...7
1.2. Інвестиційна політика підприємства як спосіб реалізації інвестиційної безпеки.....	...17
1.3. Інвестиційні ризики та невизначеність в умовах глобалізаційних змін.....	...32
Висновки до розділу 1.....	...40
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЧАСТИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	...41
2.1. Організація бухгалтерського обліку як засіб забезпечення інвестиційної безпеки підприємства.....	...41
2.2. Методика облікового відображення способів зниження ризику при реалізації інвестиційної політики підприємства54
2.3. Інформаційне забезпечення економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства.....	...60
Висновки до розділу 2.....	...73
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ.....	...74
3.1. Теоретичні положення економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства.....	...74
3.2. Методика економічного аналізу інвестиційних проектів в умовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства.....	...82
3.3. Оптимізація впливу ризику забезпечення інвестиційної безпеки підприємства: резервний підхід.....	...91
Висновки до розділу 3.....	...102
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	...103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	...105

ВСТУП

Актуальність теми. Поступальний соціально-економічний розвиток будь-якої держави неможливий без достатнього рівня внутрішніх і іноземних інвестицій, дотримання оптимального співвідношення між ними, спрямованості в пріоритетні галузі господарського комплексу та ефективного використання.

Однак, на жаль, сьогоднішня Україна внаслідок політичної нестабільності, кризового стану вітчизняної економіки загалом та фінансової системи зокрема, відсутності обґрунтованих економічної та фінансової політики, практичного самоусунення державних органів від регулювання і здійснення інвестиційних процесів, величезного рівня корумпованості суспільних відносин, а відтак – відсутності належного інвестиційного клімату не спроможна нарощувати внутрішнє інвестування та програє конкурентну боротьбу за іноземні інвестиції.

А відтак, вкрай необхідна якнайшвидша й якісна розбудова інвестиційних процесів в Україні з урахуванням її інвестиційної безпеки, формування дієвої системи її забезпечення.

Інвестиційна безпека підприємств різних галузей промисловості залежить від джерел, обсягів та методів фінансового забезпечення. В сучасних умовах більшість підприємств не мають можливості функціонувати без достатнього обсягу фінансових ресурсів, які можливо отримати за рахунок взаємодії із зовнішніми інвесторами. Відсутність комплексного підходу до облікового відображення елементів забезпечення інвестиційної безпеки унеможливорює створення інформаційної бази для аналізу формування та використання інвестиційних ресурсів підприємства.

За даними Державного комітету статистики станом на 1.01.2018р. структура інвестицій у діяльність підприємств України характеризувалася зменшенням їх обсягів за всіма галузями промисловості з 339948 млн. грн. в 2015 році до 216043 млн. грн. в 2016 році. Дані статистичні показники свідчать про неефективність управління залученням та використанням інвестиційних ресурсів підприємств, що стало наслідком наявності нестабільного бізнес-

середовища та системною політико-економічною кризою.

Фундаментальні та прикладні дослідження в сфері бухгалтерського обліку та економічного аналізу забезпечення інвестиційної безпеки підприємств здійснювали О.І. Барановський, К.П. Боримська, Л.В. Гнилицька, Д.О. Грицишен, А.П. Дикий, В.М. Жук, В.В. Євдокимов, В.І. Кириленко, Я.Д. Крупка, О.А. Лаговська, Н.О. Лоханова, В.В. Мірошник, В.С. Труш, та ін.

Водночас логічно незавершеними залишаються дослідження: розробки методологічних засад, формування забезпечувальних підсистем, суб'єктно-функціональної схеми, механізмів і розвитку державно-приватного партнерства у формуванні системи забезпечення інвестиційної безпеки держави.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку і економічного аналізу операцій із забезпечення інвестиційної безпеки підприємства як основи підвищення рівня його інвестиційної привабливості.

Реалізація мети вимагає постановки і вирішення таких завдань:

1) уточнити економічну сутність інвестиційної безпеки та визначити її місце в системі управління економічною безпекою підприємства для формування теоретичних підходів до обліково-аналітичного забезпечення інвестиційної безпеки підприємства;

2) виділити функції та характерні ознаки інвестиційної політики підприємства та обґрунтувати їх вплив на процес формування облікової політики підприємства в частині забезпечення інвестиційної безпеки;

3) визначити сутність ризику інвестиційної діяльності в системі класифікаційних ознак підприємницьких ризиків для підвищення інформативності облікових даних щодо рівня інвестиційної безпеки підприємства;

4) сформулювати методичне забезпечення відображення процесу формування та використання резервів в системі бухгалтерських рахунків як основи досягнення інвестиційної безпеки;

5) обґрунтувати організаційні підходи до аналітичного забезпечення

інвестиційної безпеки підприємства;

б) підвищити інформативність бухгалтерського обліку в частині операцій, пов'язаних з інвестиційною безпекою.

Об'єктом дослідження є система обліково-аналітичного забезпечення інвестиційної безпеки підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційно-методичних та практичних положень обліково-аналітичного забезпечення інвестиційної безпеки підприємств.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Для уточнення та поглиблення економіко-правової сутності інвестиційного ризику використано методи теоретичного узагальнення, групування і порівняння. Системний підхід, методи конкретизації, діалектичний, аналіз, синтез, абстрагування покладені в основу удосконалення організаційних і методичних положень бухгалтерського обліку і економічного аналізу операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки. За допомогою методу моделювання визначено підходи до організації та методики бухгалтерського обліку та економічного аналізу операцій із забезпечення інвестиційної безпеки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та вивченні організаційно-методичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку і економічного аналізу операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки підприємства, у визначенні сутності ризику інвестиційної діяльності в системі класифікаційних ознак підприємницьких ризиків для підвищення інформативності облікових даних щодо рівня інвестиційної безпеки підприємства та підвищенні інформативності бухгалтерського обліку в частині операцій, пов'язаних з інвестиційною безпекою.

Практичне значення одержаних результатів полягає в впровадженні організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку та економічного аналізу операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки підприємств.

Апробація результатів магістерської роботи. Основні положення магістерської роботи знайшли відображення в науковій тезі, а також обговорювались та були позитивно оцінені на науково-практичній конференції: Цифрова економіка: тренди та перспективи.

Мацюк В.В., Белова І.М. Організація обліку інвестиційної політики в сучасних умовах. Цифрова економіка: тренди та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 301-306.

Структура та обсяг магістерської роботи. Основний зміст магістерської роботи викладений на 116 сторінках комп'ютерного тексту. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 106 найменувань, містить 12 таблиць, 22 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО - ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та ідентифікація інвестиційної безпеки в системі економічної безпеки підприємства

Досягнення стану економічної безпеки підприємства відбувається за рахунок усунення зовнішніх і внутрішніх загроз, обумовлених ризиками, а також шляхом професійного та ефективного управління. Бухгалтерський облік як елемент системи управління є способом забезпечення економічної безпеки підприємства та виступає основним джерелом при обробці, аналізі та систематизації даних про факти господарського життя.

Таким чином, бухгалтерський облік як інформаційна система надає можливість сформувати об'єктивну інформацію про підприємство і забезпечує заінтересованих користувачів своєчасною, достовірною, актуальною інформацією про фінансово-господарську діяльність в розрізах, необхідних для прийняття ними ділових рішень, в тому числі, в частині забезпечення стану інвестиційної безпеки.

Складові економічної безпеки макrorівня визначаються Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [80]. У Методичних рекомендаціях наводиться визначення економічної безпеки як «стану національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання». А також зазначається, що складовими економічної безпеки є: виробнича безпека, демографічна безпека, енергетична безпека, зовнішньоекономічна безпека, інвестиційно-інноваційна безпека, макроекономічна безпека, продовольча безпека, соціальна та фінансова безпеки.

Реалізація інвестиційних можливостей, нарощення обсягів інвестування та раціональне використання фінансових ресурсів включені до стратегічних завдань в Україні.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства може складатися з різного ступеня структуризації та формалізації. Дія механізму реалізації економічної безпеки підприємства спрямована на досягнення економічної безпеки підприємства за рахунок мінімізації зовнішніх та внутрішніх загроз, які зумовлені ризиками, а також за рахунок ефективного управління. А забезпечення організації бухгалтерського обліку як елементу системи економічної безпеки підприємства є основним процесом при обробці, аналізі та систематизації даних про факти господарського життя.

Отже, бухгалтерський облік як інформаційна система генерує формування об'єктивної інформації про підприємство і забезпечує заінтересованих користувачів інформацією про реальний стані фінансово-господарської діяльності підприємства [3]. Тому, результат взаємодії механізму забезпечення економічної безпеки із системою бухгалтерського обліку полягає у надходженні необхідної інформації для організації процесу виробництва відповідно до сукупності інтересів підприємства.

Проблема забезпечення економічної безпеки є достатньо новою для сучасної економічної науки. Хоча останнім часом дане питання набуває особливої актуальності, про що свідчать часті появи наукових праць, присвячених окремим її складовим, зокрема – інвестиційній безпеці.

Економічна безпека підприємства визначається якісними та кількісними показниками, найважливішим серед яких, вважаємо, можна визначити рівень економічної безпеки. Наведений показник залежить від можливості управлінського персоналу підприємства і керівників усіх рівнів ефективно уникненню потенційних загроз та мінімізувати наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Структура механізму реалізації економічної безпеки підприємства формується з декількох блоків. Поняття «система» належить до загальних і універсальних тлумачень. Воно може використовуватись відносно до різних предметів, явищ і процесів. Невипадково термін вживається в безлічі різних змістовних варіацій [97, с. 89].

Система, перебуваючи в постійному русі, провокує ряд змін. За формами руху системи поділяються на економічні, механічні, фізичні, хімічні, біологічні і соціальні. Крім специфічних властивостей, системи мають загальні властивості, які не залежать від їх сутності. Ця спільність властивостей і дозволяє визначати поняття «система» як різносторонню сукупність.

«Систему» як категорію, визначають дві протилежні характеристики: обмеженість і цілісність. Обмеженість – це зовнішня характеристика системи, а цілісність – внутрішня характеристика. Тобто така, яка формується в процесі її розвитку. Власне система може характеризуватись обмеженістю, але не набувати ознаки цілісності.

під системою слід розуміти відокремлену, взаємопов'язану множину елементів, що відображає об'єктивне функціонування конкретних окремих взаємозв'язаних множин та не містить спеціальних обмежень, властивих окремим системам. Таке обґрунтування може охарактеризувати систему як непостійну сукупність або взаємозалежність ряду елементів.

Система визначається основними властивостями: обмеженістю, цілісністю, структурованістю, взаємозалежністю з середовищем, ієрархічністю, множинністю описів. Запропонуємо опис цих властивостей з їх адаптацією до системи економічної безпеки підприємства та системи бухгалтерського обліку в табл. 1.1.

Обмеженість - є основною та визначальною характеристикою системи. Вона є важливою, але не єдиною основною властивістю. Оскільки, якщо певна сукупність елементів є обмеженою від зовнішнього середовища, то вона може вважатися системою, а може і не вважатися. Сукупність перероджується в систему лише у випадку, коли вона становить цілісність, тобто набуває властивості структурованості, ієрархічної складової, взаємоприв'язки до середовища. Система, як цілісна сукупність, може характеризуватися системним способом функціонування, який включає її внутрішнє функціонування, пов'язане із структурною організацією, і зовнішнє функціонування - власне виконання певних функцій. Відомо, що цілісність не узагальнюється до складових частин. Так як науковий опис об'єкта допускає

процедуру уявного поділу цілісності, то цілісністю є окрема множина опису.

Таблиця 1.1

Характеристика основних властивостей системи

№	Властивості системи	Характеристика	Характеристика системи економічної безпеки підприємства	Характеристика системи економічної безпеки підприємства з позиції бухгалтерського обліку
1	2	3	4	5
1	Обмеженість	Система відокремлена від зовнішнього середовища границями	Система економічної безпеки підприємства обмежена власними елементами	Облікове відображення елементів економічної безпеки здійснюється в межах елементів методу бухгалтерського обліку
2	Структурність	Поведінка системи обумовлена не тільки особливостями окремих елементів, а й властивостями її структури	Система економічної безпеки підприємства структурована залежно від функцій та мети, яку вона виконує	Існує чіткий методичний механізм порядку відображення елементів економічної системи на рахунках бухгалтерського обліку
3	Взаємодія середовищем	Система формує та проявляє властивості в процесі взаємодії з середовищем	Система економічної безпеки підприємства (у розрізі своїх елементів) взаємодіє з іншими системами	У системі бухгалтерського обліку при відображенні операцій, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки, забезпечується взаємодія між інформаційними потребами усіх заінтересованих користувачів
4	Ієрархічність	Підпорядкованість елементів системи	Елементи в системі економічної безпеки чітко підпорядковані та впливають один з одного	Необхідність забезпечення чіткого механізму облікового відображення операцій із забезпечення економічної безпеки
5	Множинність описів	По причині складності пізнання системи потребує множинності її описів	Систему економічної безпеки підприємства можна характеризувати за різними підходами (дескриптивним та конструктивним)	Наявність різних підходів до мінімізації загроз економічній безпеці підприємства
6	Цілісність	Її властивість цілого не зводиться до суми властивостей складових елементів	Система економічної безпеки підприємства є самостійною одиницею, цілісність якої визначається із характеристики її складових елементів	Полягає у цілісності методичних підходів до відображення операцій із забезпечення економічної безпеки у розрізі усіх її складових

Ю.П. Сурмін [97, с. 57] та Г.І. Корнілов [58, с. 4] визначають два найрозповсюдженіших напрями до формування системи: описувальний підхід і конструктивний підхід. Для того, щоб встановити, який підхід ми покладемо в основу для побудови системи інвестиційної безпеки розглянемо їх специфіку (рис. 1.1).

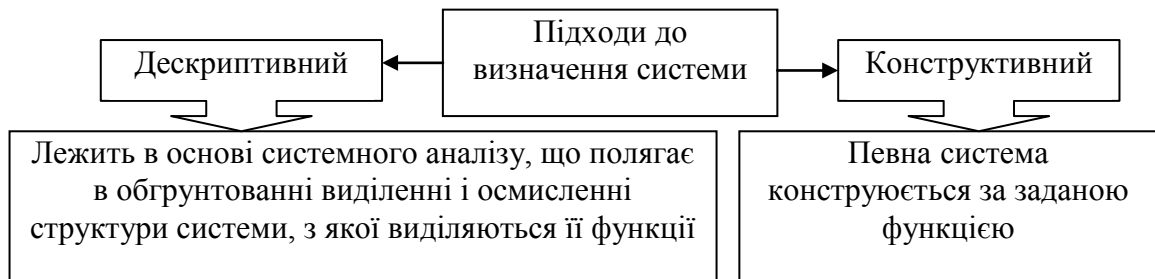

Рис. 1.1. Підходи до визначення системи

Перший – описувальний підхід, полягає у визначенні того, що в основі побудови системи лежить важливий зв'язок між її складовими елементами, структурою та функціями, які дана система реалізовує. Ось чому описувальний підхід до побудови системи полягає в тому, що особливості функціонування системи пояснюються її структурними елементами, що знаходять реалізацію у визначенні системи. Виходячи з описувального підходу, всі об'єкти виступають у якості системи, але лише в тому аспекті, в якому їх зовнішнє виявлення (властивість, функція) задається їх внутрішнім устроєм (відношенням, структурою, взаємозв'язком).

Структурна схема системи при описувальному підході повинна бути наступною та включати наступні завдання:

- 1) встановлення елементів, що характеризують окрему часово-просторову визначеність;
- 2) встановлення зв'язків між елементами;
- 3) обґрунтування системо утворюючих властивостей та зв'язків;
- 4) окреслення структур, тобто законів композиції;
- 5) аналіз характерних ознак та функцій системи.

Наступний – конструктивний підхід полягає в оберненому характері. У ньому на основі встановленої функції будується притаманна системі структура. Конструктивна характеристика системи є наступною: система формується на

основі множини функціонально-складових елементів і взаємозв'язків між ними, що виділяються із зовнішнього середовища, відповідно до завданої цілі та в межах заданого інтервалу часу, що носить тимчасовий характер.

У цьому випадку використовується не лише функціональний, але і функціонально-цільовий підходи, оскільки система має відповідати окремим цілям побудови. Виділення і побудова системи відбувається за такими етапами:

- 1) формується ціль, яку повинна реалізувати система;
- 2) формуються функції, для забезпечення реалізації поставленої цілі;
- 3) визначається або моделюється структура, яка забезпечує реалізацію функції.

Ціль, як правило, витікає з проблемної ситуації, що характеризується недостатністю коштів для виконання мети. а система, у цьому випадку, є засобом вирішення проблеми. Схематично зобразимо даний процес на рис. 1.2.

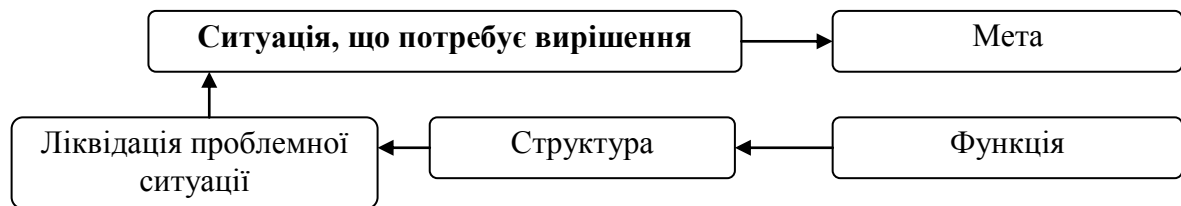

Рис. 1.2. Конструювання системи

Сурмін Ю.П. [97, с. 60] зазначає, що «внутрішнім устроєм системи є єдність складу, організації і структури системи». Погоджуємося з даним твердженням, оскільки склад системи зводиться до повного переліку її елементів, тобто це сукупність всіх елементів, з яких складається система. Склад характеризує суть системи та складність побудови.

Вважаємо, що суть системи економічної безпеки підприємства і, зокрема, такої її складової як інвестиційна безпека полягає в тому, що створюється єдиний механізм, який, з одного боку, постійно залучає фінансові ресурси, а з іншого боку, забезпечує постійний відбір, підготовку і реалізацію нових інвестиційних проектів та забезпечує мінімізацію ризиків від їх реалізації.

Елементи є складовими частинами будь-якої системи. Функціональні складові є основними елементами економічної безпеки підприємства, що характеризуються сукупністю важливих напрямів забезпечення економічної

безпеки, та якісно відрізняються один від одного за своєю сутністю.

Погляди дослідників, щодо визначення структурних елементів економічної безпеки підприємства не мають єдиного наукового підходу. Зокрема, І.Б. Дегтярьова, зазначає такі складові як: ринкова, інтерфейсна та інформаційна [39]. Вважаємо, що виділення таких складових не відображає повною мірою суть системи.

Зазначимо, що більшість дослідників визначають наступні складові як: фінансова; інтелектуальна, кадрова; техніко-технологічна; політико-правова; інформаційна; екологічна; силова [105, с. 492].

Ляшенко С.М. зазначає, що до даних складових варто додати інтерфейсну складову, що обумовлює надійність взаємодії з економічними контрагентами підприємства. Небезпеку даній складовій економічної безпеки підприємства становлять ймовірні непередбачені зміни в умовах взаємодії (наприклад припинення ділових відносин із контрагентами): постачальниками, торговельними посередниками і збутовими посередниками, різними інвесторами, споживачами продукції тощо [52].

Наведемо узагальнену послідовність процесу забезпечення економічної безпеки підприємства у розрізі її фінансової складової:

1. Оцінка загроз негативної ймовірності реалізації дій щодо правополітичної складової рівня економічної безпеки.
2. Аналіз поточного стану забезпечення фінансової складової економічної безпеки.
3. Аналіз ефективності запобігання ймовірним наслідкам впливу негативних факторів впливу на фінансову складову економічної безпеки підприємства.
4. Планування порядку дій із забезпечення фінансової складової економічної безпеки, а також оголошення рекомендаційних пропозицій щодо її реалізації.
5. Бюджетування та планування в частині практичного впровадження запропонованого комплексного порядку дій.
6. Планування необхідного обсягу фінансових ресурсів.
7. Поточна реалізація запланованих дій в процесі здійснення підприємством господарської діяльності.

Інтелектуальна складова і кадрова складова – визначають, в першу чергу, інтелектуальне та професійне забезпечення кадрами. Порядок інтелектуальної складової та кадрової складової економічної безпеки повинен охоплювати взаємозалежні, та власні напрями діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання.

Техніко-технологічна складова – передбачає оцінку ринку технологій щодо виробництва продукції аналогічного профілю певного підприємства.

Політико-правова – охоплює наступні елементи економіко-організаційного напрямку:

- 1) оцінка ймовірності негативного впливу;
- 2) аналіз поточного рівня забезпечення безпеки;
- 3) планування комплексних дій спеціальними підрозділами підприємства;
- 4) реалізація ресурсного планування;
- 5) планування складання бюджетів в частині забезпечення роботи ряду функціональних підрозділів підприємства.

Інформаційна – формується наступним способом:

- 1) проводиться збір різних видів інформаційного забезпечення, щодо способу діяльності підприємства;
- 2) оцінюється отримана інформація із дотриманням загальноприйнятих дій.

Екологічна підсистема – повинна гарантувати екологічну безпеку громадянам з позиції підприємств, які реалізують свою господарську діяльність на певній території.

Силова – з позиції програми антикризового господарювання повинна:

- 1) реалізувати фізичні і моральні складові діяльності працівників підприємства;
- 2) забезпечити гарантії реалізації безпеки використання майна та капіталу підприємства;
- 3) реалізувати гарантії забезпечення безпеки інформаційного середовища підприємства.

Проведення діяльності підприємства пов'язане з рядом ймовірнісних загроз, оскільки здійснюється в умовах впливу ризику підприємницької

діяльності. Мінімізація рівня ризику є виправданою для підприємств лише за умови досягнення в результаті реалізації заходів антикризового управління, тобто, за рахунок залучення інвестиційних ресурсів.

Крім того, можемо виділити такі основні джерела загрози економічної безпеки підприємства, що формуються в системі бухгалтерського обліку:

- 1) порядок внутрішнього регулювання бухгалтерського обліку на підприємстві (Положення про бухгалтерську службу, облікова політика для цілей бухгалтерського, управлінського та податкового обліку, форма бухгалтерського обліку);
- 2) функціонування облікової системи (збір первинних облікових даних, формування облікових реєстрів, зберігання і захист бухгалтерської інформації, формування та подання бухгалтерської звітності);
- 3) порушення вимог законодавства;
- 4) ненадійний персонал організації (керівництво, фахівці бухгалтерської служби) [32].

Тому, при реалізації інвестиційних проектів необхідним є забезпечення економічної безпеки підприємства, яке повинно здійснюватись на всіх рівнях. Так як реалізація інвестиційних проектів пов'язана з впливом ряду факторів, як зовнішніх так і внутрішніх, необхідно окреслити систему управління інвестиційними ризиками при реалізації запропонованих проектів. Отже, така система забезпечить підвищення фінансової стійкості підприємства, і таким чином – сприятиме забезпеченню економічної безпеки підприємства.

Забезпечення інвестиційної безпеки має подвійну природу. З одного боку, оцінка стану інвестиційної безпеки дозволяє інвестору встановити ступінь загроз при спрямуванні ресурсів в інвестиційний проект. З іншого – дозволяє підприємству залучити заплановані обсяги фінансування. Тому, обґрунтування місця інвестиційної безпеки та її елементів у складі економічної безпеки є об'єктивною необхідністю для усіх учасників інвестиційного процесу.

У світлі системних кризових явищ та розвитку глобального інтеграційного процесу, саме інвестиційна складова економічної безпеки може виявитися визначальним фактором формування необхідного рівня фінансової

стабільності підприємств. Враховуючи мінливу нестабільну ситуацію у різних сферах функціонування економіки, інвестиційні вкладення стануть визначальним фактором покращення діяльності реального сектора економіки та України в цілому.

Одним із контрольних забезпечуючих економічної безпеки (та інвестиційної безпеки, як складової економічної) підприємства слід розглядати внутрішній контроль, який визначає законність, доцільність, ефективність здійснення фактів господарського життя підприємства. Він виступає основною функцією управління і представляє систему поточного спостереження і перевірки функціонування підприємства з метою оцінки доцільності та обґрунтованості прийняття управлінських рішень, виявлення відхилень і несприятливих факторів, своєчасного забезпечення інформацією управлінського персоналу щодо прийняття рішень з усунення, мінімізації негативних наслідків підприємницьких ризиків та з метою управління ними.

Процес контролю формується із встановлення нормативів, вимірювання фактично встановлених результатів і визначення коригувань в тому випадку, якщо отримані результати значно відрізняються від запланованих. Функції внутрішнього контролю пов'язані з функціями управління ризиками. Як зазначає Є.Н. Ланцман: «Внутрішній контроль реалізується суб'єктами підприємства та є складовою необхідного, усталеного механізму управління, що сприятиме ефективній діяльності, досягненню необхідних виробничих і фінансових результатів, підвищенню конкурентоспроможності, збереженню активів і запобіганню зловживань» [63].

Однією з важливих причин необхідності організації та здійснення внутрішнього контролю є та, що усі підприємства, безумовно, зобов'язані мати можливість своєчасно зафіксувати свої похибки діяльності та виправляти їх до того моменту, як вони шкодитимуть реалізації поставленої мети підприємства. Співставляючи дійсно досягнуті результати діяльності із плановими показниками, управлінський персонал підприємства забезпечує можливість виявити, на якому етапі підприємство досягло позитивних, а де негативних результатів. Отже, внутрішній контроль дає можливість встановити,

які саме аспекти діяльності підприємства найефективніше сприяли реалізації його встановленої мети.

Під системою внутрішнього контролю розуміємо сукупність організаційних заходів, методик і процедур, використовуваних керівництвом організації в якості засобів, для впорядкованого і ефективного ведення фінансово-господарської діяльності, забезпечення збереження активів, виявлення, виправлення і запобігання помилок і спотворення інформації, а також своєчасної підготовки достовірної фінансової (бухгалтерської), управлінської та податкової звітності [67].

Отже, існування недостатньої уваги вчених до визначення місця інвестиційної безпеки підприємства в складі економічної безпеки зумовлює неефективність у прийнятті рішень у сфері інвестування через недооцінку потенційних вигід та загроз. З метою вирішення даного проблемного питання у складі економічної безпеки виділено інвестиційну складову та обґрунтовано їх змістовне наповнення, що забезпечило ефективну організацію, реалізацію та визначення місця операцій із забезпечення інвестиційної безпеки серед об'єктів бухгалтерського обліку з метою прийняття управлінських рішень для мінімізації ризиків усіх учасників інвестиційного процесу.

1.2. Інвестиційна політика підприємства як спосіб реалізації інвестиційної безпеки

В сьогоденнішніх умовах функціонування підприємства важливим завданням управлінського персоналу є необхідність удосконалити процес управління для підвищення ефективності реалізації господарської діяльності, залучення додаткових інвестиційних ресурсів, формування та розподілу чистого прибутку тощо. Вдосконалення форм і методів управління має першочергове значення для прийняття управлінських рішень, підвищення ефективності виробництва, досягнення підвищення прибутковості та рентабельності. Важливою складовою системи управління, яка забезпечує досягнення цих цілей, є бухгалтерський облік та економічний аналіз, а саме,

раціональна їх організація як одних із основних функцій загального циклічного процесу управління фактами господарського життя, що відбуваються в основних сферах діяльності підприємства – операційній, інвестиційній та фінансовій – процесу, що об'єктивно існує і здійснюється щодо кожної окремої сфери завдяки взаємозв'язку всіх функцій управління.

Зміст визначень бухгалтерського обліку можна звести до наступного: бухгалтерський облік – це система збору, накопичення і систематизації інформації про господарську діяльність з метою складання звітності та обґрунтування управлінських рішень [66, с. 23]. З визначення сутності бухгалтерського обліку можемо зробити висновок, що бухгалтерський облік не може існувати сам по собі, він повинен мати таку організацію, щоб взаємодіяти з усіма підсистемами, що формують інформацію про діяльність підприємства та забезпечують ефективне функціонування та розвиток підприємства.

Сьогодні однією із складових, що регламентують облікову діяльність на підприємстві є облікова політика підприємства.

Філософське класичне визначення сутності поняття «політика» (грец. *politike* – мистецтво управляти державою) зводиться до діяльності, що пов'язана із співвідношенням між народами, класами та різними соціальними групами, в основі якої лежить завоювання, утримання та використання державної влади [98, с. 285].

Основним завданням облікової політики повинно бути сприяння формуванню та наданню інформації про стан діяльності підприємства, та сприяння ефективному прийняттю управлінських рішень. Хоча, відповідно до ст. 1 ЗУ «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [79] під *обліковою політикою* слід розуміти сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Тому, одним з важливих моментів у формуванні облікової політики є її регламентаційний характер, що належить до складу її негативних моментів, які генерують інші спірні моменти. Тобто, облікова політика на початковому етапі зорієнтована «не на формування ефективніших форм організації роботи облікового персоналу та розширення складу і поглиблення змісту

інформаційних облікових моделей, не на розвиток бухгалтерського обліку в інтересах системи управління» [86, с. 38], а на узгодження з чинним законодавством «складання та подання фінансової звітності», що визначається її основною метою.

Позиція професора М.Т. Білухи [18], полягає у тому, що облікова політика має реалізуватися у забезпеченні розкриття здібностей підприємців, що мають творчий характер та у зростанні ефективності господарської діяльності, впровадженні новітніх технологій та техніки для задоволення потреб управлінського персоналу, виконання зобов'язань перед державним бюджетом та перед підприємством в цілому.

П.Є. Житний робить акцент на тому, що не потрібно функції облікової політики узагальнювати лише до процесу складання фінансової звітності. Звичайно, дані процеси є складовою частиною облікової політики, але вони є результатом лише кінцевих господарських операцій минулого звітного періоду. З метою прийняття ефективних та виважених управлінських рішень необхідно мати не лише дані поточного аналізу господарських операцій, але й попереднього аналізу для проведення контролю та оцінки економічного рівня стану виробництва в майбутньому. Отже, саме управлінське спрямування облікової політики є важливим, тому що повністю впливатиме на господарські процеси [45, с. 62-63].

Наведені позиції дослідників свідчать про доцільність відображення в обліковій політиці принципів, націлених на управління підприємством, та підтверджується необхідністю відображення у ній широкого спектра задач, рішення яких стосуватимуться стратегічних напрямів зростання обґрунтованості забезпечення ведення господарської діяльності [84, с. 51].

Тобто, політика забезпечення організації бухгалтерського обліку, включаючи усі її складові, має бути зорієнтованою на різні елементи господарської діяльності підприємства, та охоплювати сукупність важливих проблемних питань, зокрема пов'язаних із питаннями обліку, у зв'язку із іншими функціями управління, тому що ці функції мають загальноекономічне значення для підприємства.

Традиційний організаційний поділ бухгалтерського обліку і планування зумовили наявність відокремленої облікової політики, зміст і мета якої не мають нічого спільного із завданням інтегрування функцій управління на окремих стадіях цілісного господарського процесу підприємства [87, с. 40; 91].

Доцент І. Розумайкіна ставить питання: «якщо підприємству обов'язково потрібна облікова політика, то чи може його управлінська система ефективно функціонувати в умовах, коли не розроблено політику щодо функцій планування, контролю, регулювання, стимулювання, аналізу, та коли серед усіх функцій управління переважне, навіть найважливіше місце надається функції обліку?» і «чи існує об'єктивна необхідність розробляти для кожної з наведених функцій управління індивідуальну політику, стратегічну лінію поведінки?» [86, с. 40-41].

Вважаємо доцільною позицію І. Рузмайкіної про те, що «на підприємствах має бути розроблена загальна політика функціонування та розвитку системи управління, яку можна назвати плановою, обліковою, контрольною, стратегічною», для того, щоб «підсилити динаміку та удосконалити якість функціонування усієї управлінської системи на основі взаємоузгодження функцій та доцільної інтеграції персоналу різних виробничо-функціональних спеціалізацій, з метою посилення ефекту функціонування підприємства як системи» [86, с. 41].

Позиція О.Р. Волоса полягає у тому, що «причиною зниження обсягу інвестицій в Українську економіку є те, що при здійсненні іноземного інвестування перед інвестором виникає ряд проблемних питань, вплив яких зростає та підсилюється за умов економічної кризи. Перш за все, дані проблемні питання носять інституційний характер. Сьогодні в Україні є ряд нормативних документів, які регулюють процес здійснення інвестиційної діяльності, проте відсутній єдиний зведений документ, який би чітко визначав напрями та принципи врегулювання правовідносин у галузях економіки та забезпечував сприятливий режим інвестування в Україну. Процес удосконалення нормативного регулювання в Україні щодо здійснення інвестиційної діяльності передбачає застосування довгострокових часових

рамок, оскільки одні нормативні документи приймалися, а інші втрачали чинність, або їх положення дублювалися у інших нормативних документах».

В сучасних умовах основними нормативними документами, які регулюють процес здійснення інвестиційної діяльності, є Закон України «Про інвестиційну діяльність» з рядом змін та доповнень, Закон України «Про режим іноземного інвестування» та Господарський кодекс України. Ряд інших нормативних актів, через свій тимчасовий характер та нестабільність закріплених у них положень, зокрема щодо їх дії в часі та просторі, генерують проблемні ситуації при здійсненні регулювання інвестиційних процесів.

За умов кризових явищ та процесів в економіці, нестабільність та суперечливий характер законодавства підсилює свій вплив на інвестування в бік зменшення інвестицій в економіку. За таких умов важливого значення для підвищення інвестиційної привабливості та активності мають нормативні гарантії для інвесторів.

Важливу роль в зростанні обсягів інвестиційної діяльності має забезпечувати страхування інвестицій від ймовірного негативного впливу підприємницьких ризиків. Несприятливий вплив на інвестиційну привабливість має кредитна система, яка передбачає підвищені відсоткові ставки за кредитами та позиками. Тому, на підприємствах із-за нерегульованості питань власності, низького рівня менеджменту, пріоритетності поточних інтересів над перспективами, віддача інвестиційних вкладень незначна.

Із-за підвищених банківських відсоткових ставок за кредитами та позиками підприємствам, які намагаються реалізувати інвестиційні проекти, складно конкурувати з одержувачами позики, яким потрібні кошти для здійснення короткострокових операцій.

З метою забезпечення підвищення обсягів інвестицій до реального сектору економіки, слід створювати сприятливий інвестиційний клімат. Проте, в Україні відсутня чітка програма формування інвестицій, яка б передбачала пріоритетність розвитку тієї чи іншої галузі економіки. В цілому, у сучасних умовах господарювання стан інвестиційного клімату характеризується наявністю значного інвестиційного ризику, шляхом мінімізації якого на мікро

та макрорівні має стати обґрунтована інвестиційна політика, яка б максимально сприяла вирішенню питань методики облікового процесу і надала б можливість для створення облікових інформаційних потоків, для удосконалення системи управління інвестиційною політикою в цілому [68].

На рис. 1.4 зображено місце інвестиційної політики серед загальної політики господарювання підприємства. Варто зауважити, що перелік складових політики господарювання, зображений на рис. 1.4 не є вичерпним, оскільки залежить від галузевої приналежності та особливостей діяльності підприємства.

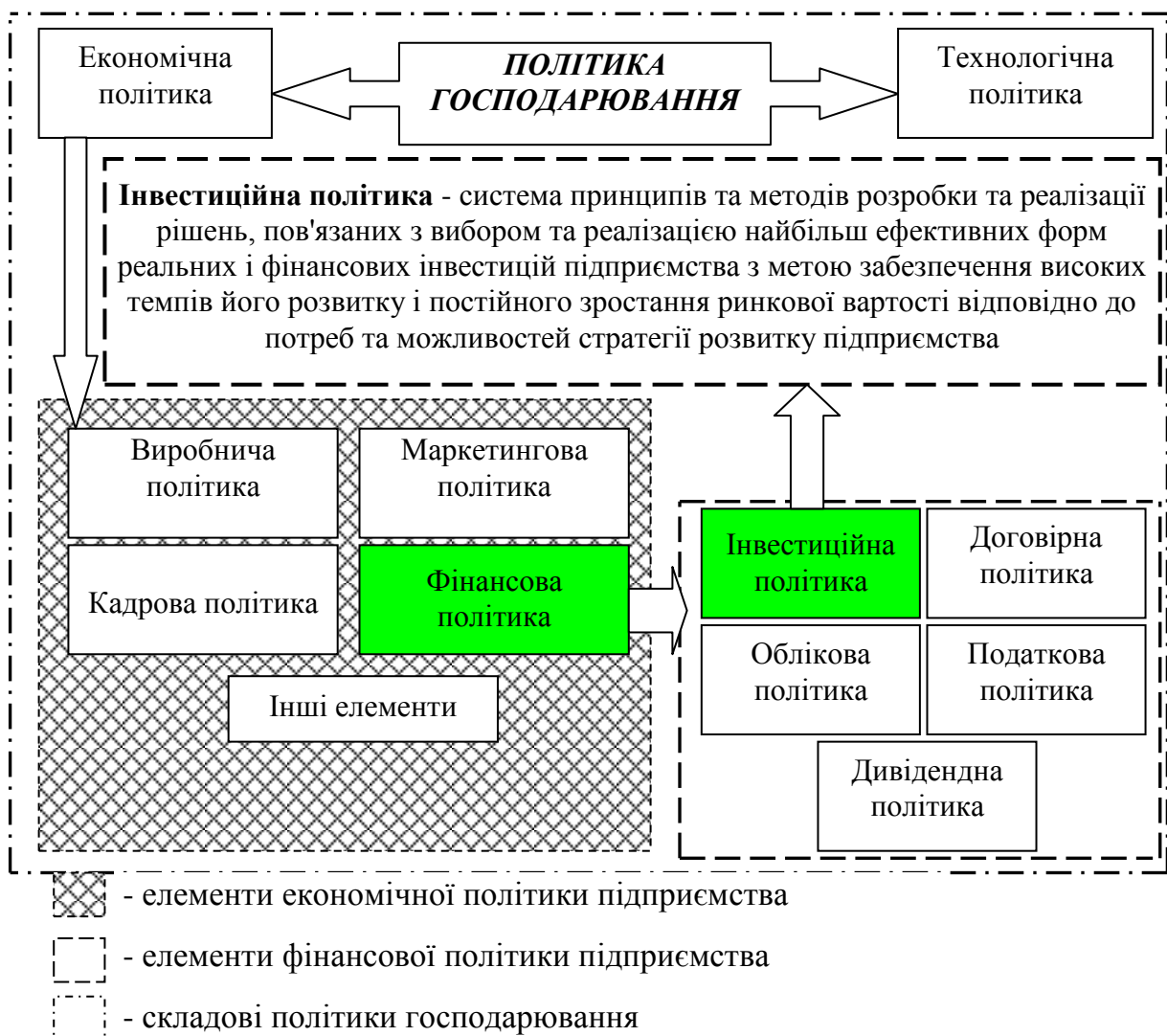

Рис. 1.4. Місце інвестиційної політики у системі політики господарювання підприємства

На рис. 1.4 зображені складові політики господарювання – економічна політика та технологічна політика, а також їх елементи. Необхідність даного розподілу пов'язана з тим, що, по своїй суті, складові політики

господарювання, які можна віднести до економічної політики, торкаються процесів, що позначаються на діяльності конкретних підрозділів, запланованих та одержаних результатів, які, як правило, мають кількісну оцінку [72].

Жодна з представлених елементів політики господарювання не може працювати та розроблятися окремо одна від одної. Проте, основою управління підприємства є фінансова політика підприємства як частина його економічної політики, що виявляється у використанні фінансових ресурсів, регулювання витрат і доходів, в управлінні грошового обігу, формуванні і використанні грошових коштів [73, с. 27].

Мета розробки фінансової політики підприємства полягає в побудові ефективної системи управління фінансами, спрямованої на досягнення стратегічних і тактичних цілей його діяльності. Ці цілі індивідуальні для кожного підприємства. Проте всі аспекти діяльності підприємства, відображені в різних облікових підсистемах, піддаються управлінню за допомогою методів, напрацьованих світовою практикою, сукупність яких лежить в основі системи управління підприємством. В.С. Гнатко [36, с. 94] та О.В. Осташков [73, с. 28] до складу фінансової політики відносять облікову політику, податкову політику, дивідендну політику, договірну політику, інвестиційну політику. Для підтвердження необхідності консолідації облікової, податкової, договірної, інвестиційної політик визначимо сутність та їх призначення.

При розробці облікової політики підприємства необхідно регламентувати договірну політику, оскільки остання впливає на показники фінансового стану в бухгалтерському обліку та на способи оптимізації прийняття рішень, що забезпечить мінімізацію ризиків.

Проф. М.Л. Пятов визначає договірну політику як «використання можливостей варіювання видів господарських договорів, що юридично оформлюють здійснювані організаціями операції та регламентують умови їх здійснення» [85, с. 179].

Від того, які умови договору будуть відображати факт господарського життя, залежатиме порядок його відображення в бухгалтерському та податковому обліку і, як наслідок - фінансовий результат.

Договірна політика через зміну юридичного оформлення фактів господарського життя може впливати на способи їх відображення в бухгалтерському та податковому обліку і тим самим інтерпретувати картину фінансового стану підприємства, яка відображається у бухгалтерській звітності, оптимізувати податкові розрахунки.

Дослідження, пов'язані із вивченням теоретичних основ податкової політики, призвели до розуміння того, що, по-перше, податкове законодавство, в розрізі Податкового кодексу України не містить визначення сутності даного терміну. А більшість дослідників у своїх працях дотримується тієї позиції, що податкову політику слід розглядати лише як діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків.

Фінансово-економічний словник під редакцією А.П. Загороднього [48], Г.Л. Вознюка [48] надає наступні тлумачення сутності податкової політики. На загальнодержавному рівні податкова політика – це «державна політика оподаткування юридичних і фізичних осіб. Мета полягає у формуванні держбюджету при одночасному стимулюванні ділової активності підприємств. Процес реалізації відбувається через податкову систему, податкові ставки та податкові пільги». Мікрорівень визначає податкову політику як складову фінансової стратегії діяльності підприємств, що полягає в виборі ефективних способів реалізації податкових платежів при наявних альтернативних варіантах господарської діяльності» [49].

Отже, податкова політика підприємств – складова частина фінансової стратегії його діяльності, що проявляється у виборі альтернативних варіантів стягування податкових платежів при наявних альтернативних варіантах господарської діяльності.

Виходячи з наведеного зазначимо, що до функціональних рис податкової політики належать наступні:

- 1) чітке дотримання податкового законодавства;
- 2) вибір і виконання раціональних господарських рішень, що забезпечуватимуть оптимізацію бази оподаткування;
- 3) поточне врахування змін у чинному податковому законодавстві;

- 4) плановий розрахунок сум необхідних податкових платежів;
- 5) реалізація своєчасного перерахунку до бюджету та позабюджетними фондами за податковими платежами.

Основним інструментарієм податкової політики є права використання усіх прийомів та способів, встановлених чинним законодавством з метою реалізації поставлених цілей.

Щодо особливості господарської діяльності при формуванні податкової політики, то слід врахувати, як саме податки впливатимуть на показники господарської діяльності підприємств, а саме на обсяг реалізації, прибуток, платоспроможність, собівартість продукції, фінансову стійкість, оборотні активи підприємства тощо.

Враховуючи динаміку розвитку підприємства, формування податкової політики залежить від плану розвитку підприємств, що може бути складений:

- 1) на короткостроковий період (як правило, 1 рік). План визначатиме динаміку важливих параметрів: обсягу, складу та структури виробничих витрат, інвестицій в основні та оборотні активи тощо;
- 2) на довгостроковий період (більше 1 років), оскільки такі дані необхідні для формування амортизаційної політики.

Відповідно до складеного плану податкову політику підприємств можна реалізовувати за наступними етапами:

- 1) вияв напрямів діяльності підприємств, що дає можливість оптимізувати податкові платежі за рахунок диференційованих ставок оподаткування;
- 2) встановлення напряму мінімізації бази оподаткування підприємства шляхом використання податкової пільги;
- 3) проведення податкового планування на підприємстві;
- 4) аналіз ефективності розробленої податкової політики підприємства.

Базисом податкової політики підприємства мають стати норми податкового законодавства і сукупність положень податкового обліку та норм податкового права, на яке підприємство повинно зважати з метою обчислення податків [101].

Отже, зробимо висновок про те, що реалізація структурних елементів

податкової політики підприємства є необхідністю для ефективної та раціональної діяльності підприємства, наслідком чого є оптимізація податкових платежів та зростання фінансових ресурсів з метою збільшення темпів розвитку господарської діяльності підприємства.

Не існує єдиної думки стосовно відображення інформації про облікову політику в частині податкового обліку у складі організаційно-розпорядчих документів підприємства. Зокрема, Є. Вилкова та М. Романовський наголошують на тому, що облікова політика для цілей оподаткування повинна затверджуватися окремим документом на основі наказу [35, с. 333]. Водночас, Питель С. вважає доцільним віднесення політики щодо оподаткування до виняткової компетенції менеджменту підприємства. У цьому регламенті, на думку дослідника, повинна міститися інформація про методичний аспект облікової політики, який найбільше впливає на відображення даних у фінансовій звітності, а отже, і на їх тлумачення зацікавленими користувачами [77, с. 139].

Інвестиційна політика підприємства – система принципів та методів розробки та реалізації рішень, пов'язаних з вибором та реалізацією найефективніших форм реальних і фінансових інвестицій підприємства з метою забезпечення високих темпів його розвитку і постійного зростання ринкової вартості відповідно до потреб та можливостей стратегії розвитку підприємства.

Відповідно до сутності інвестиційної політики підприємства можна визначити її мету, яка полягає у забезпеченні надання інформації про формування та реалізацію інвестиційних рішень, операцій з інвестиціями, а також стан інвестування підприємства для забезпечення здійснення контролю і управління ними.

Для будь-яких елементів політики характерні специфічні ознаки, задачі та принципи існування. Сутність інвестиційної політики підприємства проявляється в реалізації наступних задач, що забезпечують досягнення стратегії розвитку підприємства:

- 1) розроблення стратегічних та тактичних завдань економічної діяльності підприємства на короткостроковий і довгостроковий періоди;

- 2) пошук найефективніших об'єктів для цілей інвестування;
- 3) обрання оптимальнішого варіанту серед інвестиційних проектів;
- 4) пошук і аналіз різних джерел ресурсів з метою реалізації проектів інвестування;
- 5) отримання максимально можливого результату в процесі реалізації інвестиційної політики за мінімального обсягу капіталу, терміну експлуатації активів і прикладення зусиль.

Ефективне управління інвестиційною діяльністю підприємства є одним із способів максимізації вартості підприємства за рахунок мінімізації середньозваженої ціни капіталу. Залучення підприємством інвестицій завжди пов'язане зі зміною обсягу і структури капіталу.

Сьогодні для розробки інвестиційної політики підприємства необхідна єдність методологічної та інформаційної бази, що дозволяє впорядкувати підготовчий процес і полегшує надалі моніторинг даних проектів і програм.

Щодо інформаційного забезпечення, відомо, що основна мета бухгалтерського обліку полягає в наданні користувачам своєчасної, достовірної, корисної інформації, необхідної для прийняття ними ділових рішень. Фінансова інформація, сформована в рамках бухгалтерського фінансового обліку, не представляє собою комерційної таємниці, і вона відкрита для користувачів. Якісну систему інформаційного забезпечення процесу управління необхідно формувати на стадії створення підприємства.

Система бухгалтерського обліку повинна відображати специфіку діяльності організації та бути адаптованою до його конкретних інформаційних потреб. В процесі діяльності підприємства керівництву слід контролювати роботу бухгалтерії і своєчасно коригувати завдання, вирішення яких спрямоване на забезпечення економічної безпеки бізнесу та на його ефективний розвиток. Формування якісної інформації можливе тільки в умовах тісної взаємодії бухгалтерії зі структурними підрозділами підприємства, тому керівництву необхідно регламентувати порядок встановлення зв'язків (горизонтальних), та рух інформації між структурними підрозділами і бухгалтерією.

Виходячи з аналізу діючих форм фінансової звітності підприємств, затверджених законодавчо, вітчизняні підприємства не надають у відкритому доступі детальну інформацію про обсяги, джерела та напрями використання інвестиційних ресурсів, що залучаються в процесі їх діяльності.

Практика складання фінансової звітності свідчить про те, що існує необхідність формувати звітність для максимального задоволення інтересів всіх користувачів. Нажаль, сучасна форма балансу не дозволяє достовірно інтерпретувати користувачами результати аналізу фінансового стану організації [64, с.162].

Однією з основних функцій має стати створення повного інформаційного забезпечення інвестиційного процесу, необхідного як підприємству, так і інвестору, включаючи:

- 1) прогнози попиту, ресурсів і цін на послуги;
- 2) формування чітких пріоритетів у розвитку підприємства;
- 3) забезпечення прозорих схем страхування ризиків інвесторів;
- 4) систему оподаткування і податкових пільг.

Таким чином, організація бухгалтерського (фінансового), управлінського обліку дозволяє виявити проблеми і скорегувати відповідно діяльність підприємства до того, як ці проблеми переростуть в кризу і негативно вплинуть на економічну безпеку підприємства, забезпечувати послідовну і ефективну його роботу. Формування повної і достовірної інформації в цілях управління нею, сприяє забезпеченню економічної безпеки на рівні підприємства.

Виходячи з порядку організації облікової політики, доцільно виділити таку систему організації інвестиційної політики підприємства, та визначити її основні елементи (рис. 1.5):

Рис. 1.5. Складові інвестиційної політики підприємства

Оснoву організації бухгалтерського обліку інвестиційних операцій формують два види операцій: одержання інвестицій та віддача від них. Тому інвестиційна політика підприємства повинна передбачати цілісність в обліку та управління інвестиціями і охоплювати методичний, технічний, організаційний аспекти.

Методичний аспект визначає складові елементи інвестиційної політики, що забезпечить їх відображення в системі бухгалтерського обліку; визначення методів оцінки; оформлення документів та своєчасне відображення в обліку інвестиційних операцій і контроль за їх виконанням; обчислення податків, пов'язаних з проведенням інвестиційних операцій та формування повної і достовірної інформації в бухгалтерській звітності.

Технічний аспект інвестиційної політики передбачає визначення в робочому плані рахунків для обліку складових інвестиційної діяльності; визначення порядку проведення інвентаризації; формування графіку документообігу щодо порядку забезпечення інвестиційної безпеки; розробку форм документів для відображення відповідних операцій в системі бухгалтерського обліку. Так, *організаційна складова* інвестиційної політики передбачає внесення до посадових інструкцій обов'язків працівників бухгалтерії, аналітичних підрозділів, управлінського персоналу, щодо організації та ведення обліку операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки.

Облікова, договірна та податкова політики тісно пов'язані з інвестиційною політикою та взаємопов'язані між собою. Даний взаємозв'язок можемо прослідкувати на основі складових інвестиційної політики, що зазначимо в табл. 1.2.

Отже, відсутність у сфері інтересів облікової політики підприємств питань активізації інвестиційної складової ускладнює процес формування обліково-аналітичного забезпечення реалізації рішень в частині забезпечення інвестиційної безпеки. Тому регламентація інвестиційної політики на підприємстві є важливим завданням оптимізації діяльності підприємства, оскільки від її реалізації, в результаті, залежить порядок облікового

відображення операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки.

Таблиця 1.2

Взаємодія складових інвестиційної політики з елементами фінансової політики підприємства

№ з/п	<i>Складові інвестиційної політики</i>	<i>Елементи фінансової політики</i>
1	Класифікація інвестицій	Облікова
2	Визначення методів оцінки інвестицій	Облікова
3	Оформлення документів та своєчасне відображення в обліку операцій по надходженню інвестиційних ресурсів та їх поверненню	Облікова
4	Визначення термінів окупності інвестиційних проектів	Договірна
5	Обчислення податків, пов'язаних з проведенням інвестиційних операцій	Податкова
6	Формування повної і достовірної інформації в бухгалтерській звітності	Облікова
7	Визначення в робочому плані рахунків рахунки обліку інвестиційної діяльності	Облікова
8	Визначення порядку проведення інвентаризації	Облікова
9	Формування графіку документообігу	Облікова
10	Розробка форм первинних документів	Облікова
11	Внесення до посадової інструкції обов'язків працівників бухгалтерії щодо організації та ведення обліку інвестиційних операцій	Облікова
12	Розробка методики аналізу ефективності здійснення інвестиційних проектів та визначення коефіцієнтів ефективності	Облікова Договірна Податкова
13	Визначення переліку осіб, які мають право підпису при прийнятті рішення щодо управління інвестиційною діяльністю	Договірна

Виходячи із сутності та мети діяльності підприємства, інвестиційну політику підприємства визначено як систему принципів та методів розробки та реалізації рішень, пов'язаних з вибором та реалізацією найефективніших форм реальних і фінансових інвестицій підприємства з метою забезпечення високих темпів його розвитку і постійного зростання ринкової вартості відповідно до потреб та можливостей стратегії розвитку підприємства.

1.3. Інвестиційні ризики та невизначеність в умовах глобалізаційних змін

Визначальною властивістю системи ринкових відносин є невизначеність. Оскільки достовірна та однозначна інформація відсутня, то виникає ймовірність наявності багатоваріантності при прийнятті управлінських рішень, настання негативних наслідків при реалізації яких може виникнути з різним ступенем ймовірності.

під невизначеністю, у наведеному ключі, і розуміємо неповноту або інформаційну неточність щодо умов та параметрів реалізації інвестиційного проекту. В тому числі про витрати та результати від його здійснення. З практичного боку спостерігатиметься декілька варіантів невизначеності, що характеризуються:

1) неповнотою інформації (не володіння інформацією щодо впливу на діяльність підприємства);

2) випадковістю (системні поломки при виконанні завдань, форс-мажори при поставці сировини тощо);

3) невизначеністю (непередбачені дії з боку конкуруючих фірм та покупців товарів, робіт і послуг: демпінг цін конкурентами, зриви договірних зобов'язань тощо.

Невизначеністю породжуються несприятливі події та їх наслідки, що характеризуватимуться терміном «ризик підприємницької діяльності».

Невизначеність тлумачиться як неповнота або неточний характер інформації щодо передумов, умов чи наслідків реалізації проектів, у тому числі щодо пов'язаних з ним витрат та результатів.

Сьогодні у якості індикаторів невизначеності виступають категорії ризиків, що використовуються з метою охарактеризування ситуації в економіці. Тому, якщо відсутня можливість оцінки вірогідності отримання запланованого результату використовуємо поняття «невизначеність».

Що стосується впливу невизначеності на кінцевий результат, то її вплив можна охарактеризувати як з позитивного боку, так і врахувати можливі негативні відхилення.

Визначальним рубежем між категорією «ризик» та «невизначеність» є

категорія «ймовірність». Д. фон Нейманом, розробником так званої теорії ігор, зазначається, що важливою аксіомою теорії ігор є теза про те, що реальним джерелом невизначеності є бажання сторонніх осіб. Але, зазначимо, що ймовірність також має подвійне значення: по-перше, це припущення настання майбутніх подій, а по-друге – аналіз минулих подій. Суть припущення, на думку дослідника, перебуває на межі речей, які можна пізнати та які є лише у нашій уяві [17].

Інвестиційний ризик розглядається як компонента загального підприємницького ризику. Першим, хто спробував виміряти наслідки інвестиційного ризику, став Г. Марковіц. Дослідження показали, що у літературних джерелах увага звертається на інвестиційний ризик відносно фінансових вкладень [2], аніж як ризик, пов'язаний із реальними інвестиціями [33].

Отже, ризик можна описати, як ймовірність втрати частини економічної вигоди. Або, навпаки – ймовірність отримання вигоди від реалізації запланованого інвестиційного проекту. Крім того, ризик можемо охарактеризувати як загальну характеристику події або ситуації при прийнятті управлінського рішення в умовах невизначеності, що означає ймовірність формування та впливу ймовірності настання збитку в результаті настання наслідку від прийняття такого управлінського рішення [61, с. 14]. Ось чому, економічний аналіз та оцінку необхідно проводити враховуючи ризик та невизначеність. Проте, невизначеність, також, пов'язана із ймовірністю виникнення при реалізації інвестиційного проекту негативних ситуаційних подій та впливом їх наслідків (збільшення запланованих обсягів інвестиційних ресурсів, зниження доходу, інфляційні процеси тощо).

Економічний аналіз дає можливість для поєднання вмінь, знань та досвіду при формуванні стратегічних пріоритетів діяльності підприємства. Значимість полягає в тому, що він є проміжним компонентом між етапом збору інформації та етапом прийняття управлінських рішень, чим впливає на якість управління діяльністю підприємства. Прогнозування наслідків інвестиційних ризиків має важливе значення і є актуальним на сьогоднішній час. Вигівська

І.М. [31, с. 32] зазначає, що «аналіз інвестиційних ризиків та їх кількісне вимірювання дозволяє порівняти величину ризику різних господарських операцій та інвестиційних проектів та обрати той варіант, який найбільше відповідає обраній підприємством інвестиційній стратегії».

Отже, однією із складових управління господарською діяльністю є аналіз підприємницьких ризиків, виникненню яких передують нестабільне середовище, в межах якого функціонує підприємство. На основі побудови логічного зв'язку між поняттями «нестабільність», «невизначеність», «ризик», «економічний ризик» встановлено сутність інвестиційного ризику як ймовірності виникнення непередбачених фінансових втрат (зниження доходів, прибутку, втрата капіталу тощо) внаслідок невизначеності умов інвестиційної діяльності та встановлено його місце в складі ризиків господарської діяльності (рис. 1.6).

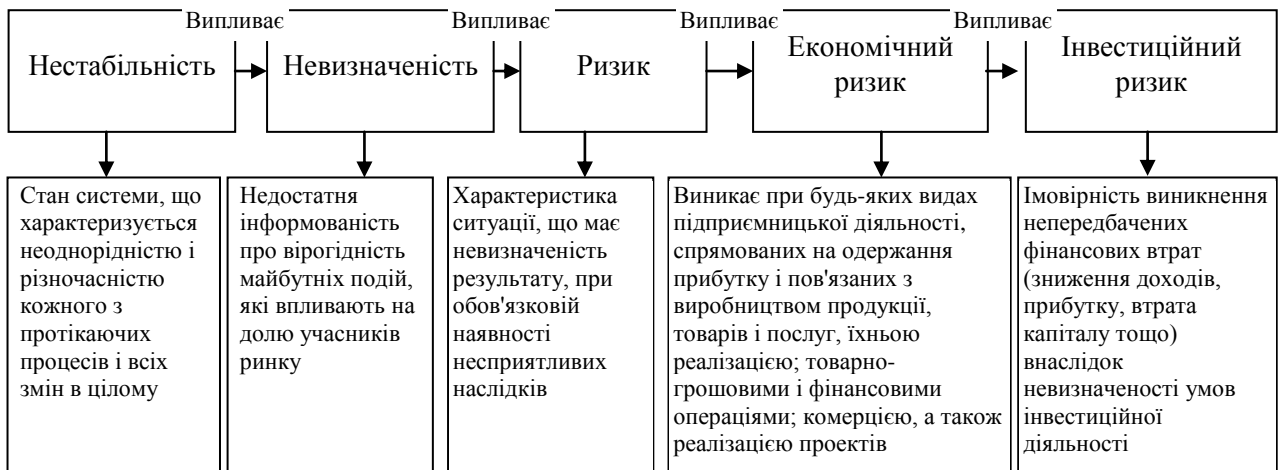

Рис. 1.6. Місце інвестиційного ризику у системі класифікаційних ознак

Вивчивши підходами до аналізу сутності економічного ризику, яку наводять у своїх дослідженнях Г.В.Чернова, А.А. Кудрявцев [103, с. 16-17] наведемо ознаки, характерні інвестиційним ризикам та встановимо їх вплив на організацію бухгалтерського обліку та економічного аналізу (табл. 1.3.).

Отже, виділення характерних ознак інвестиційних ризиків та їх адаптація до обліково-аналітичного середовища впливає на розвиток теоретичного забезпечення висвітлення питання, що досліджується та дозволило застосувати дані напрацювання в якості прикладного аспекту до організації бухгалтерського обліку та економічного аналізу операцій, пов'язаних із забезпеченням

інвестиційної безпеки підприємств.

Таблиця 1.3

Характеристика інвестиційних ризиків та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку та економічного аналізу

№ з/п	Ознака	Вплив характерної ознаки на організацію бухгалтерського обліку та економічного аналізу	Відповідність принципу організації бухгалтерського обліку
1	2	3	4
1	Загальність економічного ризику	Система бухгалтерського обліку повинна забезпечувати інформаційні запити користувачів щодо можливості виникнення потенційних загроз	Принцип повного висвітлення
2	Об'єктивність прояву ризику	Проявляється у формуванні організаційно-методичного забезпечення створення резервів для покриття несприятливого впливу інвестиційного ризику	Принцип повного висвітлення
3	Виникнення ризику в процесі досягнення мети	Можливість використання резервів, сформованих для забезпечення мінімізації впливу ризиків та відображення даних операцій в системі бухгалтерського обліку	Принцип превалювання сутності над формою
4	Поява ризику в ситуації невідкладного вибору в момент прийняття рішення	Проведення аналітичних розрахунків для визначення можливого впливу інвестиційного ризику на реалізацію інвестиційного проекту	Принцип нарахування та відповідності доходів та витрат
5	Мінливість ризику в просторі та часі	Проведення прогнозних аналітичних розрахунків, що дозволяє визначити можливу динаміку впливу ризику на результат інвестиційного проекту	Принцип періодичності
6	Спрямованість ризику в майбутнє	Організація поточної аналітичної роботи та складання системи бюджетів з метою оцінки можливих втрат	Принцип безперервності
7	Необхідність чіткого розмежування ризику як економічної категорії і як кількісної оцінки невизначеності ситуації	Проявляється в використанні оцінки, як елементу методу бухгалтерського обліку з метою визначення вираження вигід, втрат та необхідного обсягу забезпечення для їх мінімізації	Принцип єдиного грошового вимірника
8	Прояв принципу синергізму (принципу накопичення ефекту) при розвитку ризикової ситуації	Застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства)	Принцип обачності

Респондент (від лат. *respondere* – відповідати, реагувати) – учасник інтерв'ю, соціологічного опитування, або психологічних тестів. Особа, яка відповідає на запитання інтерв'юєра, кореспондента або анкети. Людина, яка виступає в ролі джерела первинної інформації про явища і процеси, котрі

досліджуються.

За середніми оцінками джерел ризику, які визначають ступінь ризикованості економічної діяльності, на перше місце у внутрішньому середовищі респонденти поставили «протиправні чи інші негативні дії персоналу підприємства, що несуть в собі загрозу функціонуванню та розвитку підприємництва», на друге – «порушення технологій та недостатнє використання технічних засобів», а на третє – «кадрову політику» (рис. 1.7).

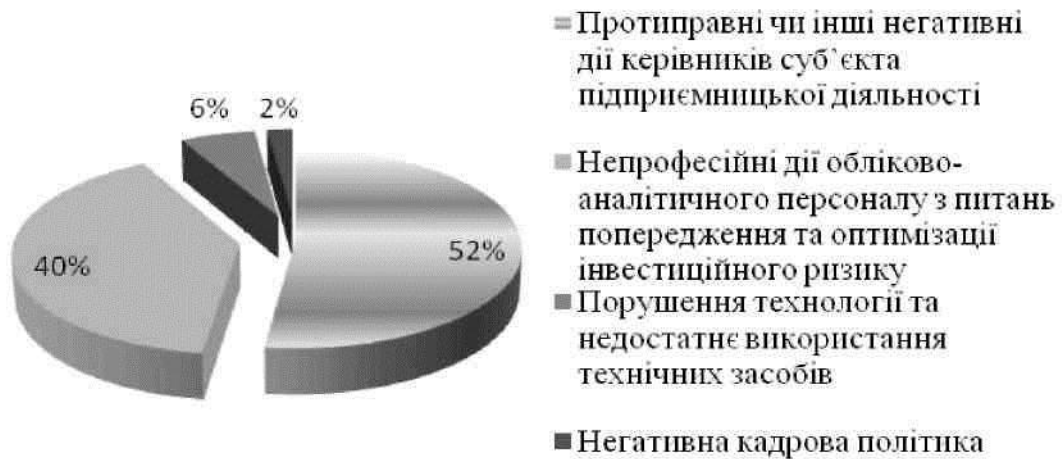

Рис.1.7. Джерела інвестиційного ризику підприємств

Респонденти вказують, що на їх підприємствах, переважно, ступінь економічного ризику взагалі не оцінюється (58%), ще на 27% підприємств використовуються формалізовані процедури оцінки ризиків, а на 11% – управлінці оцінюють ризики з власного досвіду і знань. Всього лише 3% опитаних відзначили, що керівництво їхніх підприємств для оцінки ризиків звертається до сторонніх експертів (рис. 1.8).

Таким чином, на більшості підприємств недостатньо уваги приділяється управлінню ризиками, немає системності в оцінці ризику, і носить це, в основному, формальний характер.

Обґрунтування завдань та функцій, які визначаються системою бухгалтерського обліку з метою забезпечення управління інвестиційним ризиком є однією із важливих складових, що забезпечують мінімізацію ризиків підприємства.

Рис. 1.8 Ступінь оцінки інвестиційного ризику підприємствами

Метою організації бухгалтерського обліку для цілей мінімізації ризиків вважаємо формування площини ефективного функціонування підприємства, що функціонує в умовах невизначеності. Задачі організації бухгалтерського обліку при реалізації можливості управління інвестиційними ризиками мають узгоджуватися із стратегічними завданнями підприємства, а методи мінімізації ризику повинні бути узгоджені з особливостями діяльності підприємства.

Специфічними цілями організації бухгалтерського обліку на підприємстві є:

1) ефективність: досягнення даного принципу характеризується отриманням економічного ефекту від проведення таких операцій в розрізі мінімізації інвестиційного ризику. Зокрема, витрати на проведення превентивних заходів дозволять забезпечити захист від понесення значних витрат на його ліквідацію;

2) встановлення рівня невизначеності: передбачає мінімізацію інвестиційного ризику до оптимального рівня, у разі, якщо його виникнення не може не відбутися;

3) законність дій: мінімізація ризику та методи, які для цього застосовуються необхідно використовувати у межах правового поля.

Отже, залежно від специфічної природи інвестиційних ризиків та методів їх мінімізації та забезпечення управління виникає пряма залежність мети системи управління ними. Хоча взаємозалежність між такими цілями

складніша, за прості ієрархічні зв'язки. Тому, з метою розробки цілей, притаманних системі бухгалтерського обліку з метою забезпечення управління інвестиційними ризиками слід дотримуватися таких вимог:

1) необхідно встановити порядок організації системи бухгалтерського обліку, тобто розмістити цілі залежно від пріоритету та їх важливості та визначити, яким чином вони впливатимуть на діяльність підприємства та наслідки їх впливу;

2) оцінка потреби в інвестиційних ресурсах для реалізації мети підприємства. Тобто реалізація одних поставлених перед підприємством задач вимагає ряду заходів та ресурсів. Тому система бухгалтерського обліку повинна забезпечувати управління та мінімізацію ризиків із врахуванням потреби у інвестиційних ресурсах;

3) необхідно врахувати факт, що при досягненні одних цілей можна забезпечити реалізацію або навпаки пригальмувати досягнення інших цілей діяльності підприємства. Тобто, система бухгалтерського обліку повинна сприяти оптимізації ефективності усієї управлінської системи з метою мінімізації наслідків впливу ризиків.

Інвестиційні ризики в системі бухгалтерського обліку підлягають управлінню, тобто формуванню заходів, які забезпечать мінімізацію негативних наслідків ризиків за умови не виваженого прийняття управлінських рішень.

О. Бахматюк вважає, що головними методичними аспектами реалізації механізму інвестиційного забезпечення економічної безпеки є: залежність від кінцевої мети; збалансованість на макрорівні за всіма видами господарської діяльності; відповідність інтересам усіх членів суспільства; врахування внутрішніх і зовнішніх економічних умов на основі реальних соціально-економічних можливостей [4, с. 10].

Схожій позиції дотримується досліник Н.В. Дацій [38, с. 4] у своєму підході до формування механізму інвестиційної безпеки. Крім того, він зазначає, що усі зв'язки та взаємозалежності, які характеризують інвестиційну політику розкриваються в системі організаційно-економічних форм, що означає забезпечення реалізації механізму інвестиційної безпеки. По-друге, утворюючи

певний пласт господарської діяльності та господарських взаємовідносин, зокрема, організаційно-економічних, механізм реалізації інвестиційної безпеки згуртовує усі фази інвестиційного циклу в одне ціле: від формування умов і джерел інвестування до отримання прибутку суб'єктами інвестування та утилізації використаного устаткування. По-третє, виступаючи формою економічних відносин, механізм реалізації інвестиційної безпеки гарантує єдність в системі економічних інтересів інвестиційної сфери й розв'язання суперечностей, що між ними виникають. Тут механізм реалізації інвестиційної безпеки є способом узгодження інтересів і формою вирішення неузгодженостей [38, с. 4-5].

Ефективне функціонування системи бухгалтерського обліку для цілей управління інвестиційним ризиком неможливе без врахування характерних ознак та особливостей зовнішнього середовища та внутрішнього середовища. Охарактеризувавши суть, позитивні та негативні моменти використання методів управління інвестиційними ризиками окреслено і обґрунтовано способи оптимізації ризиків та управління наслідками реалізації інвестиційних проектів в системі бухгалтерського обліку (рис. 1.9).

Характеристика наведеного порядку полягає в аналізі альтернативних варіантів реалізації рішення щодо інвестування. Обґрунтовуючи можливості прийняття рішень про формування інвестиційних ресурсів керівництво підприємства розглядає три можливі варіанти, зокрема: 1) ухвалення інвестиційного проекту без аналізу інвестиційних ризиків; 2) уникнення ймовірних негативних наслідків через відмову від здійснення інвестиційного проекту; 3) прийняття рішення про аналіз стану підприємства з урахуванням показників, що характеризують інвестиційну безпеку підприємства. При оцінці стану інвестиційної безпеки оцінюються наслідки впливу інвестиційних ризиків та приймається рішення щодо мінімізації їх впливу, які відображаються в системі бухгалтерського обліку.

Такий порядок управління дозволив оцінити ступінь ризикованості інвестиційних вкладень, а також правильно сформулювати цільові установки, необхідні для ліквідації факторів негативного впливу на інвестиційну безпеку.

Рис. 1.9. Порядок управління ймовірними наслідками реалізації інвестиційних проектів, які здійснюються в умовах інвестиційного ризику в бухгалтерському обліку

Висновки до розділу 1

Відсутність у сфері інтересів облікової політики підприємств питань активізації інвестиційної складової ускладнює процес формування обліково-аналітичного забезпечення реалізації рішень в частині забезпечення інвестиційної безпеки. Тому регламентація інвестиційної політики на підприємстві є важливим завданням оптимізації діяльності підприємства, оскільки від її реалізації, в результаті, залежить порядок облікового відображення операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки. Виходячи із сутності та мети діяльності підприємства, інвестиційну політику підприємства визначено як систему принципів та методів розробки та реалізації рішень, пов'язаних з вибором та реалізацією найефективніших форм реальних і фінансових інвестицій підприємства з метою забезпечення високих темпів його розвитку і постійного зростання ринкової вартості відповідно до потреб та можливостей стратегії розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЧАСТИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організація бухгалтерського обліку як засіб забезпечення інвестиційної безпеки підприємства

Визначення цілей і завдань системи бухгалтерського обліку для управління інвестиційною безпекою є важливим кроком в правильній організації захисту підприємства від ризиків.

Формування якісної інформації можливе лише в умовах тісної взаємодії бухгалтерської служби із іншими структурними підрозділами підприємства, тому управлінському персоналу слід регламентувати порядок встановлення зв'язків (горизонтальних), рух інформації між структурними підрозділами і бухгалтерською службою.

На основі дослідження ряду наукових праць у сфері організації бухгалтерського обліку для цілей забезпечення інвестиційної безпеки таких вчених як А.А. Баранніков, Ю.И. Сигидов [3, с. 9], К.П. Боримська [60, с. 122] виділимо такі основні джерела загрози інвестиційної безпеці підприємства, що формуються в системі бухгалтерського обліку:

1) порядок забезпечення регулювання бухгалтерського обліку всередині підприємства (Положення про бухгалтерську службу, Положення про облікову політику з визначенням цілей бухгалтерського, управлінського та податкового обліку);

2) функціонування облікової підсистеми (збір облікових даних за господарськими операціями, відображення їх в облікових регістрах, зберігання та захист облікової інформації, формування та подання бухгалтерської звітності);

3) порушення вимог чинного законодавства;

4) неблагонадійність персоналу підприємства (керівництва, працівників бухгалтерської служби).

Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві, в першу

чергу, знаходять своє відображення в обліковій політиці. Облікова політика підприємства, внутрішні накази і розпорядження, що формуються в її рамках, реалізують один із рівнів регулювання бухгалтерського обліку.

Ефективність облікової політики, у свою чергу, багато в чому залежить від того, наскільки чітко сформульовані її елементи, що відображають систему ведення бухгалтерського обліку, оподаткування та управління в організації.

Визначення цілей і завдань системи бухгалтерського обліку для управління ризиком є важливим кроком в правильній організації захисту підприємства від ризиків. Як підкреслювалося раніше, дані цілі і завдання не повинні суперечити сукупності цілей підприємства. При цьому в них чітко відображається специфіка процесу управління ризиком.

Однією з найважливіших складових системи управління в забезпеченні економічної безпеки (складовою якої є інвестиційна безпека), є система бухгалтерського обліку, тобто, бухгалтерський облік, в межах якого функціонує фінансовий та управлінський. Фундаментальною основою побудови облікової системи є облікова політика, яка обумовлює не лише якість інформації, але й економічну ефективність діяльності суб'єкта господарювання, особливо в частині мінімізації ризиків, які виникають при здійсненні інвестиційної діяльності.

Отже, головною метою системи бухгалтерського обліку для управління ризиками є забезпечення успішного функціонування підприємства в умовах ризику і невизначеності. Це означає, що навіть у разі виникнення економічного збитку реалізація заходів з управління ризиком повинна забезпечити підприємству можливість продовження операцій, їх стабільності і стійкості відповідних грошових потоків, підтримки прибутковості та зростання фірми, а також досягнення інших цілей. Таким чином, програма управління ризиками, будучи вбудованою в загальну систему прийняття управлінських рішень, носить важливий характер по відношенню до основної діяльності підприємства.

В сучасній економічній літературі накопичено достатній досвід дослідження такої наукової проблеми як облікова політика. Теоретичні аспекти та практичні рекомендації цього питання розроблено у роботах багатьох

дослідників. Зокрема, питанням взаємозв'язку організації економічної безпеки та облікової політики присвячені праці Т.О. Петухової, С.М. Бичкової та Н.Н. Макарової, Й.Я. Даньківа, Я.Д. Крупки.

С.М. Бичкової та Н.Н. Макарової говорять, що «інституційне проектування системи інвестиційної безпеки спрямоване, в першу чергу, на створення середовища, яке зменшує вплив негативних зовнішніх та внутрішніх факторів, що призводять до виникнення ризикоутворюючих ефектів. А однією із структур, що забезпечує реалізацію забезпечення інвестиційної безпеки є облікова політика підприємства» [30, с. 43].

Виходячи із основних положень дослідження, наведемо основні складові політики інвестиційної безпеки підприємства (рис. 2.1).

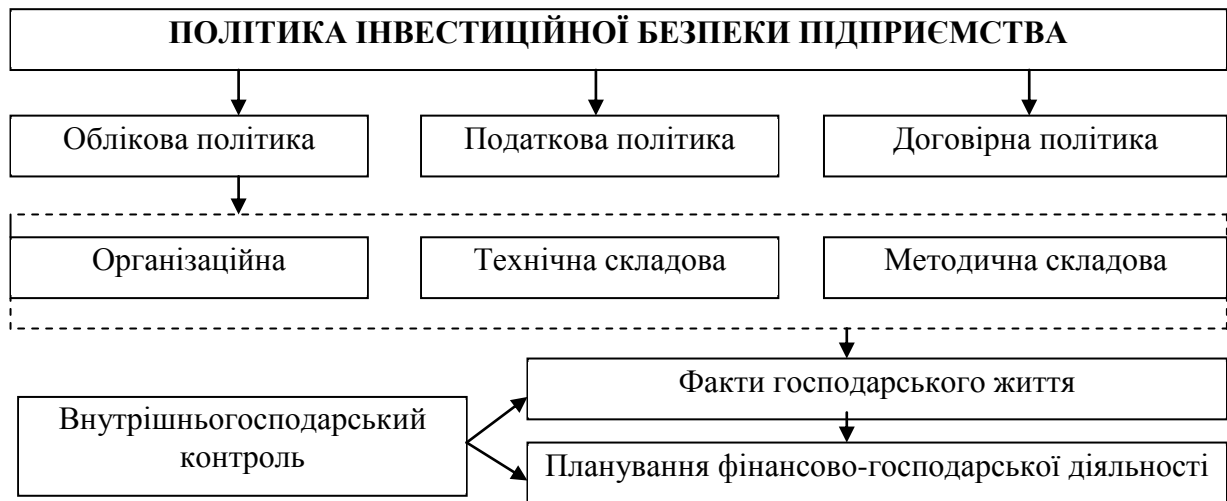

Рис. 2.1. Політика інвестиційної безпеки підприємства

Система бухгалтерського обліку створює інформаційну базу для безперервного моніторингу діагностики стану бізнесу з метою управління його економічною безпекою.

Тому, формування облікової політики повинно здійснюватися за наступними напрямками:

1. Облікова політика для цілей фінансової зовнішньої звітності. Облікова політика безпосередньо впливає на показники фінансової звітності, які представляють собою інформаційну базу для прийняття рішень в системі управління ризиками, а також реальними та потенційними інвесторами. Від принципів формування облікової політики та обраних способів обліку залежить

фінансова, а, отже, інвестиційна безпека суб'єкта господарювання [30, с 44-45].

2. Облікова політика для цілей оподаткування. Передбачає прийняття рішень вибору оптимального способу формування податкової бази за податками та співвідношення методів оптимізації, які передбачені у податковому кодексі, для підприємств.

З метою об'єктивної оцінки рівнів податкових зобов'язань економічного суб'єкта необхідно проводити податковий аналіз його діяльності, виходячи з аналізу абсолютного та відносного податкового навантаження на суб'єкт господарювання. Податковий аналіз дозволяє оцінити рівень податкових зобов'язань та сприяє прийняттю заходів з оптимізації оподаткування суб'єкта господарювання [30, с. 45].

3. Третій напрям – договірна політика. Її значення полягає у юридичному оформленні договорів, що є гарантією успішного досягнення цілей та завдань, які стоять перед економічними суб'єктами та не викликає виникнення проблемних питань в податковому та господарських аспектах.

Організаційно-технічні питання облікової політики підприємства необхідно розглянути та застосовувати як групу стандартів у контексті економічної безпеки.

Дана група стандартів містить документи, що регламентують такі питання обліку як:

1) робочий план рахунків бухгалтерського обліку (з вказівкою на склад синтетичних та аналітичних рахунків);

2) форми первинних облікових документів;

3) графік документообороту;

4) технологію обробки облікової інформації, яка включає планування, організацію та безперервний контроль як за складанням документів, так і за поточними обліковими записами. Це обумовлено тим, що сучасне програмне забезпечення автоматизованої обробки інформації має свою внутрішню структуру та алгоритми, визначає правила обліку;

5) порядок внутрішнього контролю за фактами господарського життя. Система внутрішнього контролю підприємства виконує захисну функцію.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікова політика повинна містити об'єкти і періодичність проведення інвентаризації, виконуючи тим самим функцію контролю за майном підприємства та запобіганню зловживань, розкрадання, що забезпечує зниження рівня економічної безпеки. Зазначимо, що система внутрішнього контролю, визначена обліковою політикою, є потужним засобом для запобігання як зовнішніх і внутрішніх ризиків.

В якості однієї із забезпечуючих складових реалізації інвестиційної безпеки підприємства необхідно розглянути внутрішній контроль, який обумовлює законність, доцільність, ефективність реалізації фактів господарського життя підприємства.

Внутрішній контроль є однією з важливих функцій управління і становить собою систему планового спостереження та перевірки роботи підприємства з метою аналізу обґрунтованості та ефективності прийнятих управлінських рішень, виявлення відхилень і несприятливих ситуацій, своєчасного інформування керівництва для прийняття рішень щодо усунення ризиків його діяльності та управління ними. Крім того, під системою внутрішнього контролю розуміємо ряд організаційно-методичних заходів, методик та процедур, що використовуються управлінським персоналом підприємства в якості складових, для ефективного та раціонального ведення фінансово-господарської діяльності, забезпечення збереження майна підприємства, виявлення, виправлення і запобігання помилок та викривлення інформації, а також своєчасної підготовки достовірної фінансової бухгалтерської, управлінської та податкової звітності.

Процес внутрішнього контролю складається із встановлення нормативних показників діяльності, вимірювання фактичних результатів та проведення корегувань у разі різниці отриманих результатів від запланованих нормативних значень. Прослідковується чіткий зв'язок між функціями внутрішнього контролю з функціями управління інвестиційними ризиками. Система внутрішнього контролю забезпечується підрозділом самого підприємства, що є складовою механізму управління, та забезпечує

налагодження ефективної діяльності та реалізації необхідних результатів у виробничій та фінансовій сферах, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність, дозволяє забезпечити збереження майна та запобігти зловживанням [5].

Однією із важливих функцій внутрішнього контролю є забезпечення можливості підприємства вчасно виявляти недоліки у своїй діяльності та виправити їх до того моменту, як вони здійснять негативний вплив на хід діяльності підприємства.

Отримавши результати внутрішнього контролю управлінський персонал підприємства може порівняти їх із запланованими показниками та виявити проблемні моменти в діяльності підприємства та спробувати їх усунути до того, як вони матимуть негативні наслідки для діяльності підприємства.

Витрати на попередній контроль, як правило, набагато нижче, ніж на поточний і наступний, і повною мірою окупаються. У поєднанні, всі розглянуті елементи системи контролю забезпечують підприємству зниження ризиків ділової та фінансової діяльності, а також загроз недостовірності звітності. Порядок здійснення контролю за господарськими операціями, повинен знаходити своє відображення в обліковій політиці організації і залежить, від того, ким контроль повинен здійснюватися [14]:

– якщо організаційною структурою передбачається наявність служби внутрішнього аудиту або в штатному розкладі виділено посаду внутрішнього аудитора, то в організаційно-технічному аспекті облікової політики слід відобразити, що контроль господарських операцій в організації здійснюється внутрішнім аудитором (аудиторами). Даний варіант передбачає наявність відповідного положення про структурний підрозділ, наприклад «Про внутрішній аудит», в якому повинні бути визначені мета і завдання внутрішнього аудиту, права, обов'язки, відповідальність, незалежність, контроль роботи, аудиторська таємниця. Це допоможе створити налагоджену систему, яка забезпечить контроль за управлінськими, бухгалтерськими, фінансовими функціями підприємства;

– якщо організація не має можливості організації внутрішнього аудиту,

функції контролю виконуються керівником, працівниками бухгалтерії, іншими фінансовими та економічними службами.

Облікова політика, будучи інструментом реалізації інвестиційної політики підприємства, містить перелік завдань, визначає основні напрями реалізації, позначає механізми реалізації, з урахуванням наявних ресурсів.

Відповідно до мети Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015, проведення активної державної політики повинно орієнтуватись на стимулювання розвитку інвестиційної діяльності в Україні. Реалізація цього варіанта сприяє збалансованому розвитку економіки, концентрації зусиль на пріоритетах розвитку, підвищенню привабливості об'єктів інвестування шляхом стимулювання залучення інвестицій. При цьому такий варіант відповідає сучасним тенденціям інвестиційної політики і дасть змогу поліпшити інвестиційний клімат та активізувати інвестиційну діяльність, забезпечити підтримку базових галузей економіки, розвиток імпортозамінного виробництва та диверсифікацію зовнішніх ринків збуту, сприяє капіталізації заощаджень та їх трансформації в інвестиції, розширює доступ суб'єктів господарювання до інвестиційних ресурсів, створює умови для переходу на інноваційно-інвестиційну модель розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки [56].

При розробці механізму формування інвестиційної політики доцільно врахувати її збалансованість з обліковою політикою. Це дозволить сформуванню найбільш ефективну та дієву інвестиційну політику і досягти поставлених цілей і завдань.

Виходячи із вищенаведеного механізм реалізації облікової політики в частині інвестиційної безпеки підприємства можна навести у вигляді наступної схеми (рис. 2.2).

З рис. 2.2 видно, що процес розробки облікової політики ґрунтується на інвестиційній стратегії. З урахуванням позиції М.В. Алікаєвої вважаємо, що під інвестиційною стратегією слід розуміти системний підхід до вибору найбільш загальних довгострокових напрямів розвитку інвестиційної діяльності, які з

урахуванням ціннісної орієнтації є найбільш пріоритетними і дозволяють створити сприятливі умови для зростання економіки [1].

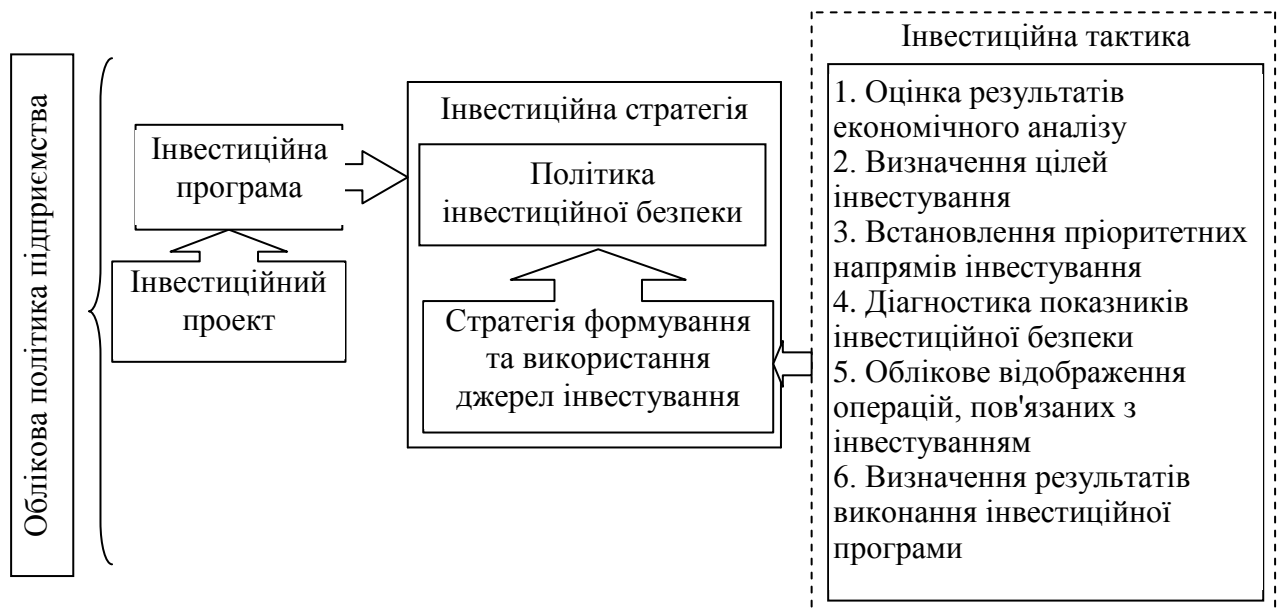

Рис. 2.2. Механізм реалізації облікової політики в частині забезпечення інвестиційної безпеки підприємства

Одним з етапів реалізації інвестиційної стратегії є проведення економічного аналізу. Результати комплексного аналізу соціально-економічного розвитку об'єкта піддаються внутрішній оцінці, яка дозволяє визначити сучасний стан об'єкту в порівнянні з альтернативними об'єктами інвестиційної діяльності та сформулювати довготривалу мету соціально-економічного розвитку підприємства. Відповідно до цього встановлюються цілі інвестиційної стратегії і потім з їх допомогою визначаються пріоритети розвитку підприємства, що вказують основні напрямки діяльності для досягнення поставлених цілей [1].

В умовах кризових процесів при розробці інвестиційної політики важливим елементом має стати аналіз інвестиційної безпеки. Діагностику інвестиційної тактики виділено штриховими лініями, щоб відзначити недостатність методичної розробленості цієї проблеми та її врахування при формуванні інвестиційної політики. Вивчення даної проблеми має дуже важливе теоретико-прикладне значення, оскільки дасть можливість визначити рівень кризовості економіки, що дозволить у свою чергу більш чітко визначити цілі і завдання інвестиційної політики. В силу складності та багатоаспектності

даної проблеми вважаємо за доцільне виділити її в окремий напрям і розглянути більш детально в наступному розділі нашого дослідження [1].

Таким чином, на основі інвестиційної стратегії розробляється інвестиційна політика, яка знаходить своє відображення у відповідних програмах, які є основним інструментом реалізації інвестиційної політика [50].

Основні акценти в обліковій політиці в частині забезпечення інвестиційної безпеки повинні бути спрямовані на:

1) розподіл визначених функцій в частині управління процесом залучення інвестицій управління інвестиційним процесом встановленням прав учасників інвестиційного процесу та встановлення рівня їх відповідальності;

2) формування цільової спрямованості системи інвестування інвестиційних проектів;

3) забезпечення удосконалення прибуткових секторів підприємства;

4) ефективне впровадження інвестиційних проектів у життя;

5) розробку напрямів облікової політики, що знижує та оптимізує інвестиційні ризики;

6) комплексну методику аналізу економіко-соціальних наслідків від реалізації інвестиційного проекту;

7) технічне оновлення основних засобів шляхом проведення реконструкції та модернізації.

Ефективність формування облікової політики підприємства залежить від принципів, що знаходяться в її основі. Принципи організації бухгалтерського обліку окреслені в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Проте принципів організації бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних із інвестиційною складовою, тим паче для цілей забезпечення інвестиційної безпеки підприємства, дослідниками не доведено. Логічний підхід до побудови принципів формування облікової політики для цілей забезпечення інвестиційної безпеки, дозволив провести дослідження в у рамках виявлення їх оцінки через забезпечення реалізації практичної складової. Такі дії дозволили обґрунтувати особливості формування облікової політики як економічної політики України в цілому, так і окремих підприємств.

Питання повноти визначення груп принципів, відповідно до яких слід формувати інвестиційну політику підприємства, відноситься до одних із важливих та найменш досліджених. З цієї точки зору важливе значення має необхідність визначення поняття «принцип». У тлумачному словнику української мови під принципом розуміють «основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо» [93].

Тому, підставою до формування системи дій, що формує порядок використання принципів бухгалтерського обліку, є теза про те, що принцип виражає закономірність і та постійне співвідношення або взаємозв'язок. Тому, суть принципу як такого, визначається центральним поняттям, базою, положенням, що визначає закономірність, співвідношення з будь-чим та є підставою і визначальним правилом системи, визначає можливість та правила застосування у будь-чому.

Облікова політика в частині забезпечення інвестиційної безпеки повинна ґрунтуватися на концепції соціально-економічного розвитку. Це пов'язано з тим, що цільові програми є найбільш ефективним інструментом реалізації інвестиційної політики. На думку М.В. Алікаєвої дана група принципів може бути розділена на дві підгрупи:

- 1) принципи, що окреслюють і регулюють інвестиційну діяльність;
 - наявності необхідного нормативно-правового забезпечення для залучення інвестицій;
 - врахування облікового забезпечення інфляційних процесів та інвестиційного ризику;
 - оптимального співвідношення фінансових та реальних інвестицій;
 - наявності ефективних джерел та методу фінансування інвестиційних проектів;
- 2) принципи, що уточнюють стратегічні напрями, мету та завдання інвестиційної політики підприємства з врахуванням соціально-економічної орієнтованості: цілеспрямованості; ефективності; системності; оптимальності; багатоваріантності; інвестиційного моніторингу; регулятивності; інвестиційного партнерства; інформаційної достатності; відповідності

структури управління рівням розвитку суспільства; економічної та інвестиційної безпеки [1].

Отже, наведена група принципів являє собою сукупність обґрунтованих правил, які забезпечують раціональну організацію облікової політики з виділенням інвестиційної складової. Їх застосування при реалізації інвестиційної політики дозволить підвищити рівень обґрунтованості та практичного спрямування окресленої облікової політики.

Метою інвестиційної політики в частині антикризового управління повинні стати ресурсна достатність і оптимальна їх структура. Досягнення поставленої мети можливе з використанням диверсифікації. Найбільш точно мету інвестування в рамках процедур антикризового (і, насамперед, превентивного) управління можна визначити, як забезпечення прогнозованого, еволюційного, довгострокового розвитку реального сектора в якості мети підтримки на основі таких заходів як [53, с. 79-80]:

1) вибір найефективніших і перспективних напрямків діяльності в залежності від фази протікання кризи;

2) вияв і усунення взаємовиключних інвестиційних напрямів;

3) вибір напрямів довгострокового реального інвестування;

4) вибір інструментів для фінансових інвестицій;

5) формування збалансованого портфеля інвестицій, на основі гранично можливого застосування самофінансування з урахуванням реальних можливостей припливу зовнішніх (по відношенню до портфелю) ресурсів підприємства;

6) забезпечити максимально можливий рівень диверсифікації інвестиційного портфеля з встановленням пріоритету на користь напрямів інвестування і прагнення до мінімізації сумарних власних ризиків інвестиційного портфеля.

7) залучення нових заінтересованих груп, або окремих підприємств, в процедури фінансування інвестиційної діяльності.

8) перехід до політики довгострокового інвестування при використанні фінансових інструментів, якщо бізнес прибутковий і пов'язаний з низьким

ризиком, а наявного обсягу ресурсів керованій системі недостатньо для переходу до даного напрямку бізнесу.

Найскладнішим завданням, що безпосередньо відноситься до цілей інвестиційної безпеки підприємства є завдання диверсифікації.

Вважаємо, що диверсифікація діяльності підприємства являє собою одну з форм концентрації капіталу з метою забезпечення реалізації нових видів діяльності та проникнення на нові ринки виробництва товарів, послуг та робіт, які підприємство раніше не змогло реалізувати із-за відсутнього одного або ряду необхідних компонентів (ліцензії, основних засобів, робочої сили тощо).

Варто зазначити, що крім наведених принципів необхідно відзначити:

1) високу динаміку процесу управління операціями підприємства із забезпечення інвестиційної безпеки. Динаміку факторів зовнішнього середовища, та у першу чергу, зміну кон'юнктури ринку капіталів, що обумовлює прийняття управлінських рішень з позиції формування інвестиційних ресурсів та забезпечення інвестиційної безпеки, форм інвестування за кожним особливим випадком. Ось чому, система управління такими операціями має носити динамічний характер, врахувати зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, темпи економічного розвитку підприємства та форми інвестицій, що залучаються;

2) вартісне вираження підходу до вибору форм та умови для реалізації інвестиційних проектів. Реалізація такого принципу розглядається з урахуванням неможливості точного розрахунку реальної майбутньої прибутковості вкладень та ухвалити одне методично правильне рішення. Тому цей принцип покладено в основу розробки альтернативних рішень щодо обсягу залучення інвестиційних ресурсів та їх форм.

Отже, крім того під час формування Положення про облікову політику та її елементу – положень інвестиційної політики, необхідно визначити перелік осіб, які будуть відповідати за ведення бухгалтерського обліку пов'язаних із здійсненням інвестиційних операцій та забезпечуватимуть аналіз інвестиційної безпеки підприємства. Роботу з підготовки документів за всіма видами операцій, пов'язаних участю у роботі з вивчення та аналізу стану ринку

ресурсів та ринку цінних паперів з метою ефективного розміщення вільних коштів та забезпечення фінансової стійкості підприємства, забезпечує правильне їх виконання, контролює цільове використання інвестиційних ресурсів, формування системи звітів за такими операціями здійснює економіст з фінансової роботи.

Підприємства із врахуванням специфіки своєї господарської діяльності та характеру управлінської структури, визначають напрями й обсяги складання документів. Організовує документооборот на підприємстві головний бухгалтер або інша уповноважена особа, на яку покладено такі функції. Технологія обробки документів визначає основні етапи та правила руху документів: формування первинної документації або реєстрація документів, що надійшли від сторонніх організацій, бухгалтерська обробка та реєстр документів; їх передача на зберігання в архів. Графіки документообороту розробляються головним бухгалтером та затверджується керівником. Вимоги головного бухгалтера щодо порядку складання і подання до бухгалтерії та опрацювання документів є обов'язковими для усіх підрозділів та відділів підприємства.

Первинні документи, як правило, складаються такими працівниками підприємства як касир, майстри цехів, бухгалтер або надходять зі сторони через спеціальний підрозділ підприємства з обов'язковим вхідним реєстраційним номером: рахунок, акт, лист, повідомлення тощо. Кожному виконавцю тієї чи іншої операції надають витяг із графіку документообороту, в якому наводять перелік документів, які мають безпосереднє відношення до функціональних обов'язків зазначеного виконавця, а також терміни подання документу та перелік підрозділів підприємства, які безпосередньо задіяні в передачі цих документів. Як правило, графік має наступні обов'язкові реквізити

- 1) назва документу;
- 2) кількість екземплярів документу, відповідальні за видачу, оформлення, виконання, а також наведено терміни виконання;
- 3) етапи перевірки документів, де також наводяться відповідальні за перевірку, складання, терміни подання;
- 4) стадія обробки документа, де встановлено, хто є виконавцем цієї

процедури, строки виконання та відповідальні особи за правильне зберігання документів.

Отже, облікова політика підприємства - це сукупність послідовних, взаємоузгоджених дій власників (керівників) підприємства з вибору та обґрунтування загальних, незалежних від часу орієнтирів, які визначають напрями економічної діяльності підприємства, з метою реалізації стратегічної мети функціонування підприємства та задоволення потреб власника.

Облікова політика повинна бути спрямована на стимулювання інвестиційної активності підприємств, приватних інвесторів, іноземних інвесторів, що є важливою умовою подолання економічної кризи.

2.2. Методика облікового відображення способів зниження ризику при реалізації інвестиційної політики підприємства

Формуючи систему забезпечення інвестиційної безпеки необхідно використовувати такий набір індикаторів, який дозволить виявити і оцінити можливі загрози, а також реалізувати комплекс заходів щодо стабілізації соціально-економічної ситуації.

При формуванні сукупності параметрів індикаторів необхідно враховувати ряд принципів вимог [106, с. 380], до яких відносяться:

- можливість використання параметрів на підприємствах України;
- сумісність параметрів з діючою системою обліку, планування та прогнозування;
- достатня ступінь визначеності та наукової коректності, що дозволяє давати однозначні і достовірні оцінки;
- можливість здійснювати соціально-економічний моніторинг;
- прогнозованість впливу факторів, що детермінують інвестиційну безпеку.

Перераховані вимоги стосуються економічної безпеки, але оскільки інвестиційна безпека є її частиною, то вони можуть бути використані і при формуванні параметрів інвестиційної безпеки, але з урахуванням особливостей

стану інвестиційної сфери.

Побудова системи забезпечення інвестиційної безпеки має здійснюватися відповідно до проведеної політики і стратегії безпеки.

Реалізуючи політику забезпечення інвестиційної безпеки, слід виділити ряд узагальнених індикаторів, що відображають порогові рівні безпеки. Їх можна характеризувати системою критеріальних оцінок загальноекономічного і галузевого плану, що відображають:

- 1) економічну активність;
- 2) динаміку обсягу виробництва;
- 3) інтенсивність та якість інвестиційних процесів підприємства;
- 4) рівень та якісні характеристики життя працівників підприємства;
- 5) стан екологічної безпеки тощо.

Система показників-індикаторів інвестиційної безпеки повинна корегуватися із врахуванням особливостей розвитку і стану інвестиційної політики підприємства.

Формування індикативних показників (індикаторів) інвестиційної безпеки можна згрупувати за такими індикативним блокам, що включають у себе: інвестиційний блок; блок науки та інновацій; блок оцінки зовнішніх зобов'язань, капіталу та резервів.

Виділення таких блоків пов'язане з тим, що будь-якого інвестора в першу чергу цікавить стан справ в загальноекономічній сфері.

Тепер розглянемо склад індикативних показників, які входять в кожен з блоків та наведемо приблизний порядок їх розрахунку.

Інвестиційний блок (ІБ). Для характеристики виділимо у його складі наступні показники:

- частка фінансових інвестицій в загальному обсязі інвестицій підприємства;
- співвідношення інвестицій в основний капітал до обсягу товарної продукції;
- частка іноземних інвестицій в основний капітал у загальному обсязі інвестицій в основний капітал;

– співвідношення інвестицій в охорону навколишнього середовища до обсягу товарної продукції підприємства.

Наступний аналізований блок – *Блок науки та інновацій (БНІ)*. Тут варто виділити наступні індикативні показники:

– частка витрат на науку і наукові дослідження і розробки на підприємстві (характеризує можливість підприємства впроваджувати нові технології та забезпечувати розробку нових видів продукції);

– частка інноваційної продукції в загальному обсязі товарної продукції підприємств (свідчить про результати фінансування інноваційної діяльності підприємством).

Наступний аналізований блок – *Блок оцінки зовнішніх зобов'язань, капіталу та резервів (БЗКР)*. В даному блоці слід звернути увагу на наступні показники:

– крос-коефіцієнт заборгованості (коефіцієнт безпечного співвідношення заборгованості перед фінансово-кредитними установами до загального обсягу заборгованості підприємства);

– коефіцієнт забезпеченості резервами (характеризує дотримання підприємством норм чинного законодавства щодо створення обов'язкових резервів);

– частка заборгованості за податками та платежами (характеризує стан дотримання платіжної дисципліни, забезпечення дотримання податкового законодавства та планомірного розрахунку із державою)

– коефіцієнт фондової капіталізації прибутку (характеризує приріст прибутку підприємства у обсязі власного капіталу).

Однією із функцій бухгалтерського обліку є надання інформації зацікавленим користувачам про стан здійснення господарських операцій на підприємстві. Тому, проаналізувавши наведені результативні показники (вихідні дані можемо отримати із облікової інформації, сформованої на основі фінансової звітності) та проаналізувавши їх динаміку, можемо сформулювати бачення стану економічної безпеки на підприємстві.

Але постає питання: «Що ж робити та яке рішення приймати

користувачам на основі отриманої інформації, якщо стан показників є незадовільним?». У керівництва підприємства при відповіді на дане питання може виникнути об'єктивна відповідь про можливе небажання інвесторів долучатися до фінансування заявленого інвестиційного проекту. Відповіддю на поставлене питання буде прийняття рішення керівництвом підприємства про створення резервів з метою оптимізації та доведення до норми визначених показників. Створення резерву, дозволить підприємству не відволікати з господарського обороту необхідні йому кошти та забезпечувати рівномірність віднесення витрат на фінансовий результат діяльності протягом усього звітного року.

Пікуш Ю.В. та Л.М. Пилипенко стверджують, що в економіці, та, зокрема, в бухгалтерському обліку, використовують декілька визначень, що пов'язані з формуванням резервів: резерв, резерв капіталу, резервний капітал, резервний фонд, регулятиви тощо. Дані поняття схожі за сутністю, але, наголосимо, не тотожні. Зокрема, регулятиви формуються до отримання фінансових результатів (нерозподіленого прибутку), та не залежать від значення (прибуток чи збиток). Але безпосередньо впливають на його величину. Резервний капітал формується за рахунок нерозподіленого прибутку. Це визначає залежність між його отриманням (за умови отримання збитків резервний капітал не формують). Виходячи із призначення регулятиви формуються для збереження фінансового результату від кон'юнктурних факторів ринкової економіки (рівень цін, неплатоспроможність дебіторів, обсягу зобов'язань тощо), а формування резервного капіталу здійснюється для «захисту» статутного (zareєстрованого) капіталу від форс-мажорів (банкрутства) [78].

Яремко І.Й. зазначає, що «створення резервів в системі бухгалтерського обліку, виходячи з методичної процедури елементу методу - подвійний запис, є прийом урівноваження вартості майна та розміру капіталу. Тобто створення резерву не слід сприймати буквально. Оскільки в дійсності формуються складові частини активів, що складаються із вартості сформованих резервів» [107].

Головним завданням створення резервів в системі бухгалтерського обліку, на думку М.О. Козлової, є «формування в системі обліку ступеня готовності використати певного обсягу ресурсів на випадок виникнення у цьому потреби в майбутньому у грошовому вимірнику» [55].

Тотожними є підходи та фактори визнання забезпечення відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» і МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Отже, відповідно до МСБО 37 забезпечення визнаються тоді, коли:

- а) «підприємство має існуюче зобов'язання (юридичне чи конструктивне) внаслідок минулої події (подій);
- б) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для виконання зобов'язання;
- в) можна достовірно оцінити суму зобов'язання» [71].

Відповідно до вимог п.14 П(С)БО 11 «Зобов'язання» «забезпечення створюється при виникненні внаслідок минулих подій зобов'язання, погашення якого ймовірно призведе до зменшення ресурсів, що втілюють в собі економічні вигоди, та його оцінка може бути розрахунково визначена».

Отже, наявна неузгодженість при формулюванні критерію визнання забезпечення. МСБО 37 приділяє увагу необхідному визначенню достовірної оцінки зобов'язань, а П(С)БО 11 - ставить пріоритетом можливість «розрахункового» визначення. Ми дотримуємося позиції, що підхід, наведений в П(С)БО 11 є неідеальним, оскільки можливість розрахунку, не приділяє уваги визначальному змісту критерію достовірності інформації про досліджуваний об'єкт бухгалтерського обліку в бухгалтерській звітності.

На відміну від П(С)ПБ 11 «Зобов'язання» в МСБО 37, для встановлення забезпечення та визначення його сум існує поняття «найкращої оцінки». Як «сума, визнана як забезпечення, має бути найкращою оцінкою витрат, що необхідні для погашення зобов'язання на кінець звітного періоду». Тобто не здатність розрахункового визначення, як прописує П(С)БО 11 в Україні, а власне найкраща оцінка витрат. Тобто найкращою оцінкою визнається сума, яку підприємство обґрунтувало та сплатило б з метою погашення зобов'язання

або передало б його ще одній стороні у кінці звітнього періоду».

Бухгалтерський облік забезпечень регламентовано не лише відповідним обліковими стандартами вітчизняної та міжнародної практики. Порядок визнання і бухгалтерського обліку окремих забезпечень передбачені іншим стандартом. Зокрема в МСБО 37 чітко сказано, що у разі, якщо інший стандарт визначатиме певний тип забезпечення, умовного зобов'язання чи умовного активу, то підприємство застосовуватиме інший стандарт замість МСБО 37. Наприклад, окремі забезпечення наводяться у стандартах наступних:

- МСБО 11 «Будівельні контракти»;
- МСБО 12 «Податки на прибуток»;
- МСБО 17 «Оренда»;
- МСБО 19 «Виплати працівникам»;
- МСФЗ 4 «Страхові контракти».

Це стосується і національного П(С)БО 11. Крім нього для бухгалтерського обліку окремих видів забезпечень можуть бути використані П(С)БО 7, 14, 17, 18, 26.

Наприклад, відповідно до п.13 П(С)БО 11 передбачено створювати забезпечення для відшкодування наступних операційних витрат, перелік яких розписано у відповідному стандарті. Так, до переліку віднесені забезпечення «на:

- 1) виплату відпусток працівникам;
- 2) додаткове пенсійне забезпечення;
- 3) виконання гарантійних зобов'язань;
- 4) реструктуризацію, виконання зобов'язань при припиненні діяльності;
- 5) виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів тощо».

Отже, сучасний стан бухгалтерського обліку операцій із забезпечення інвестиційної безпеки характеризується відсутністю методичних розробок, які в умовах сучасної фінансової кризи в повному обсязі дозволяли б забезпечити інформаційні потреби користувачів. Облікова регламентація операцій, пов'язаних із формування резервів здійснюється П(С)БО та МСФЗ і не містить деталізованих методичних підходів до бухгалтерського обліку резервів для

забезпечення інвестиційної безпеки підприємств. З метою оптимізації та доведення до норми індикативних показників за кожним блоком удосконалено систему аналітичного обліку операцій із формування резервів забезпечення інвестиційної безпеки шляхом виділення відповідних аналітичних рахунків до рахунку 474 «Забезпечення інших витрат і платежів» (рис. 2.4).

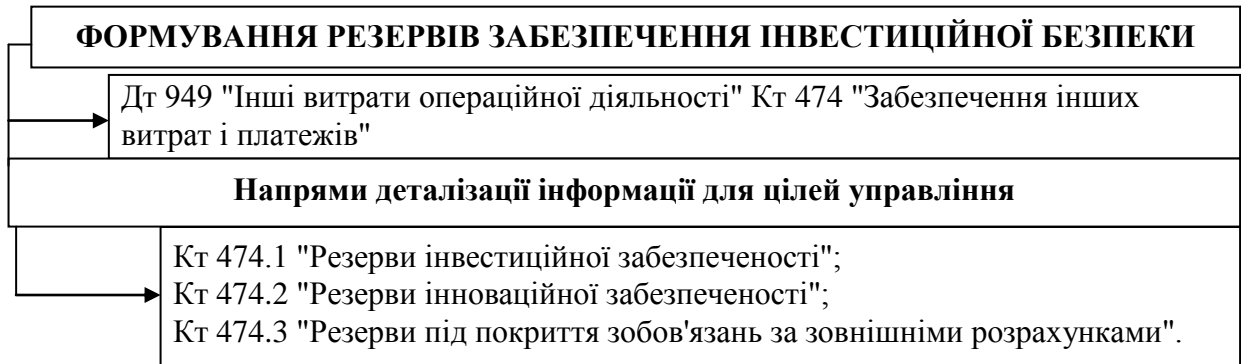

Рис. 2.4. Облікове відображення формування резервів забезпечення інвестиційної безпеки підприємства

Отже, процес резервування є одним із найефективніших інструментів забезпечення стабільності діяльності підприємства та самострахування від господарських ризиків. Сформовані на підприємстві резерви відображаються у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, вони здійснюють істотний вплив на капітал підприємства та його фінансові результати.

2.3. Інформаційне забезпечення економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства

Інформаційне забезпечення аналізу, яке має місце за різними аспектами господарської діяльності, не має єдиної методологічної бази оцінки достовірності даних. Тому, формування інформаційної бази аналізу можна розглядати як початковий етап аналітичної роботи [20, с. 155].

Л.В. Гнилицька зазначає, що «на сучасному етапі для економіки України все більш характерним є зростання незадоволеності інформаційних потреб у сфері економічних відносин, що значно знижує безпечність та стабільність функціонування вітчизняних підприємств. Такий стан речей обумовлює

необхідність визначення векторів модернізації традиційної системи бухгалтерського обліку з урахуванням впливу зовнішнього середовища на показники діяльності суб'єктів господарювання та зміщення акцентів щодо потреб користувачів облікової інформації, інтереси яких суттєво відрізняються» [37, с 107].

Питанням формування фінансової звітності, що забезпечує формування інформаційного масиву для зовнішніх користувачів є їх забезпечення інформацією для складання прогнозу показників стану діяльності, здійснення оцінки та порівняння можливості підприємств виходити на позитивний фінансовий результат; для аналізу можливостей управлінського персоналу ефективно використовувати активи підприємства з метою реалізації встановлених цілей діяльності [29, с. 450].

У сучасних умовах господарювання фінансова звітність є одним з важливих джерел інформаційного забезпечення не лише для управлінського персоналу, а й для зовнішніх користувачів. Відповідно до даної тези, бухгалтерська звітність повинна формувати необхідні умови користувачам інформації для прийняття ними управлінських рішень. У свою чергу це досягається адекватністю відображення стану економічних ресурсів організації. При цьому така адекватність має на увазі представлення в звітності активів, зобов'язань перед організацією, доходів, витрат, прибутків, збитків і капіталу організації. Дані якісні характеристики бухгалтерської звітності визначають її зміст [29, с. 450].

Хорина А.Н. зазначає, що користувачі інформації радше розглядають представлену інформацію як таку, що є цінною, у разі, якщо:

1) показники звітності дають можливість користувачам реалізувати з максимально повно його конституційні права;

2) даним, представленим у звітності, притаманні властивості функціональності, тобто, наприклад, придатність для реалізації мети здійснення внутрішнього контролю, економічного аналізу, планування тощо;

3) звітні дані мають комунікативну характеристику та виконують роль комунікатора між учасниками економічних відносин, коли інформація

використовується як поєднувальна ланка в реалізації економічної поведінки користувачів [102, с. 4].

Інтеграція України у світове економічне середовище включає різні напрями реформування. Зокрема, гармонізацію бухгалтерського обліку та формування єдиного спільного інформаційного середовища. Про що свідчить поступовий перехід до складання фінансової звітності на основі положень Міжнародних стандартів фінансової звітності. Дане питання викликає інтерес з боку керівного персоналу, бухгалтерів-теоретиків і практиків. Тому, виходячи з такого твердження, існує необхідність розглянути вимоги МСФЗ до фінансової звітності відносно розкриття інформації про інвестиційну діяльність підприємства та забезпечення інвестиційної безпеки. Зазначимо, що в МСФЗ немає окремого стандарту, присвяченого питанням визнання та відображення у звітності елементів інвестиційної діяльності. Рекомендації по класифікації інвестицій, їх оцінці, представленню у фінансовій звітності наводяться в декількох стандартах (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Вимоги МСФЗ до розкриття у звітності компаній інформації про інвестиційну безпеку

<i>№ з/п</i>	<i>Положення з обліку інвестиційної діяльності</i>	<i>Стандарт</i>
1	Основа для надання фінансової звітності	МСФЗ 1 «Надання фінансової звітності»
2	Регулювання здійснення інвестицій у нематеріальні активи	МСФЗ 38 «Нематеріальні активи»
3	Регулювання здійснення інвестицій у боргові цінні папери та інвестиції у власний капітал	МСФЗ 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»
4	Встановлено вимоги з розкриття інформації щодо обліку інвестицій в асоційовані компанії	МСФЗ 28 «Інвестиції в асоційовані компанії»
5	Визначено вимоги з розкриття інформації щодо участі у спільних підприємствах, а також вимоги щодо звітності підприємств, які беруть на себе ризик, і підприємств-інвесторів	МСФЗ 31 «Частки у спільних підприємствах»
6	Регулювання щодо інвестиційної нерухомості	МСФЗ 40 «Інвестиційна нерухомість».

Наведені в табл. 2.2 особливості відображення елементів інвестиційної діяльності наводяться у звітності та можуть бути деталізовані до необхідного рівня за рішенням керівництва. Крім того, інвестиційну діяльність як об'єкт

обліку регулює ряд стандартів. Для визнання й оцінки інвестицій у боргові цінні папери, інвестицій в інструменти власного капіталу, інвестицій у землю і будівлі, інші матеріальні і нематеріальні активи, утримувані як інвестиції, застосовувався МСФЗ 25 «Облік інвестицій». Він діяв до 1.01.2001 р. Сьогодні більшість його положень подані в інших стандартах. МСФЗ 25 щодо інвестицій у нематеріальні активи замінює МСФЗ 38 «Нематеріальні активи», щодо інвестицій у боргові цінні папери та інвестиції у власний капітал – МСФЗ 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», щодо інвестиційної нерухомості – МСФЗ 40 «Інвестиційна нерухомість». Загальні рекомендації щодо відображення в бухгалтерському обліку інвестицій у дочірні підприємства, асоційовані компанії і спільні підприємства викладені в МСФЗ 27, 28, 31 відповідно. В МСФЗ 27 «Консолідовані та окремі фінансові звіти» визначено вимоги щодо підготовки і надання консолідованої фінансової звітності підприємств, які знаходяться під контролем материнської компанії. В МСФЗ 28 «Інвестиції в асоційовані компанії» встановлено вимоги з розкриття інформації щодо обліку інвестицій в асоційовані компанії. В МСФЗ 31 «Частки у спільних підприємствах» визначено вимоги з розкриття інформації щодо участі у спільних підприємствах, а також вимоги щодо звітності підприємств, які беруть на себе ризик, і підприємств-інвесторів.

Відображення інформації про фінансові інвестиції в фінансовій звітності в Україні має узагальнений характер, носить переважно теоретично-інформаційний характер (перелік підприємств, розмір їх частки в капіталі, підстави для визначення справедливої вартості фінансових інвестицій тощо). МСФЗ передбачає, що у фінансовій звітності повинна міститися інформація економічної природи, що характеризує облік фінансових інвестицій на підприємствах.

Проаналізувавши нормативно-правову базу України з питань бухгалтерського обліку та формування і подання фінансової звітності, зокрема: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Постанова КМУ «Про затвердження порядку подання фінансової звітності», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 6 «Виправлення

помилки і зміни у фінансових звітах», П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів», П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» в цих нормативних документах відсутні окремі положення та вказівки щодо розкриття інформації про елементи інвестиційної діяльності в системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності, зокрема, в частині індикаторів інвестиційної безпеки. Це свідчить про те, що показники жодної з форм не можуть повною мірою задовольнити інформаційні потреби зовнішніх користувачів та управлінського персоналу щодо показників інвестиційної безпеки підприємства, адже їх розрізи дають лише загальне уявлення про стан інвестиційної безпеки та інвестиційну діяльність підприємства.

Отримати додаткові інвестиційні ресурси підприємство може шляхом залучення потенційних інвесторів і кредиторів через об'єктивне інформування їх про свою фінансово-господарську діяльність, тобто в основному за допомогою фінансової звітності. Наскільки привабливі опубліковані фінансові результати, що показують поточний і перспективний фінансовий стан підприємства, настільки висока і вірогідність отримання додаткових джерел фінансування. Користувачі інформації різні, мета їх конкурентна, а нерідко і протилежна. [54, с 73].

Роль бухгалтерської звітності полягає в тому, щоб максимально можливо усунути інформаційний дисбаланс між інтересами різних користувачів. Пріоритетна роль бухгалтерської звітності як основного засобу комунікації проявляється в тому, що цілі її та вимоги, які до неї висуваються, є дискусійними в теорії бухгалтерського обліку [54, с 74].

Дослідженням обґрунтування обліково-аналітичного забезпечення реалізації інвестиційної безпеки підприємств присвячені праці В.Є. Труш та В.Ф. Яценко. Їх позиція на проблеми організаційного характеру полягає у тому, що існуюча облікова система в Україні орієнтована, в основному, на розрахунок податків і легальний відхід від них, заповнення податкових форм відповідно до інструкцій Державної податкової адміністрації. І мало хто з

бухгалтерів заклопотаний тим, наскільки бухгалтерська звітність відображає реальний стан справ на підприємстві, і, відповідно, наскільки вона допомагає в прийнятті оптимальних управлінських рішень. В Україні йде процес організації фінансового обліку як податкового: фінансовий облік повинен стати основою для формування оподаткованого прибутку і визначення величини податків. Дана проблема є дуже важливою і заслуговує окремого розгляду [99, с. 10].

Створення якісно нових підходів, що базуються на ідеях гармонізації різних видів обліку в рамках стратегічного та стандартизації облікових процедур, дозволить забезпечити отримання облікових даних, відмітною рисою яких є: орієнтація на виконання місії підприємства; формування альтернативних варіантів вирішення стратегічних завдань діяльності підприємства та вибір оптимального; розрахунок нормативних тактичних параметрів виконання оптимального варіанта та своєчасного виявлення відхилень від заданих параметрів; інтерпретація виявлених відхилень та їх аналіз з точки зору виконання стратегічного завдання та управління економічною безпекою підприємства. Стратегічний облік, будучи складовою частиною системи управління підприємством, як обліково-аналітичного забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень, призначений для планування майбутньої стратегії й тактики функціонування підприємства в цілому та окремих стратегічних господарських центрів відповідальності; вимірювання й оцінки ефективності господарювання в цілому та в розрізі окремих стратегічних господарських центрів відповідальності на різних фазах життєвого циклу; коригування керуючих впливів на хід реалізації обраної стратегії [99, с. 12].

Інформаційне забезпечення процесу прийняття рішень щодо забезпечення інвестиційної безпеки повинно складатися з інформації, що формується в усіх підсистемах бухгалтерського обліку та повинна забезпечувати формування податкової та статистичної звітності, оперативних даних, та інших відомостей. Не секрет, що фінансовий облік носить ретроспективний характер та дозволяє провести аналіз результатів реалізації діяльності підприємства, що реалізуються підприємством у якості мети.

Інформація ж сформована у підсистемі управлінського обліку - орієнтована на потреби як оперативного, так і тактичного управління, а також орієнтована на оптимізацію використання ресурсів, оцінку діяльності за центрами відповідальності. Тобто, використання даних, що формуються в підсистемах бухгалтерського обліку (в частині фінансової та управлінської складової обліку) дає можливість провести дослідження минулих подій для прийняття управлінських рішень у майбутньому шляхом екстраполювання. Мета сучасної концепції бухгалтерського обліку полягає в інформаційному забезпеченні ефективності діяльності підприємств, але не бере до уваги фактори зовнішнього середовища.

Проаналізувавши діючі форми фінансової звітності підприємств, затверджених на нормативному рівні, встановлено, що сучасні підприємства не подають у відкритому доступі детальну інформацію про інвестиційне забезпечення та про показники, які б свідчили про стан інвестиційної безпеки підприємства. Ситуація є негативною, оскільки обмежує користувачів (потенційних інвесторів, аналітиків, власників та управлінський персонал) в задоволенні потреб отримати повну та достовірну інформацію про фінансово-господарську діяльність підприємств в частині забезпечення інвестиційної безпеки. Отже, існуючий інформаційний масив фінансової звітності для потреб зовнішніх користувачів є, на нашу думку, недостатнім. Що ж до потреб підприємства, то складання фінансової звітності не забезпечує оперативності управління, а інформація, у тих розрізах, що наведена в фінансовій звітності, є недостатньою для прийняття дієвих рішень управлінським персоналом в частині забезпечення інвестиційної безпеки. Крім того, ця проблема стосується проведення економічного аналізу ефективності використання інвестиційних ресурсів та інвестиційних резервів підприємства.

Відповідальність за забезпечення ефективного зв'язку між підприємством і фінансовими ринками несе управлінський персонал в особі керівника або власника підприємства. Тому для них фінансова звітність є важливою, так як вони повинні володіти інформацією про зовнішні загрози і оцінити, як вона вплине на прийняті ними рішення. Це не означає, що управлінці не мають у

своєму арсеналі додаткової внутрішньої інформації про діяльність підприємств. На відміну від зовнішніх користувачів, для яких фінансова звітність часто є основним джерелом інформації [27, с. 25]. Практика складання фінансової звітності свідчить про те, що існує необхідність формувати звітність для максимального задоволення інтересів усіх користувачів. Але якщо розглянути форми фінансової звітності детально, то визначимо, що форма, наприклад, балансу (звіту про фінансовий стан) не дає можливості достовірно інтерпретувати користувачами результати економічного аналізу фінансового стану підприємства.

Баланс (Звіт про фінансовий стан) не має бути складним, оскільки у ньому зосереджуються групи статей, що об'єднуються в розділи, та відіграють значну роль при аналізі і прийнятті управлінських рішень. Форма має бути зручною для читання керівником, управлінцями різних ланок та зовнішніми користувачами та відповідати специфічним особливостям підприємства [65, с. 158].

Методика побудови балансу має включати групування і розкладання статей відповідно до цілей управлінської політики.

Крім того, слід окреслити ступінь групування або розкладання статей. Принцип групування має передбачати, перш за все, зручність подання інформації та полегшити розрахунки аналітичних коефіцієнтів. Принцип розкладання статей повинен дозволяти уточнювати показники результатів діяльності підприємства [65, с. 159].

Необхідно зазначити, що розкриття відомостей про сформовані резерви залежить від діяльності суб'єкта господарювання та його потреб у розрахунку того чи іншого індикатора інвестиційної безпеки. Форма представлення інформації у Примітках до річної фінансової звітності може використовуватись як форма внутрішнього документу (звітності), яка має складатися з урахуванням вимог користувачів з метою: 1) посилення контрольної функції головного бухгалтера за ефективністю та правильністю розрахунків індикаторів інвестиційної безпеки підприємства; 2) з метою надання керівництву підприємства інформації для управління діяльністю і прийняття рішень щодо

інвестиційної діяльності; 3) для визначення правильності оцінки заборгованості та своєчасності розрахунків за певними інвестиційними проектами. Вище наведені пропозиції узагальнено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Відображення інформації про інвестиційну діяльність у фінансовій звітності

<i>Назва фінансового звіту</i>	<i>Назва і код рядка звіту</i>	<i>Характер інформації, що розкривається</i>
Ф. № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан)	1530 «Забезпечення за довгостроковими інвестиційними проектами»; 1670 «Забезпечення за поточними інвестиційними проектами»	Відображаються залишки резервів за інвестиційними проектами
Ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів»	<i>Формування резервів:</i> 3275 «Надходження коштів до резервів забезпечення інвестиційної діяльності», <i>Витрачання зарезервованих коштів:</i> 3280 «Витрачання зарезервованих коштів в результаті інвестиційної діяльності»	Відображається рух коштів за операціями з формуванням та використанням резервів за інвестиційною діяльністю
Ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності»	525 «Доходи та витрати від ризиків інвестиційної діяльності» «Забезпечення за довгостроковими інвестиційними проектами»; 770 «Забезпечення за поточними інвестиційними проектами»	Відображається залишок, нарахування та використання резервів для забезпечення виконання інвестиційних проектів

Інформація щодо руху грошових коштів наводиться в запропонованих рядках звіту у разі виникнення подій, що зумовили використання сформованих резервів забезпечення інвестиційної безпеки та їх підкріплення реальними високоліквідними активами.

Неможливість фінансової звітності повною мірою задовольнити користувачів потрібною інформацією про інвестиційну діяльність в частині забезпечення інвестиційної безпеки зумовлює необхідність розроблення та використання на підприємстві відповідної внутрішньої бухгалтерської та управлінської звітності.

Управлінський облік - інтегрована інформаційна система підприємств, метою якої є забезпечення збору, вимірювання, систематизації, аналізу, передачі даних, які необхідні для забезпечення управлінської діяльності підприємств та, відповідно, служить прийняттю на основі даних оперативних, тактичних і стратегічних рішень. Оскільки керівник підприємства не має достатньо часу для детального вивчення поточної інформації, то він

користується короткими оглядами та іншою інформацією, необхідною для реалізації управлінських обов'язків [15].

Отже, головною метою управлінського обліку є забезпечення реалізації інформаційних потреб управлінського персоналу, та відповідальних за досягнення результатів діяльності.

Забезпечення управлінського персоналу інформативними даними для виконання контрольних процедур при встановленні доцільності господарських операцій відповідно до затвердженого на підприємстві положення, нормативу і кошторису, в забезпеченні запобігання настання ймовірності негативних результатів діяльності підприємства; виявлення внутрішньогосподарських резервів, забезпечення фінансової стійкості підприємства - це основні завданням управлінського обліку.

До ознак підсистеми управлінського обліку відносяться: форма зв'язку управлінського та фінансового обліку, повнота врахованих витрат, облік за центрами відповідальності та встановлення витрат.

Ціль та метод підсистеми управлінського і фінансового обліку мають спільні точки дотику, проте не виключають можливості формувати специфічні цілі та методи, притаманні лише цій підсистемі. Зв'язок між методами та принципами підсистем реалізується при забезпеченні підходу до вимірювання і оцінки витрат та результатів діяльності у минулому, відображених у системі бухгалтерського обліку, та одночасно сформованих в підсистемі управлінського обліку.

Створення управлінської облікової підсистеми є повноваженням керівника підприємства та не регламентується державою, але здатна забезпечити реалізацію дотримання стану інвестиційної безпеки.

Внутрішня управлінська облікова інформація забезпечує вирішення управлінських стратегічних та тактичних задач шляхом отримання оперативної, своєчасної та достовірної інформації про витрати і результати в цілому по підприємству та на окремих ділянках. Метою організації підсистеми управлінського обліку є планування, а також забезпечення інвестиційної безпеки підприємства, аналіз, контроль і управління витратами. Ця ціль

дотягнеться через ефективне використання інформації центрами відповідальності та центрами витрат на основі управлінського аналізу даних фінансового обліку. А формою подання такої інформації є управлінська звітність [4].

Управлінська звітність - це комплекс взаємопов'язаних даних і розрахункових показників, що відображають функціонування підприємства як суб'єкта господарювання згрупованих в цілому по підприємству в розрізі структурних підрозділів [16]. Орієнтація управлінської звітності - внутрішні користувачі, а її внутрішнє наповнення визначено метою та завданням управлінського персоналу. Формування системи внутрішньої управлінської звітності має на меті узагальнення інформації, що необхідна управлінцям усіх структурних підрозділів підприємства.

Основними даними для складання внутрішньої звітності є нормативно-довідкова та фактична інформація аналітичного характеру, а сама звітність має відповідати наступним вимогам адресності та конкретики, оперативності, та не повинна бути перенавантажена розрахунками [28, с. 417].

Формуючи пакет внутрішньої звітності щодо інвестиційної діяльності в частині інвестиційної безпеки, слід враховувати, що звітність повинна охоплювати дані за період, який дозволить найбільш повно провести аналіз індикаторів інвестиційної безпеки та спланувати майбутню роботу підприємства в даній сфері.

У контексті вище викладеного А.В. Берляк пропонує підприємствам, які мають до реалізації інвестиційні проекти, формувати наступні форми внутрішньої звітності (табл. 2.4).

Отже, для прийняття ефективних рішень щодо залучення інвестицій, важливим є забезпечення управлінського персоналу необхідною і достовірною інформацією про індикатори інвестиційної безпеки підприємства, для цього пропонуємо на підприємстві складати внутрішню звітність щодо даних розрахунків форми якої були нами наведені вище. Впровадження наведених форм внутрішньої звітності сприятиме ефективному проведенню аналізу та аудиту показників інвестиційної діяльності підприємства, що, в свою чергу,

дозволить підприємству своєчасно виявляти негативні тенденції та уникати порушення фінансово-кредитної дисципліни, а отже і погіршення загального фінансового стану.

Таблиця 2.4

Запропоновані форми внутрішньої звітності щодо індикаторів інвестиційної безпеки

<i>Назва звітної форми</i>	<i>Характеристика та призначення звітної форми</i>	
ЗІБ-1 «Звіт щодо оцінки зовнішніх зобов'язань, капіталу та резервів»	Дозволяє одержувати інформацію про частку заборгованості за зобов'язаннями, про частку обов'язкових резервів та приріст власного капіталу	Власник, керівник підприємства, головний бухгалтер, обліковий персонал
ЗІБ-2 «Звіт про обсяги інвестицій»	Містить інформацію про частку фінансових інвестицій у загальному обсязі інвестицій підприємства; співвідношення інвестицій в основний капітал до обсягу товарної продукції на підприємстві; частку іноземних інвестицій в основний капітал у загальному обсязі інвестицій в основний капітал; співвідношення інвестицій в охорону навколишнього середовища до обсягу товарної продукції на підприємстві	
ЗІБ-3 «Звіт про обсяги інновацій»	Дозволяє встановити частку витрат на науку і наукові дослідження і розробки на підприємстві та частку інноваційної продукції в загальному обсязі товарної продукції підприємства	

Внутрішня звітність забезпечує управлінський персонал інформацією, необхідною для ефективного керівництва діяльністю суб'єкта господарювання. Саме у формі внутрішньої звітності можна отримати інформацію про фінансові результати діяльності підприємства з врахуванням наслідків ймовірних подій, тобто ризиків, та оцінити ефективність застосування того чи іншого методу управління господарськими ризиками, що дозволяє вчасно вжити заходи щодо необхідності формування резерву, страхування ризиків, їх передачі або диверсифікації діяльності, тим самим убезпечити підприємство від можливих втрат і збитків.

Формування наведеної внутрішньої звітності суттєво не ускладнить обліковий процес, проте забезпечить ефективний контроль за цільовим використанням інвестиційних ресурсів та попередить ризик відхилення від нормального стану інвестиційної безпеки.

Наслідки неефективного управління інвестиційною сферою підприємства спричиняють погіршення його фінансового стану, продукують отримання

збитку чи недоотримання доходу, що повільно може призвести до банкрутства підприємства. Тому виникає необхідність розкриття інформації про наявність та наслідки використання інвестиційних ресурсів. Вирішення цієї проблеми може забезпечити система бухгалтерського обліку, вихідним елементом якої є бухгалтерська звітність.

Таким чином, бухгалтера повинні оперативно аналізувати господарські операції та приймати відповідні рішення про зменшення впливу того чи іншого індикатору інвестиційної безпеки на діяльність підприємства (керуватися необхідними методиками обліку, створювати відповідні резерви) й адекватно реагувати на результати такої операції.

Отже, інформація, сформована з реєстрів обліку, є основою для прийняття ряду управлінських рішень. Дані, сформовані та деталізовані за відповідними ознаками, дозволять дійти до висновку про характеристику фінансового стану підприємства та навести перспективні напрями для розвитку. А також оцінити інвестиційні ризики та сформулювати ряд інвестиційних програм.

Висновки до розділу 2

Облікова політика повинна бути спрямована на стимулювання інвестиційної активності підприємств, приватних інвесторів, іноземних інвесторів, що є важливою умовою подолання економічної кризи.

Інвестиційна політика підприємства тісно переплітається із обліковою, податковою, договірною політиками, тому має характеризуватися цілісністю в системі бухгалтерського обліку та управління забезпеченням інвестиційної безпеки підприємства та охоплювати методичні, технічні та організаційні складові.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Теоретичні положення економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства

При зростанні можливостей підприємства збільшити обсяги своєї діяльності важливою є роль економічного аналізу фінансово-господарської діяльності, одним із завдань якого є комплексне та системне дослідження механізму формування, розміщення та використання інвестиційних ресурсів з метою забезпечення фінансової стабільності та інвестиційної безпеки підприємства, що вимагає необхідності вивчення організаційних положень щодо економічного аналізу [70, с. 6].

Аналіз (від грецького *analysis* - розкладання об'єкту, що вивчається, на частини, на властиві цьому об'єкту складові) в загальному розумінні цього терміну він є одним із методів пізнання явищ, предметів і процесів у природі та суспільстві [70, с. 6].

Під аналізом розуміють метод дослідження, що характеризується умовним розподілом цілого на складові елементи та визначення його окремих сторін, характеристик, зв'язків. Аналіз особливого значення набув в економіці, де складає основу методу пізнання економічних процесів і явищ - економічного аналізу. Проф. О.М. Брадул стверджує, що «в умовах функціонування підприємства сьогодні будь-якому управлінцеві на підприємстві необхідна інформація для цілей планування, контролю та прийняття ефективних управлінських рішень, формування стратегії та тактики виходу на ринки, удосконалення техніки, технології та організації виробництва. Такі інформаційні запити можна реалізувати за допомогою проведення аналізу» [20, с.154].

«Економічний аналіз, - як зазначають С.З. Мошенський та О.В. Олійник, «це система спеціальних знань для дослідження зміни та розвитку економічних явищ і процесів у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості, з метою забезпечення цільового управління ними» [70, с. 9]. Г.В. Савицька дає наступне

визначення економічного аналізу: «економічний аналіз - науковий спосіб пізнання сутності економічних явищ та процесів, що базується на їх поділі та вивченні виходячи із зв'язків та взаємозв'язків складових частин» [88, с. 5].

Важливо зазначити, що аналіз є головним інформаційно-утворюючим елементом системи управління [20, с. 64]. Економічний аналіз як управлінська функція має за базис дані бухгалтерського обліку та бухгалтерської звітності. Вони виступають головним джерелом представленої інформації для цілей економічного аналізу підприємства, а також джерелом, що є основою для забезпечення документального обґрунтування аналітичних висновків.

Орієнтація на дані, сформовані в системі бухгалтерського обліку та звітності, дає економічному аналізу висунути ряд вимог до їх інтерпретації та удосконалення, що забезпечить ефективну організацію роботи бухгалтерської служби з метою отримання повноцінної та достовірної економічної інформації. Важливість цієї інформації обумовлюється тим, що за умов ринкових відносин стан роботи підприємства часто залежить від контрагентів (постачальники, покупці, фінансово-кредитні установи, інвестори тощо), з якими підприємство самостійно співпрацює. Робота підприємства визначається тим, як швидко воно може зорієнтуватися в ринкових відносинах, та яким чином обере собі бізнес-партнерів.

Як відомо, найкращий спосіб оцінити майбутнього інвестиційного партнера - це встановити стан рівня інвестиційної безпеки підприємства збирати необхідну інформацію про нього, враховуючи дані про його господарську діяльність за останні роки, її масштаби, фінансовий стан, рентабельність, перспективи подальшого розвитку та оцінити індикатори інвестиційної безпеки.

Аналіз є проміжним етапом процесу управління. Тобто буфером між процесом збору інформації і прийняття рішень щодо оперативного регулювання і планування господарської діяльності підприємства. Аналіз вимагає знання методу і прийому, що надає можливості розкриття внутрішньої природи об'єктів, їх взаємодію та напрям розвитку [104, с. 23].

Г.В. Савицька, зазначає, що об'єкт економічного аналізу - результати

господарської діяльності підприємства [88, с. 17].

Позиція С.З. Мошенського і О.В. Олійник полягає в тому, що під об'єктами економічного аналізу вони розуміють економічні результати діяльності підприємства, фінансовий стан, платоспроможність, ліквідність, фінансові результати, обсяг виробництва, реалізації, собівартість, забезпеченість трудовими, матеріальними та фінансовими ресурсами, характер їх використання. Об'єкти, що відносяться до об'єктів економічного аналізу вивчаються через застосування його характерних ознак. Вивчення економічних явищ та процесів, пов'язаних з діяльністю підприємства здійснюється з позиції цільового спрямування, системності, комплексності, періодичності, достовірності і точності, зрозумілості та адекватності тлумачення [70, с. 23-24].

Виходячи з даних визначень, інвестиційна безпека як фактор, що обумовлює порядок забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами та характер їх використання, а також об'єкт, що виражає певні господарські процеси є об'єктом економічного аналізу (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Вимоги до аналізу індикаторів інвестиційної безпеки

З точки зору цільового спрямування дослідження індикаторів інвестиційної безпеки аналіз забезпечує формування чіткої програми аналітичних робіт в частині завдань, розрахункових алгоритмів, системи

показників, очікуваних результатів.

З позиції *системності* дослідження індикаторів інвестиційної безпеки аналіз досліджує їх як сукупність елементів, що знаходяться у взаємозв'язку.

Відносно *комплексності*, зазначимо, що дослідження індикаторів інвестиційної безпеки, з цього боку, передбачає оцінку даних про індикатори інвестиційної безпеки на початок та кінець періоду, їх зміну та розвиток за кількісними та якісними ознаками.

З точки зору *періодичності* аналіз індикаторів інвестиційної безпеки передбачає необхідність систематичного проведення аналітичних досліджень на базі високої їх організації та планування аналітичної роботи.

З позиції *достовірності і точності* аналіз індикаторів інвестиційної безпеки повинен ґрунтуватися на достовірній та перевіреній інформації, а висновки повинні обґрунтовуватися точними аналітичними розрахунками.

Обґрунтування *зрозумілості та адекватності тлумачення* досягається через обов'язкове пояснення отриманих результатів дослідження (розрахунків) індикаторів інвестиційної безпеки у вигляді відповідних висновків, коментарів, складання пояснювальних записок.

Таким чином, на підставі вищесказаного можна стверджувати, що інвестиційна безпека як об'єкт економічного аналізу має загальні характеристики, обумовлені сутністю цього поняття і його роллю у фінансово-господарській діяльності підприємства (взаємодія з іншими об'єктами, зміна в часі).

На сьогоднішній день, кожне підприємство повинно самостійно вирішувати свої фінансові питання, розробляти інвестиційну стратегію та визначати обсяг інвестиційних ресурсів, обирати найбільш оптимальні форми їх залучення та аналізувати паралельно з потенційними інвесторами економічну ефективність проекту.

Даний процес ускладнюється тим, що єдина методика, яка б дозволила обґрунтувати рішення щодо залучення інвестицій в діяльність підприємства та спрогнозувати можливі наслідки їх використання, відсутня.

Недостатня розробленість даного питання сприяє проведенню

неефективної політики підприємств щодо здійснення інвестиційної діяльності, що спричиняє погіршення фінансово-економічного становища та зростання кількості збанкрутілих підприємств.

Аналіз діяльності в частині забезпечення інвестиційної безпеки можна розглядати з позиції інвесторів, а також з позиції ефективності управління процесами формування та використання інвестиційних ресурсів на рівні підприємства (рис. 3.2).

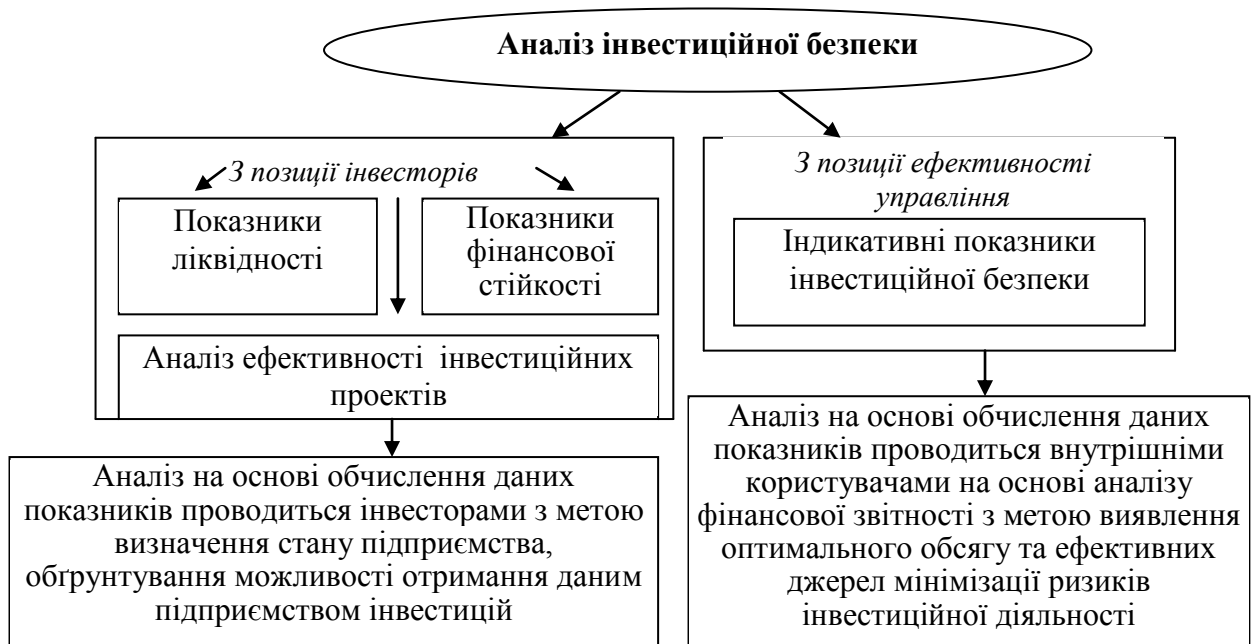

Рис. 3.2. Підходи до аналізу діяльності в частині забезпечення інвестиційної безпеки підприємства

Одним із напрямів удосконалення шляхів та ефективності забезпечення інвестиційної безпеки підприємств України є розробка рекомендаційних методик та нормативів формування, оцінки ефективності здійснення інвестиційної діяльності, адаптованих до особливостей діяльності того чи іншого підприємства.

На думку М.М. Міллера «логіка організації економічного аналізу, перш за все, залежить від поставленої мети. Тому, до такої мети відноситься: отримання відповідей на запитання, що мають відношення до економічного потенціалу підприємства та зміни у ньому, структури активу і джерел їх формування, умови функціонування, фінансових результатів діяльності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, перспективи фінансово-економічної

діяльності. На логіку аналізу впливають: рівень інформаційно-методичного забезпечення, витрати підприємства та ряд інших факторів» [69 с. 42].

В.В. Ковальов вносить у сутність логіки економічного аналізу «структури аналізу, що складається з двох модулів». Перший - проведення експрес-аналізу діяльності підприємства для формування уявлення щодо підприємства, формування оперативної оцінки фінансового стану та динаміки розвитку. Модуль два - поглиблений аналіз. Його метою є детальна характеристика фінансово-економічного потенціалу підприємства, результатів діяльності в минулому періоді та перспектив на майбутній звітний період [54, с. 275].

Г.В. Савицька визначає логіку економічного аналізу як деталізований план аналітичної роботи, що формується на рік, у якому передбачені періодичні проведення економічного аналізу у розрізі об'єктів, визначення суб'єктів проведення аналізу та переліку їх функціональних обов'язків. Крім того, до даного плану складаються додаткові рекомендації методичного характеру чи інформаційні програми [88, с. 190].

Жодна з методик немає чіткого опису етапів здійснення економічного аналізу інвестиційної безпеки, площини його дослідження та джерел інформації і способів її обробки.

З метою розробки комплексної методики економічного аналізу інвестиційної діяльності в частині забезпечення інвестиційної безпеки, узагальнені складові методичного підходу наведемо в таблиці 3.1. Таблицю представимо у вигляді площини-матриці, у якій продемонструємо взаємозв'язок етапів економічного аналізу, визначимо відповідну їм площину дослідження, встановимо джерела інформації відповідно до окресленої площини дослідження та зазначимо методи обробки інформації, доцільні та характерні до застосування при реалізації окреслених етапів економічного аналізу інвестиційних проектів в умовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства.

Таблиця 3.1

Складові методичного підходу до аналізу формування та використання інвестиційних ресурсів в умовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства

№ з/п	Етапи аналізу	Площина дослідження			Джерела інформації	Методи обробки інформації
1	Аналітичне обґрунтування потреби у інвестиційних ресурсах	Відсутність потреби в інвестиціях. Підприємство використовує власний капітал	Підприємство має потребу в короткострокових інвестиційних ресурсах	Підприємство має потребу в довгострокових інвестиційних ресурсах	Звітність підприємства, аналітичні таблиці, результати анкетування	Групування та опитування, порівняння, балансовий метод
2	Аналітичне обґрунтування виникнення інвестиційних ризиків та шляхів їх мінімізації та забезпечення рівноваги фінансового стану через розрахунок індикативних показників інвестиційної безпеки	Залучення інвестиційних ресурсів в обсязі відповідно до розрахованої потреби	Залучення інвестиційних ресурсів в обсязі, меншому від розрахованої потреби у зв'язку із негативними значеннями індикативних показників інвестиційної безпеки	Залучення інвестиційних ресурсів в обсязі, більшому від розрахованої потреби у зв'язку із усуненням негативного впливу індикативних показників інвестиційної безпеки	Бухгалтерська звітність підприємств	Розрахунок коефіцієнтів, порівняння
3	Аналітичне забезпечення обґрунтування джерел та способів залучення інвестиційних ресурсів	Аналіз інвестиційних ресурсів від банківських фінансово-кредитних установ	Аналіз інвестиційних ресурсів від небанківських фінансово-кредитних установ	Аналіз інвестиційних ресурсів від інших потенційних інвесторів	Статистичні дані, порівняння, опитування	Порівняння, методи графічного аналізу
4	Аналіз результатів інвестиційної діяльності	Ефективність реалізації інвестиційних проектів			Бухгалтерська звітність підприємств, результативні показники, розраховані з етапу 2 та 3	Розрахунок коефіцієнтів, порівняння, групування

Вище наведене дозволяє стверджувати, що не дивлячись на різноманітність інвестиційних проектів, їх аналіз, зазвичай, виконується на основі загальної схеми, притаманній логіці проведення економічного аналізу, які включають у себе спеціальні розділи та складові, які узагальнено на рисунку 3.3 у вигляді сформованих завдань (оцінка динаміки, складу та структури інвестиційних ресурсів, аналіз інвестиційної діяльності, оцінка значень індикаторів інвестиційної безпеки, пошук шляхів оптимізації індикаторів інвестиційної безпеки), об'єктів у вигляді індикаторів інвестиційної безпеки, згрупованих у однорідні блоки та етапів економічного аналізу інвестиційної діяльності в частині забезпечення інвестиційної безпеки, які включають у себе аналітичне обґрунтування потреби у інвестиційних ресурсах, аналітичне обґрунтування виникнення інвестиційних ризиків та шляхів їх мінімізації та забезпечення рівноваги фінансового стану через розрахунок індикативних показників, аналітичне забезпечення обґрунтування джерел та способів залучення інвестиційних ресурсів, аналіз результатів інвестиційної діяльності.

Кожна із зазначених складових потребує окремої уваги та детального вивчення, що буде розкрито в подальших дослідженнях.

Зазначимо, що підприємство самостійно розробляє стратегію інвестиційної діяльності та визначає обсяг інвестицій. Це не суперечить ст. 44 Господарського кодексу України, де зазначено право самостійного формування програм діяльності, вибору постачальників, споживачів готової продукції, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежене законом.

Цей процес ускладнюється функціонуванням підприємства в умовах ризику та нестійким фінансовим станом, який характеризується, окрім сталих показників оцінки, індикативними показниками інвестиційної безпеки, які необхідно розраховувати з точки зору ефективності управління процесами інвестування.

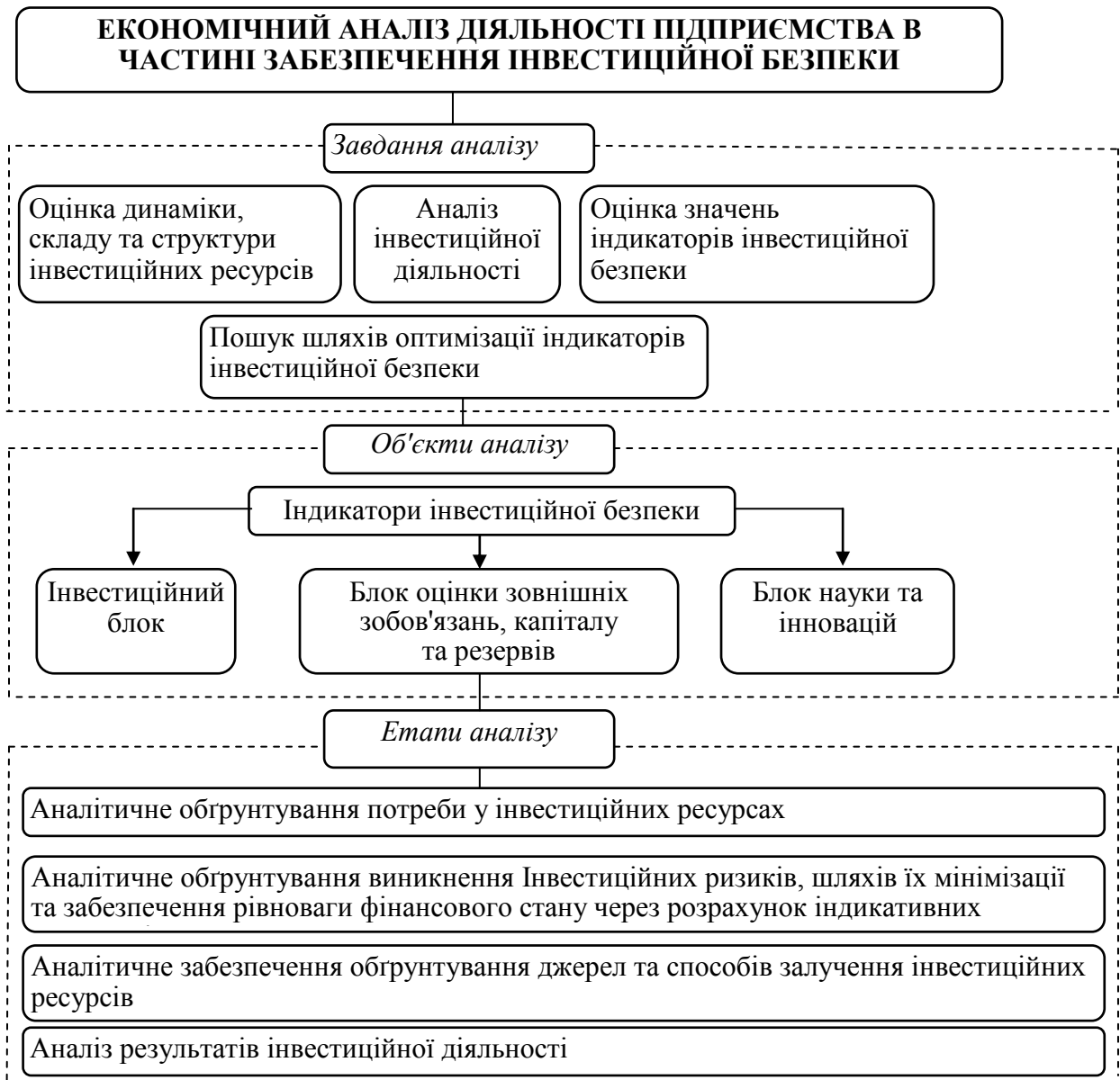

Рис. 3.3. Модель економічного аналізу діяльності підприємства в частині реалізації інвестиційної безпеки

Отже, недоліки в організації економічного аналізу операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки, викликають проблеми при побудові методичних підходів до її комплексного аналізу. Для вирішення даного проблемного питання визначено завдання економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства (оцінка динаміки, складу та структури інвестиційних ресурсів, аналіз інвестиційної діяльності, оцінка значень індикаторів інвестиційної безпеки, пошук шляхів оптимізації індикаторів інвестиційної безпеки); визначено користувачів аналітичної інформації, що сприяє удосконаленню теоретичних положень економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства.

3.2. Методика економічного аналізу інвестиційних проектів в умовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства

При зростанні можливостей підприємства збільшити обсяги своєї діяльності важливою є роль економічного аналізу фінансово-господарської діяльності, одним із завдань якого є комплексне та системне дослідження механізму формування, розміщення та використання інвестиційних ресурсів з метою забезпечення фінансової стабільності та інвестиційної безпеки підприємства, що вимагає необхідності вивчення методичних положень щодо економічного аналізу.

Характеризуючи етапи проведення економічного аналізу зазначимо, що під час прийняття рішення про залучення інвестиційних ресурсів відображається проблема вибору, що стоїть перед управлінським персоналом. Зокрема аналітик, керівник чи менеджери фірми повинні відповісти на ряд питань, що стосуються вибору джерел інвестування, умов та впливу прийняття рішення на забезпечення інвестиційної безпеки підприємства. Приблизний перелік перед управлінським персоналом згруповано в логічну схему та наведені на рисунку 3.4.

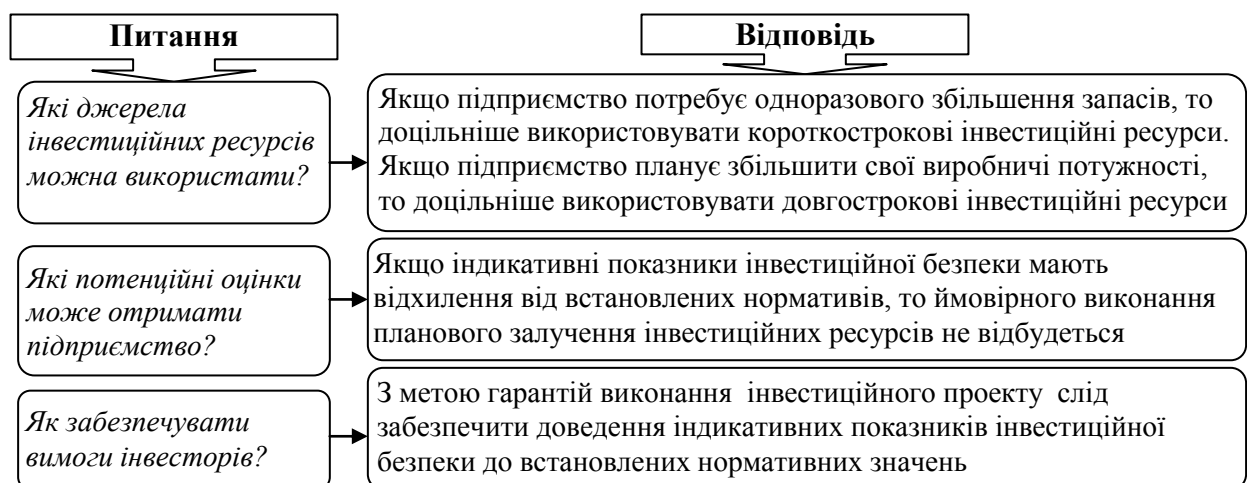
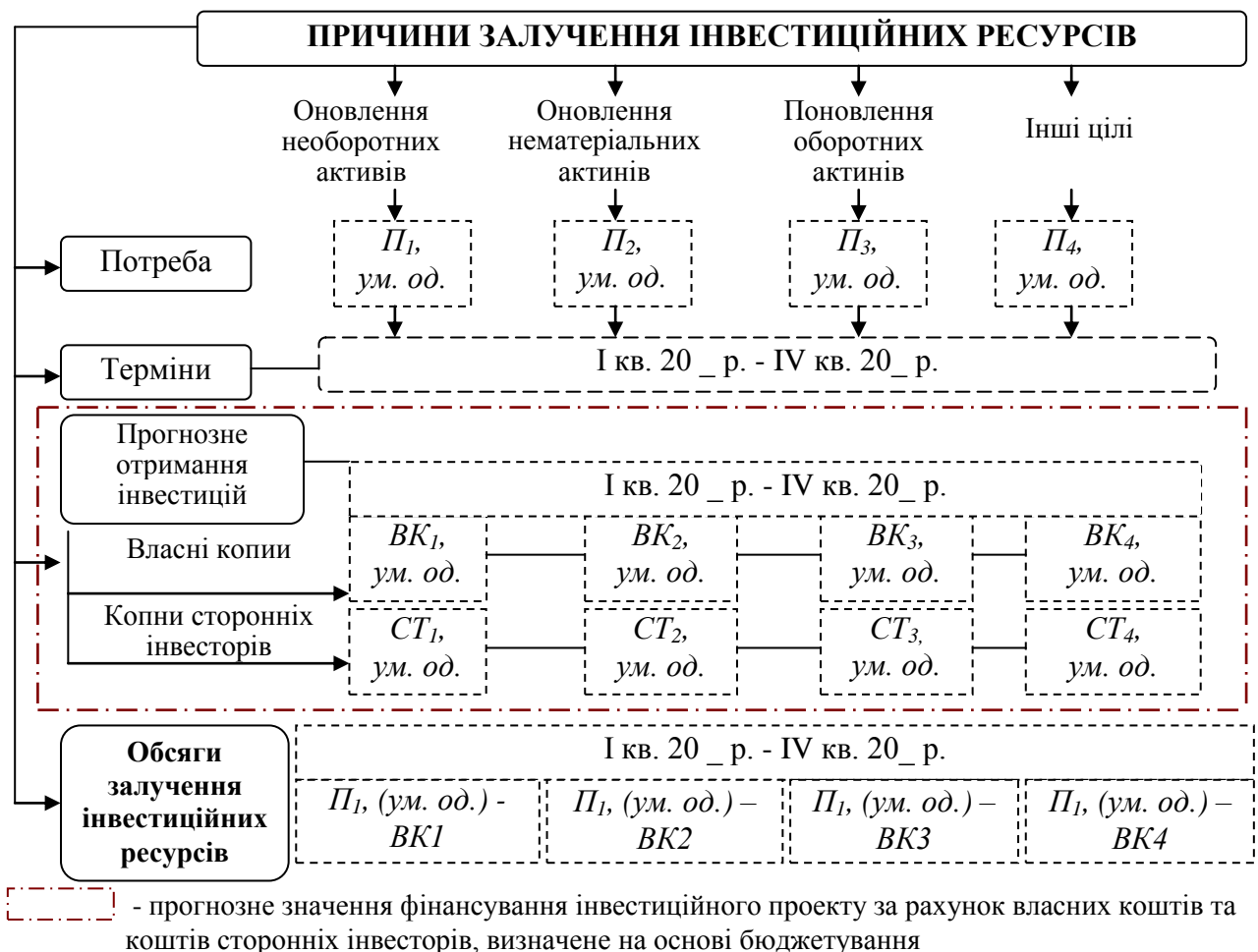

Рис. 3.4. Питання, на які відповідають перед залученням інвестиційних ресурсів

Відповівши на дані питання, менеджер або аналітик не зможе відповісти на питання першого етапу економічного аналізу, щодо потреби в інвестиційних ресурсах.

Г.В.Берляк, пропонує, перш за все, визначити напрями, які потребують додаткового інвестування та в майбутньому забезпечать позитивні наслідки. Вирішення задачі зазначеного етапу представимо у вигляді моделі, зображеної на рисунку 3.5.

Модель відображає причини залучення інвестиційних ресурсів, необхідні обсяги та терміни, в які слід залучити додаткове фінансування. Причому вважаємо, що частина необхідних грошових коштів підприємство отримає у вигляді власного капіталу. В такому випадку обсяги залучення інвестиційних ресурсів становитимуть різницю між обсягом, необхідним для виконання поставлених цілей та власними коштами. Залежно від напрямів використання інвестиційних ресурсів їх можна залучати на строк до року або більше року.

P – потреба в інвестиційних ресурсах, ум. од.;

BK – власний капітал, ум. од.;

CT_1 – копії сторонніх інвесторів, ум. од.

Рис. 3.5. Модель визначення потреби підприємства в інвестиційних ресурсах

Для обґрунтування практичного застосування моделі використано дані умовного підприємства. В основу побудови моделі покладено прийняття рішення щодо оновлення основних засобів підприємства. Визначено періоди, в яких це необхідно та прогнозне значення власного капіталу, що може бути використано для реалізації поставленої мети (таблиця 3.2).

Визначивши необхідний обсяг інвестиційних ресурсів, слід виявити джерела фінансування і встановити обсяг інвестицій для залучення. На основі системи бюджетів можна визначити обсяг власного капіталу, який підприємство може спрямувати на реалізацію визначених цілей, наведених в таблиці 3.2. Порівнявши суми, які необхідно залучити із обсягом власного капіталу визначимо, які обсяги інвестиційних ресурсів необхідно залучити від сторонніх інвесторів, в якому кварталі та на який термін.

Таблиця 3.2

Аналітична таблиця обґрунтування потреби в інвестиційних ресурсах

Причини залучення капіталу	Необхідні обсяги, тис. грн	Період, в якому необхідно залучити інвестиційні ресурси, тис. грн				Обсяги залучення інвестиційних ресурсів виходячи з додаткової частини, тис. грн			
		I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Основна частина									
Оновлення необоротних активів	10000,00	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500
Оновлення нематеріальний активів	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Поповнення оборотних активів	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Інші цілі	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Додаткова частина									
Отримання капіталу									
Фінансування за рахунок власних коштів	тис. грн					X	X	X	X
Кошти сторонніх інвесторів	тис. грн	2500	2500	1500	1500	X	X	X	X

Як зазначає М.Д. Корінько «у процесі використання релевантної

інформації керівництву підприємства завжди необхідно враховувати ресурсні можливості на час прийняття рішень». Тобто зіставлення інформації щодо потреби в ресурсах з наявною ресурсною базою має здійснюватися з урахуванням можливості залучення додаткових ресурсів [57, с. 171].

Використання інвестиційного капіталу від сторонніх інвесторів передбачає дотримання ряду умов, що забезпечують певну фінансову надійність підприємства. Зокрема, при вирішенні питання про доцільність залучення інвестиційних ресурсів слід оцінити структуру пасивів. Висока частка боргу в ній може створити небезпеку реалізації інвестиційного проекту, оскільки зросте ризик його невиконання [84, с. 290].

Таким чином, підприємство з великою часткою зобов'язань, боргів та інших несприятливих умов має меншу можливість для маневру у випадку непередбачених обставин, таких як падіння попиту на продукцію, зміна відсоткових ставок, зростання витрат, сезонні коливання тощо.

В умовах нестійкого фінансового стану це може стати однією із причин втрати платоспроможності: підприємство виявляється не в змозі забезпечити надходження коштів, необхідних для покриття збільшених витрат, пов'язаних із реалізацією інвестиційних проектів [84, с. 291].

Тому, наступним етапом економічного аналізу є обґрунтування підприємством необхідного обсягу залучення інвестиційних ресурсів, що можливе на основі аналізу індикативних показників інвестиційної безпеки.

Як стверджують Н.А. Бортник та А.Є. Туктарова [19, с. 57] «більшість інвесторів готові піти на ризик лише у тому випадку, якщо отримають за це додатковий вигравш (у вигляді доходів)». Погоджуючись з позицією авторів, слід зазначити, що для повноцінного аналізу інвестиційної безпеки необхідно встановити, яке вартісне вираження ризику в очах інвестора і за який додатковий дохід інвестор здатен ризикувати.

Основним завданням якісного підходу є виявлення та ідентифікація можливих видів ризиків потенційного інвестиційного проекту, а також у визначенні та описі джерел і факторів, що впливають на даний вид інвестиційного ризику. Крім того, якісний підхід передбачає опис можливих

збитків, їх грошової оцінки та заходів щодо зниження чи запобігання ризику (диверсифікація, страхування ризиків, створення резервів). Даному підходу нами приділено увагу в попередньому розділі дослідження. Кількісний аналіз ризику (тобто числове визначення розмірів окремих ризиків та ризику проекту в цілому) – проблема складніша. Спочатку усі ризики вимірюються в одиницях, притаманних кожному з них, а потім в грошових одиницях, що в результаті, дає можливість оцінити ризик інвестиційного проекту в цілому.

Тому, для комплексності вирішення поставленого завдання приділимо увагу саме кількісному підходу, суть якого полягає у проведенні досліджень з використанням кількісних методів, що широко використовують математичний апарат теорії ймовірності, математичної статистики, теорії дослідження операцій. Основне завдання кількісного підходу полягає в чисельному вимірі впливу факторів ризику на поведінку критеріїв ефективності інвестиційного проекту.

Можливий варіант його видів наведено на основі дослідження позицій вчених, [та представлено на рис. 3.6. [64]

Рис. 3.6. Види способів оцінки інвестиційних проектів в умовах невизначеності

Невизначеність при прийнятті інвестиційно-фінансових рішень виникає як через існуючу безліч альтернатив, які може обирати інвестор, так і через невідконтрольний йому стан зовнішнього середовища в момент реалізації

рішення. Наприклад, очікуваний прибуток від випуску нової продукції залежить не тільки від її якості та технології виготовлення, а й від ринкової кон'юнктури в момент продажу [19, с. 59].

Найбільш доцільним способом оцінки ризику є ймовірнісна оцінка виходячи із самого визначення. Ймовірність означає можливість отримання певного результату. Щодо задач інвестування методи теорії ймовірності зводяться до визначення ймовірності настання певних подій та вибору з декількох можливих подій, яким відповідає найбільше значення математичного очікування.

Ймовірність настання події може бути визначена об'єктивним або суб'єктивним способом. Об'єктивний спосіб визначення ймовірності базується на розрахунку частоти, з якою відбувається подія. Суб'єктивний метод визначення ймовірності базується на використанні суб'єктивних критеріїв, які виходять із різних суджень, в тому числі із суджень фінансового аналітика. Коли ймовірність визначається суб'єктивно, то різні люди можуть встановити різне значення ймовірності для однієї ситуації та зробити свій вибір [51].

Методи експертних оцінок – це методи організації роботи з фахівцями-експертами і обробки думок експертів, виражених у кількісній і / або якісній формі з метою формування колективної експертної думки, яка в подальшому може використовуватися при прийнятті рішень. При цьому досвід, знання та інтуїція фахівців, поєднані з науково обгрунтованою процедурою формалізації цих знань і подальшою коректною обробкою, дозволяють в деякій мірі подолати відомі труднощі, пов'язані з нестачею ринкової інформації. Існує безліч методів отримання експертних оцінок. В одних з кожним експертом працюють окремо, він навіть не знає, хто ще є експертом, а тому висловлює свою думку незалежно від інших. В інших випадках – експертів збирають разом, при цьому експерти обговорюють проблему один з одним, вчать один у одного, і в процесі цього невірні думки відкидаються. Існують методи, в яких число експертів фіксоване і таке, щоб статистичні методи перевірки узгодженості думок і їх подальші усереднення дозволяли приймати обгрунтовані рішення. В інших же методах число експертів, навпаки, зростає в

процесі проведення експертизи.

На відміну від об'єктивних ймовірностей розробникам інвестиційно-фінансових програм доводиться мати справу з суб'єктивними показниками ймовірності, формованими експертами. Знання розподілу ймовірностей усіх можливих станів зовнішнього середовища настільки змінює характер невизначеності, що в цьому випадку говорять про прийняття рішення в умовах ризику. У такій ситуації можна розрахувати середньоарифметичну величину – математичне очікування (МО):

$$MO = \sum x_i p(i) \quad (3.1),$$

де x_i – грошові потоки, за умови події i ;

$p(i)$ – ймовірність події i

Даний метод є корисним при виборі інвестором напряму фінансування.

Коефіцієнти впливу на загальні результати математичних очікувань наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Ранжування коефіцієнтів впливу на значення математичного очікування реалізації інвестиційного проекту

№ з/п	Запропонований показник	Коефіцієнт впливу
1	2	3
Блок оцінки зовнішніх зобов'язань, капіталу та резервів		
1	Крос-коефіцієнт заборгованості	0,1
2	Коефіцієнт забезпеченості резервами	0,1
3	Частка заборгованості за податками та платежами	0,1
4	Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку	0,1
Блок науки та інновацій		
1	Частка фінансових інвестицій у загальному обсязі інвестицій підприємства	0,1
2	Співвідношення інвестицій в основний капітал до обсягу товарної продукції	0,1
3	Частка іноземних інвестицій в основний капітал у загальному обсязі інвестицій в основний капітал	0,1
4	Співвідношення інвестицій в охорону навколишнього середовища до обсягу товарної продукції підприємства	0,1
Інвестиційний блок		
1	Частка витрат на науку і наукові дослідження і розробки на підприємстві	0,1
2	Частка інноваційної продукції в загальному обсязі товарної продукції підприємств	0,1
Разом		1,00

Для розрахунків знадобились форми фінансової звітності № 1 та № 2. Єдина інформація, за якою знадобилось звертатися до форм внутрішньої звітності стали відомості про обсяги іноземних інвестицій, інвестицій в охорону навколишнього середовища, інвестиції в основні засоби, витрати на науку та обсяги інноваційної продукції.

Зазначимо, що вплив індикаторів інвестиційної безпеки можна мінімізувати та візуально покращити стан розвитку підприємства за допомогою резервних фондів, які були створені заздалегідь з метою заохочення інвесторів до своєї діяльності.

Отже, гарантія виконання наведених складових економічного аналізу створює надійну основу зміцнення інвестиційної репутації підприємства у часі, а наявність джерела власних коштів у грошовій формі до і після реалізації інвестиційного проекту свідчить про стійке фінансово-економічне становище аналізованого підприємства сьогодні або в майбутньому періоді [4, с. 79].

Таким чином, запропонована методика відображення фінансово-економічного стану підприємства в частині аналізу індикативних показників інвестиційної безпеки, в тій чи іншій мірі дозволяє судити про фінансовий добробут підприємства і наявність капіталу для поточного та подальшого розвитку, а також з метою погашення своїх боргів, зобов'язань, а також можливість реалізації інвестиційного проекту.

Використання запропонованої методики дозволить підприємству детально проаналізувати можливості залучення інвестиційних ресурсів та прийняти обґрунтоване рішення щодо необхідних шляхів мінімізації інвестиційних ризиків. Обчислення запропонованих коефіцієнтів буде більш точним та ефективним за умов використання деталізованих форм фінансової звітності.

На основі наведених пропозицій можемо запропонувати комплексну модель економічного аналізу залучення інвестиційних ресурсів в мовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства.

Модель повинна включати етапи аналізу з можливими альтернативними варіантами та шляхами їх рішення (рис. 3.8).

Рис. 3.8. Комплексна модель аналітичного обґрунтування доцільності реалізації інвестиційного проекту в умовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства

Отже, використання запропонованої моделі дозволило обґрунтувати порядок застосування методичних прийомів у ході економічного аналізу операцій із забезпечення інвестиційної безпеки підприємств, зокрема в частині уточнення послідовності проведення аналізу з врахування специфіки досліджуваних операцій та інформаційних потреб користувачів.

3.3. Оптимізація впливу ризику забезпечення інвестиційної безпеки підприємства: резервний підхід

Ризик виступає основоположною складовою системи інвестування, важливим принципом якого є шлях до зростання рентабельності, що забезпечується нарощуванням витрат та зростання ймовірності настання ризику [17].

Ризик пов'язаний із часом. Тобто, це означає, що із плином часу більшість рішень втрачають свою актуальність і провокують бездіяльність. Що, у свою чергу, корелюється із невизначеністю, яка, вважаємо, знаходитиме своє відображення у принципах забезпечення інвестиційної безпеки [17].

Встановлення ризику дає можливість корегування інвестиційних витрат на вартість «превентивних і стабілізаційних заходів», виконуючи, таким чином, розрахунок критерію аналізу інвестиційних проектів точніше та так, що відповідає реальності. Ризики, що продукуються стратегічними інвестиційними проектами після їх встановлення призводять до забезпечення реалізації тактичних напрямів управління ними з метою мінімізації, у разі якщо прийнято рішення про реалізацію такого проекту. Виявлення інвестиційних ризиків часто генерує відмову від реалізації інвестиційного проекту, якщо потенційний інвестор не налаштований його прийняти (вважаємо, що такий проблемний момент є виключно психологічним питанням).

Рівень ризику залежить від співвідношення обсягу очікуваних витрат до обсягу активів інвестиційного проекту підприємства, а також, зазвичай, ймовірності настання несприятливих подій, які можуть призвести до банкрутства підприємства [100, с. 43].

Асиметричність інформації не дозволяє сприймати інвесторами рівнозначні в грошовому еквіваленті збитки та доходи, що спричиняє необхідність функціонування страхових компаній. Наслідком є витрати інвестора, які визначаються у розмірі премії страховика, і прибутком страховика за договором страхування (у разі виникнення ймовірності настання страхового випадку). Тоді виникає проблемне питання впливу страхування на поведінку інвесторів, так як страхування може мотивувати інвесторів до ризику та недооцінки наслідків прийнятих ним рішень, тоді, коли ризик стимулює до аналізу [17].

Заходи щодо мінімізації ризиків вимагають додаткових витрат, у тому числі на отримання додаткової інформації у інших організацій, шляхом проведення додаткового експерименту або резервування коштів на покриття непередбачених витрат [33].

Мета отримання додаткової інформації полягає в уточненні ряду параметрів інвестиційного проекту, що підвищить рівень надійності та достовірності інформації, та дозволить знизити ймовірність прийняття неефективних рішень. Інвестори, як і решта людей, схильні вірити, що інформація є необхідною складовою раціонального процесу прийняття рішень, та чим більшим обсягом інформації вони володіють, тим легше вибудовувати поведінку в умовах ризику. У той же час психологи стверджують, що надлишкова інформація може стати перешкодою і зруйнувати логіку рішень.

Талер Р. і В. Дебондт, досліджуючи теорію перспективних рішень встановили, що при появі нового інформаційного масиву інвестори розглядають свою позицію не за допомогою математичного методу, а підвищуючи оцінку нового інформаційного масиву та знижуючи аналіз інформації попередніх періодів [17].

Найпоширеніша ідея - спроба включення поправок на ризик (премій за ризик) до розрахунку ставки дисконтування з метою визначення ефективності інвестиційного проекту. Цей підхід сприятиме більш адекватній оцінці ефекту, одержаному від інвестиційних вкладень, але не зможе виступити як спосіб оцінки ефективності інвестиційного проекту.

В обґрунтування доцільності застосування коригування Коупленд Т., Коллер Т., Муррін Дж наводять чотири аргументи:

1) фінансова теорія базується на положенні про відображення у витратах на капітал тільки недиверсифікованого ризику, диверсифіковані ризики краще враховувати, але не в абстрактній премії до ставки дисконтування;

2) різноспрямований вплив ризиків на конкретні інвестиційні проекти, обумовлені специфікою проекту (ризик девальвації національної валюти сприятливий для проекту з випуску продукції на експорт, але не сприятливий для проекту, в якому використовуються імпортовані сировина та матеріали);

3) ризики з односпрямованими наслідками (тільки збитками) для інвестора, набагато легше відобразити в сценаріях, ніж у ставці дисконтування, оскільки часто спроби вбудувати ризик в ставку дисконтування дають лише ситуаційний ефект;

4) виявлення кожного типу ризику і його впливу на величину дисконтованих потоків сприяє більш глибокому розумінню інвестором особливостей аналізованого проекту, ніж афімерність премії за ризик, що коректує ставку дисконтування [59].

У роботі Б.Бремера [108] перераховано шість визначень ризику, загальноприйнятих в літературі:

- ризик – як ймовірність збитку;
- ризик – як величина можливого збитку;
- ризик – як функція, що є результатом ймовірності та величини збитку;
- ризик еквівалентний варіації розподілу ймовірностей всіх можливих наслідків ризикованого ходу справи;
- ризик – це варіація розподілу результатів, на основі негативних наслідків по відношенню до окремо встановленої базової величини;
- ризик – це зважена комбінація варіацій та очікуваного обсягу (математичного очікування) розподілу всіх можливих результатів.

Інвестиційний ризик і його складові часто є комбінованими, тобто не підлягають одноманітній класифікації в якості чистого (одержання нульового або негативного результату) або спекулятивного (одержання позитивного або

негативного результату) ризику. Чисті ризики - природні, екологічні, політичні, транспортні, комерційні (майнові, виробничі, торгові) ризики. Спекулятивні ризики - фінансові ризики, які є частиною комерційних ризиків.

Наявність ряду факторів, які впливатимуть на ймовірне настання ризиків, не носять статистичний характер, тому таку ймовірність часто не можливо математично виміряти [100, с. 15]. Але підтверджуємо існування деструктивних ризиків, ймовірність виникнення яких становить одиницю, а їх, власне, не можливо уникнути. Проте, зауважимо, що вони підлягають зменшенню у розрізі тимчасового настання, що дає можливість оптимізувати збиток шляхом використання превентивних заходів. Приклад деструктивного ризику щодо інвестиційного проекту - технологічна «смерть» галузі або підприємства, в рамках яких він реалізується [100, с. 18].

Ризик, що впливає на реалізацію інвестиційного проекту сприймається учасниками інвестиційного процесу в різних розрізах.

Наприклад, кредитори не мають можливість детально вивчити усі сторони формування, та забезпечення і реалізації інвестиційного проекту. У сфері їх інтересів знаходяться ризики фінансування та їх вплив на виконання гарантійних зобов'язань позичальників повернути борги. Власників та керівництво підприємства цікавлять потенційні можливості від реалізації інвестиційного проекту та напрями їх використання в подальшому. У сфері інтересів інвесторів, зокрема, знаходяться ризики, які впливають на визначення основних показників - норми прибутковості, періоду окупності, погоджених з учасниками інвестиційного процесу в результаті реалізації проекту.

Складність класифікації ризиків полягає в їх різноманітності. Узагальнюючи досвід економічних досліджень у цій області, назвемо основні види ризиків.

Непередбачувані з точки зору управління ризику включають [62]:

- макроекономічний ризик (реформування у сфері заходів державного регулювання в частині охорони навколишнього середовища, експорту та імпорту, цінової політики, оподаткування тощо);
- пов'язані з виникненням форс-мажорних обставин, в тому числі у

фінансуванні, в наслідок банкрутства контрагентів, постачальників підрядних будівельних організацій.

Прогнозовані ризики включають у себе:

- ринковий ризик, пов'язаний із втратою позицій на ринку, або з небажанням покупців дотримуватися правил; з посиленням конкуренції, зі зміною споживчих пріоритетів;

- операційні ризики, спричинені неможливістю підтримки робочого стану інвестиційного проекту, порушенням безпеки і відступом від цілей проекту;

- внутрішньоінвестиційні ризики інвестиційних проектів, які виникають як результат зриву плану робіт, перевитрат коштів тощо;

- технічні ризики, причиною яких є зміна технологій, погіршення якості виробленої продукції та продуктивності виробничої діяльності, помилки в документації;

- правові ризики, які мають за мету включення помилок в дозвільні документи, невиконання договірних зобов'язань, виникнення зовнішніх і внутрішніх процесів із судовими позовами.

Наслідком класифікації ризиків на ризики, які підлягають управлінню та ризики, які управлінню не підлягають, є формування ряду ризиків, до складу яких застосовується специфічна процедура управління. Зокрема, Є. А. Кучаріна виділяє такі методи управління:

- диверсифікація ризиків (передбачає їх розподіл за сировиною та матеріалами, постачальниками, підрядниками, філіями та територіальними підрозділами).

- страхування ризиків (за допомогою страхування або хеджування через придбання похідних фінансових інструментів, таких як ф'ючерси, валютні ф'ючерси, форварди, процентні свопи тощо) [62].

- компенсація ризиків (створення грошових резервів - додаткових коштів на покриття непередбачених витрат, що збільшують вартість потенційного інвестиційного проекту); створення матеріальних резервів (страховий запас сировини і матеріалів, що використовуються у виробництві за реалізації інвестиційної фази життєвого циклу інвестиційного проекту); створення

інформаційних резервів (додаткове інформаційне забезпечення для подолання асиметричності інформації в частині даних про параметри інвестиційних проектів та мінімізація ймовірності прийняття неефективних управлінських рішень [62].

В практичній діяльності ідеальна ситуація виникає тоді, коли вдається значно знизити ризик інвестування без одночасного зменшення рівня рентабельності або інших показників інвестування. Проаналізувавши дослідження науковців [51], які стосуються оптимізації та мінімізації впливу ризику на стан інвестиційної безпеки підприємства наведемо наступні методи, які використовуються в практичній діяльності:

1. Регулювання та контроль співвідношення постійних та змінних витрат. Управляючи таким співвідношенням можна змінити точку беззбитковості інвестицій та здійснити прямий вплив на величину проектного ризику.

2. Цінове регулювання. Цінова стратегія для більшості підприємств є важливим способом управління рівнем ризику. Зниження ціни збільшує потенційний попит, але, також, збільшує точку беззбитковості. Аналіз інвестиційної чуттєвості, дерево рішень та імітаційне моделювання є основними прийомами оцінки взаємозалежності між ціною продукції та ризиком.

3. Управління величиною фінансового левериджу, що базується на регулюванні та контролі співвідношення джерел фінансування інвестування, а також на ступені використання засобів, які формують постійні фінансові витрати (кредити, привілейовані акції, фінансовий лізинг). Залучення додаткових позикових джерел фінансування інвестиційних проектів підвищить рентабельність проекту, але в той же час збільшить ризик невиконання своїх зобов'язань у випадку несприятливих обставин для даного інвестиційного проекту.

4. Диверсифікація інвестиційних активів. Інвестуючи кошти у різні інвестиційні проекти, на які за можливістю не впливають однакові фактори ризику, фінансові аналітики можуть знизити рівень загального ризику за рахунок виключення несистематичної його компоненти.

5. Ретельне опрацювання стратегії інвестиційного розвитку з урахуванням найбільш сприятливих варіантів оподаткування. Найчастіше застосовується орієнтація на пільгові види діяльності та на отримання інвестиційного податкового кредиту. Це сприяє збільшенню доходу, більшій передбачуваності грошових потоків та в цілому – зниженню проектного ризику.

6. Регулювання оптимального обсягу інвестиційних ресурсів, контроль за використанням та станом виробничого потенціалу підприємства, що дозволить, базуючись на поточному та ймовірнісному рівні попиту, збалансовано підходити до розробки виробничої програми інвестиційного проекту, а також оцінювати ефективний обсяг продажу з урахуванням максимального коефіцієнта використання виробничої потужності підприємства та беззбиткового рівня реалізації продукції.

7. Комплексне використання фінансових методів та важелів впливу з метою більш ефективного управління програмами інвестиційного розвитку, підвищення безпеки їх реалізації та зниження загального ризику підприємства. Зокрема, страхування, факторинг та оптимальне співвідношення різних форм розрахунків дозволяють знизити ризик для підприємства від наслідків неплатоспроможності, безпосередньо пов'язаних з ним сторонніх організацій (постачальників, покупців, банків тощо).

8. Гнучке регулювання дивідендних виплат та розробка ефективної для підприємства облікової політики, що опосередковано впливає на рівень загального ризику за рахунок створення більш сприятливих фінансових умов для реалізації інвестиційного проекту.

9. Розробка обґрунтованих орієнтирів (оптимальних значень) інвестиційної політики: визначення максимальних розмірів індикативних показників інвестиційної безпеки, рівня ризику та рентабельності, встановлення мінімального розміру високоліквідних активів та максимального терміну окупності вкладень.

10. Створення системи резервів на підприємстві (формування резервного капіталу, резерву сумнівних боргів, матеріальних запасів, нормативного

залишку грошових коштів).

11. Детальне опрацювання умов контрактів на капітальне будівництво та інших договорів (урахування форс-мажорних обставин, урахування можливості перегляду умов поставки умов постачання та реалізації товарів, введення системи штрафних санкцій).

12. Організація постійного моніторингу зовнішнього середовища та створення дієвої системи оперативного впливу на об'єкт управління з метою зниження негативних наслідків поточних та наступних змін умов реалізації проекту).

13. Отримання від контрагентів гарантій, або порук від третіх осіб [51]. Проаналізувавши суть кожного з методів можемо згрупувати їх за характерними ознаками, притаманними стратегії діяльності підприємства в частині реалізації тієї чи іншої обраної політики підприємства (рис. 3.9).

Ефективність заходів з управління ризиками аналізується за напрямками: (1) зниження ймовірності настання ризикової події; (2) скорочення розмірів наслідків ризикової події.

Імовірність настання ризикової події знижується за рахунок проведення профілактичних заходів. Розміри наслідків ризикової події визначаються ступенем його просторово-часової локалізації.

Оцінка впливу ризику, яким не можна управляти. Типовим є ризик інвестиційного проекту, спричинений недосконалістю методів та некомпетентністю осіб, що займаються бізнес-плануванням та забезпечують поточні розрахунки ризикованих подій. В такому випадку, найефективнішим способом вважається незалежна економічна експертиза. Оскільки ризиками неможливо керувати, то оцінити достовірно дані щодо компонентів розрахунків – ймовірності настання ризику та обсяги спричинених ним збитків неможливо.

Оцінка впливу ризику, що підлягає управлінню. Вважаємо, що інвестори оцінюють вплив таких ризиків на ефективність реалізації інвестиційних проектів виходячи з консервативних принципів, на основі яких формується програма рішень щодо управління ним. В процесі застосування заходів щодо управління ризиками інвестор може взяти до уваги ряд спекулятивних ризиків.

В такому випадку слід забезпечити контроль за трансакційними витратами запропонованого інвестиційного проекту мінімізації ризиків та застосуванням ряду фінансових інструментів. При використанні страхування розмір премії не є основоположним при виборі страхової компанії. У даному випадку до уваги беруться альтернативні варіанти щодо забезпечення оптимізації ризиків, та можливості потенційного інвестора щодо відмови від управління на оптимізації ризиків. Тобто, мова знову-таки йде про превентивні заходи. Які з одного боку – витрати для інвестора, а з іншого – можливість зниження ймовірності настання ризикованої події, що призведе до ще більшого зростання обсягу витрат. Суб'єктивізм оцінки інвесторами ймовірності настання ризикованих подій, зумовлена аналізом статистичних даних, як правило. Та може в результаті стати причиною відмови від страхування. Вибір одного з варіантів управління інвестиційним ризиком базується на співставленні його вартості з витратами, що продукуються альтернативними прийнятими рішеннями.

Сукупний розмір впливу керованого ризику (R) (формула 3.2) складається з витрат, пов'язаних з мінімізацією або локалізацією ризику (HF), і величини збитку (r), що дорівнює добутку ймовірності банкрутства підприємства або настання ризикової події з урахуванням превентивних заходів (p), а також максимального розміру втрат від настання ризикової події (L) (формула 3.3). Ймовірність банкрутства підприємства оцінюється із застосуванням залучення експертів. Вважаємо, що подія банкрутства або настання інших ризикованих подій може відбутися, а може і не відбутися з однаковою пропорцією 50/50. Тому, коефіцієнт ймовірності прирівнюємо до значення 0,5.

$$R = HF + r, \quad (3.2)$$

$$r = p \times L \quad (3.3)$$

Як правило, розрахунки доручаються фахівцям, які не наділені повноваженнями прийняття кінцевого рішення. Як наслідок - виникнення розбіжностей у зв'язку з асиметричністю інформації. Завершальним етапом аналізу впливу ризиків інвестиційного проекту стає актуалізація даних інвестора у вигляді реєстрів (таблиця 3.10) з узагальнюючими ознаками -

галузь економіки, масштаб проекту, тривалість проекту тощо.

Рис. 3.9. Належність методів мінімізації ризиків інвестиційної діяльності до складових господарської політики підприємства

Як правило, розрахунки доручаються фахівцям, які не наділені повноваженнями прийняття кінцевого рішення. Як наслідок - виникнення розбіжностей у зв'язку з асиметричністю інформації. Завершальним етапом аналізу впливу ризиків інвестиційного проекту стає актуалізація даних інвестора у вигляді реєстрів (таблиця 3.4) з узагальнюючими ознаками - галузь економіки, масштаб проекту, тривалість проекту тощо.

Зразок реєстра даних про ризики інвестиційного проекту

Показник	Проект № 1		Проект № 2	
	Прогноз	Факт	Прогноз	Факт
Галузь економіки	Харчова		Харчова	
Сумарний обсяг інвестицій, тис. грн	42,43	Період реалізації проекту 2015-2017рр.	37,28	Період реалізації проекту 2015-2017рр.
Термін реалізації проекту, років	2		2	
NPV проекту, тис. грн	6,3		1,8	
IRR проекту, % річних	18,7		18,7	
Термін окупності, років	2,0		2,0	
Перелік ризиків, що піддаються управлінню	Попит на продукцію		Попит на продукцію	
Перелік ризиків, що не піддаються управлінню	Макро-економічна ситуація		Макро-економічна ситуація	
Розмір впливу ризику, тис. грн	(4.17)		(4.17)	
Терміни впливу ризиків, що не піддаються управлінню	н/д перелік		н/д перелік	

Застосування такої форми, дозволить чітко виявити відхилення від завданого плану та визначити резерви максимізації віддачі від того, чи іншого інвестиційного проекту.

Крім того, керуючись логікою бізнес-морфологічного методу, аналіз ризиків повинен проводитись за певними стадіями. Вони визначені в матриці, представленій на рис. 3.10. В якості оцінки можливих ризиків приймається вплив індикативних показників інвестиційної безпеки, результативні показники, розраховані на їх основі та порядок використання резервів, сформованих задля мінімізації втрат від інвестиційних ризиків.

Запропонована матриця є узагальнюючою та містить у собі основні етапи управління ризиками інвестиційного проекту в умовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства.

Її використання на практиці дозволить логічно трансформувати можливі підходи до управління ризиками інвестиційної діяльності та спрямувати сформовані резерви на підвищення результативності інвестиційного проекту.

	Поточний аналіз	Оцінка ризику та необхідність використання зарезервованих коштів	Результат (Оцінка реалізації проекту)
Математичне очікування від реалізації проекту - →	Планові витрати на забезпечення проекту	Ймовірнісна оцінка інвестиційного ризику	-
Математичне очікування з урахуванням індикаторів інвестиційної безпеки за блоками →	Планові витрати на забезпечення інвестиційного проекту	Оцінка ризику з урахуванням індикаторів інвестиційної безпеки →	-
Розмір впливу ризику →	Фактичні витрати на реалізацію інвестиційного проекту	Фактичні витрати зарезервованих коштів на реалізацію проекту	Оцінка результату реалізації інвестиційного проекту →

Рис. 3.10. Матриця оцінки ризиків реалізації інвестиційного проекту в умовах забезпечення інвестиційної безпеки

Вважаємо, що її використання на практиці дозволить логічно трансформувати можливі підходи до управління ризиками інвестиційної діяльності та спрямувати сформовані резерви на підвищення результативності інвестиційного проекту.

Висновки до розділу 3

Отже, недоліки в організації економічного аналізу операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки, викликають проблеми при побудові методичних підходів до її комплексного аналізу. Для вирішення даного проблемного питання визначено завдання економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства (оцінка динаміки, складу та структури інвестиційних ресурсів, аналіз інвестиційної діяльності, оцінка значень індикаторів інвестиційної безпеки, пошук шляхів оптимізації індикаторів інвестиційної безпеки); визначено користувачів аналітичної інформації, що сприяє удосконаленню теоретичних положень економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства в умовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Основні висновки, що підтверджують результати проведеного дослідження, полягають у наступному:

Варіативність підходів до сутності інвестиційної політики підприємства як механізму забезпечення інвестиційної безпеки ускладнює побудову системи комплексного обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень. Уточнено сутність інвестиційної політики підприємства, яка полягає у виборі і реалізації найефективніших форм реальних і фінансових інвестицій з метою забезпечення високих темпів розвитку підприємства і постійного зростання його ринкової вартості.

Визначено місце інвестиційної політики в політиці господарювання підприємства, встановлено її основні складові (організаційну, технічну та методичну), виділені через призму взаємодії з обліковою політикою підприємства, що сприяє організації бухгалтерського обліку на підприємстві з урахуванням запитів користувачів про складові інвестиційної безпеки підприємства. Це дозволило обґрунтувати зв'язок інвестиційної політики підприємства з обліковою політикою, що усунуло дублювання дій, які виконуються в їх межах.

З метою упорядкування організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку і економічного аналізу операцій із забезпечення інвестиційної безпеки визначено сутність інвестиційного ризику як ймовірності виникнення непередбачених фінансових втрат внаслідок невизначеності та його місця в складі ризиків господарської діяльності. Це дозволило розробити порядок управління ймовірними негативними наслідками впливу ризику від реалізації інвестиційних проектів, що дало можливість на ранніх стадіях ліквідувати фактори, що негативно впливають на зрушення стану інвестиційної безпеки.

Недосконалість організаційних положень облікової політики перешкоджає ідентифікувати в ній елементи інвестиційної політики для удосконалення підходів до організації бухгалтерського обліку забезпечення

інвестиційної безпеки підприємства. Недостатнє методичне забезпечення бухгалтерського обліку формування резервів для реалізації стану інвестиційної безпеки підприємства не дозволяє забезпечити інформаційні потреби користувачів про результати діяльності та не сприяє проведенню економічного аналізу ефективності залучення та використання інвестиційних ресурсів, що обумовило доцільність його перегляду та удосконалення. Для вирішення даного питання розроблено методичний підхід, що базується на розвитку елементів методу бухгалтерського обліку і дозволяє відображати операції, пов'язані із забезпеченням інвестиційної безпеки з урахуванням їх особливостей, дотриманням принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що забезпечило управління даними операціями на всіх стадіях реалізації інвестиційного проекту.

З метою усунення неспроможності фінансової звітності задовольнити інформаційні потреби про індикатори інвестиційної безпеки, що впливає на оперативність, достовірність та повноту інформації для прийняття управлінських рішень заінтересованими користувачами, обґрунтовано необхідність розширити інформаційну панель форм фінансової звітності.

Такі недоліки в організації економічного аналізу як відсутність положень щодо забезпечення аналітичного обґрунтування інвестиційної безпеки, викликають проблеми комплексного аналізу її рівня. Для вирішення даного питання виділено: завдання економічного аналізу інвестиційної безпеки підприємства, визначено користувачів аналітичної інформації, систематизовано інформаційне забезпечення аналітичних процедур, виділено існуючі та запропоновано нові аналітичні показники для дослідження стану інвестиційної безпеки підприємства, що дозволило розрахувати економічний ефект (математичне очікування) від реалізації інвестиційного проекту через використання граничних значень індикативних показників.

Відсутність комплексної системи аналітичного обґрунтування доцільності реалізації інвестиційного проекту перешкоджає визначенню потреби в інвестиційних ресурсах, оцінці їх максимально можливого обсягу та встановленню способів та джерел мінімізації інвестиційних ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аликаева М.В. Инвестиционная политика отраслей промышленного комплекса [Электронный ресурс]: Теория и методология : автореф. ... д-ра экон. наук : 03.00.05 .-М.: РГБ, 2003 - 34 с.
2. Аныпин В.М. Инвестиционный анализ: Учеб. - практ. пособие. - 3-е изд., испр. - М.: Дело, 2004. - 280 с.
3. Баранников А.А. Роль бухгалтерского учета и внутреннего контроля в обеспечении экономической безопасности организации / А.А. Баранников, Ю.И. Сигидов // Научный журнал КубГАУ, №80(06), - 2012 // Электронный ресурс. - Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2012/06/pdf/24.pdf>
4. Бахматюк О. Регіональна інвестиційна безпека аграрного сектора в системі взаємодії з іншими явищами та процесами [Електронний ресурс] / О.Бахматюк // Схід. - № 5 - 2013. - С 10-13. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Skhid_2013_5_3.pdf
5. Башкова Д.О. Аналіз корисності інформації бухгалтерської звітності при прийнятті рішень інвесторами та необхідність її поліпшення [Електронний ресурс] / Д.О. Башкова // Економічний форум . - 2013. - № 3. - С 204-206. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2013_3_36.pdf
6. Белова І.М. Організація стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства / Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємства в умовах інституційних трансформацій: монографія / Р.Ф. Бруханський, П.Р. Пуцентейло [та ін.] – Тернопіль: Вектор, 2017. – 260 с.
7. Белова І.М. , Семенишена Н.В. Контент-аналіз дефініцій облікової політики інституційних одиниць та підходів до її формування. Подільський вісник : сільське господарство, техніка. економіка. 2018. Вип. 28. С.187-193.
8. Белова І.М. Методика обліку витрат і доходів зі страхування майна на сільськогосподарських підприємствах [Текст] / Т. В. Дідоренко, І. М. Белова // Молодий вчений. – 2018. – №5. – С. 699 – 703.

9. Белова І.М. Особливості економічного розвитку та експортних можливостей агропромислових підприємств / І.М. Белова, Т.В. Дідоренко // «Молодий вчений»: науковий журнал. Херсон, – № 6 (46). – 2017. – С. 410–414.

10. Белова, І. М. Бухгалтерський облік в Україні у ХІХ–ХХ століттях [Текст] / І. М. Белова, І. В. Спільник // Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород : Гельветика, 2017. – Вип. 14№Ч.1. – С. 22–26.

11. Белова І.М. Теоретичні основи облікової політики / І.М. Белова // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – Хмельницький : ХНУ, 2015. – № 2, Т. 1 (222). – С. 84-90.

12. Белова І.М. Тенденції гармонізації та стандартизації обліку до міжнародних стандартів обліку та звітності / І.М. Белова // Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове видання. Миколаїв, 2015. – Вип. 3. – С. 821-826.

13. Белова І.М. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками / І.М. Белова // Сталый розвиток економіки. – Хмельницький, 2015. – №3(28). – С. 217-220.

14. Берляк Г.В. Усовершенствование методики учетного отражения способов снижения риска в части обеспечения инвестиционной безопасности / Г.В. Берляк // Международный научный журнал —Путь науки. – № 4 (14), апрель. – 2015 (РФ, г. Волгоград). – 84 с. – С. 22-24

15. Берляк Г.В. Сутність інвестиційної безпеки підприємства та її місце у системі економічної безпеки / Г.В. Берляк, О.А. Лаговська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2013. – № 4 (66). – С. 74-81. (0,7 / 0,35 друк. арк.).

16. Берляк Г.В. Теоретичні підходи до аналізу інвестиційної безпеки підприємства / Г.В. Берляк // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Збірник наукових праць / Серія —Економіка. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2015. - Випуск 1 (41). - С 263-266.

17. Бернштейн П. Против богов: Укрощение риска / Пер. с англ. - М.: ЗАО

«Олимп-Бизнес», 2000. - 400 с.

18. Білуха М.Т. Судово-бухгалтерська експертиза : підручник / М.Т. Білуха. - К.: Вид.компанія —Воля, 2004. - 656 с

19. Бортник Н.А. Учет и анализ издержек инновационной деятельности в системе контроллинга: учебное пособие / Н.А. Бортник, А.Е. Туктарова: под ред. д.е.н, проф. Е.С. Исаева. - Саратов: СГСЭУ, 2003. - 92 с.

20. Брадул О.М. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту корпорацій: монографія / О.М. Брадул. - К: Київ. національний. торг.-екон. університет, 2009. - 356 с.

21. Бруханський, Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 480 с.

22. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Р. Ф. Бруханський, О. П. Скирпан. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 444 с.

23. Бруханський Р. Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва : монографія / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 384 с.

24. Бруханський Р. Ф. Методика ведення стратегічного фінансового обліку на підприємствах: інжиніринговий аспект / Р. Ф. Бруханський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 8. – С. 18-28.

25. Бруханський Р. Ф. Варіанти взаємодії облікового забезпечення різних рівнів управління підприємством: стратегічний аспект / Р. Ф. Бруханський // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації: міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2. (м. Кам'янець-Подільський). – Тернопіль: Крок, 2014. – С. 13-16.

26. Бруханський, Р. Ф. Обліково-соціальні параметри диференціації та забезпечення стратегій аграрних підприємств / Р. Ф. Бруханський, С. К. Шандрук // Науковий вісник Полісся. – 2016. – №4 (8), Ч. 2. С. 247- 252.

27. Бугрова СМ. Финансовый менеджмент: учебное пособие / СМ. Бугрова, Н.М. Гук // Кемеровский технологический институт пищевой промышленности. - Кемерово, 2008. - 177 с.

28. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік. / Ф.Ф. Бутинець,

Т.В. Давидюк, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська: підручник / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця, 2-е вид., перероб і доп. - Житомир: ПП —Рута, 2002. - 480 с

29. Бухгалтерский учет: учебник для студентов вузов / Ю.А. Бабаев, И.П. Комиссарова, В.А. Бородин; Под ред. Ю.А. Бабаева, И.П. Комиссаровой.-2-е изд., перераб. и доп. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. - 527 с.

30. Бычкова СМ. Учетная политика - частный регламент обеспечения экономической безопасности // СМ. Бычкова, Н.Н. Макарова // Дайджест-Финансы. - 2012. - № 5(209). - С. 42-47.

31. Вигівська І.М. Підприємницькі ризики як особливий вид фактів господарської діяльності / І.М. Вигівська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. - Випуск 2 (14). - Житомир: ЖДТУ, 2009. - С 31-45.

32. Вознесенская Н.В. Роль организации бухгалтерского учета в обеспечении экономической безопасности предприятия / Н.В. Вознесенская, М.В. Львова // Экономика и управление: новые вызовы и перспективы - 2010. - №1.-С250-252.

33. Волков И.М. Проектный анализ: Продвинутый курс: Учебное пособие. - М.: ИНФРА-М, 2004. - 495 с.

34. Волков, И. Вероятностные методы анализа рисков / И. Волков, М. Грачева [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.cfin.ru/finanalysis/invest>.

35. Вылкова Е. Налоговое планирование: учебник / Е.Вылкова, М. Романовский. - СПб: Питер, 2004. - 634 с.

36. Гнатко В.С. Холдинговые компании. Опыт организации и функционирования / В.С. Гнатко. - Ярославль: Издательский центр ООО —Электро-Сервис, 2002. - 152 с.

37. Гнилицька Л.В. Розвиток теоретичних основ бухгалтерського обліку в контексті інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства Вісник ЖДТУ 2014. № 1 (67) с 170-176.

38. Дацій Н. В. Механізм реалізації інвестиційної безпеки як системи

взаємодії з іншими явищами та процесами [Електронний ресурс] / Н. В. Дацій // Інвестиції: практика та досвід. - 2010. - № 10. - С. 3-5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2010_10_3.pdf

39. Дегтярьова І.Б. Економічна діагностика: навч. посібник / Дегтярьова. – Суми: Сумський державний університет, 2012. – 112 с.

40. Дідоренко, Тетяна. Облік і аналіз організації використання основного і оборотного капіталу в сільськогосподарських підприємствах [Текст] / Тетяна Дідоренко, Ірина Коробій // Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 30 берез. 2017 р.] / редкол. : Р. Ф. Бруханський, І. М. Белова, А. Гасьор [та ін.]. - Тернопіль : Крок, 2017. - С. 19-21.

41. Дідоренко, Тетяна. Шляхи удосконалення обліку та контролю розрахунків з покупцями і замовниками [Текст] / Тетяна Дідоренко // Теоретичні та прикладні аспекти розвитку аграрного бізнесу України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 28 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.] ; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Економічна думка, 2015. - С. 96-97.

42. Дідоренко, Тетяна. Теоретичні основи бухгалтерського балансу [Текст] / Тетяна Дідоренко // Прикладна економіка - від теорії до практики : зб. тез доп. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 15 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.] ; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2015. – С. 55-57.

43. Дідоренко, Тетяна. Проблемні аспекти інноваційного розвитку економіки вітчизняних підприємств [Текст] / Тетяна Дідоренко, Святослав Паряк // Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 30 берез. 2017 р.] / редкол. : Р. Ф. Бруханський, І. М. Белова, А. Гасьор [та ін.]. - Тернопіль : Крок, 2017. - С. 153-155.

44. Дідоренко, Т. В. Сутність і класифікація матеріально-технічних ресурсів

на сільськогосподарських підприємствах за їх призначенням та роллю в процесі виробництва [Текст] / Т. В. Дідоренко // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 1. – С. 92-99. – ISSN 2415-8453.

45. Житний П. Системний аспект облікової політики / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006. - № 1. - С 62-65.

46. Завитій, Ольга. Аудиторський ризик і оцінювання системи внутрішнього контролю і аудиту [Текст] / Ольга Завитій // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 121-122.

47. Завитій, Ольга. Аудиторський ризик і оцінювання системи внутрішнього контролю і аудиту [Текст] / Ольга Завитій // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 121-122.

48. Загородній А.Г. Податки та податкове планування підприємницької діяльності / А.Г. Загородній, А.В. Єлісеєв: підручник. – 4-ге вид. перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 550с.

49. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк – К.: Знання, – 2007. – 1072 с.

50. Заславская Т.И. Социология экономической жизни. Очерки теории. \ Т.И. Заславская, Р.В. Рывкина. – Новосибирск: наука, 1991. – 448 с. \ \ Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://voluntary.ru/dictionary/568/word/sociologija-yekonomicheskoi-zhizni-ocherki-teori> Новосибирск: наука, 1991. - 448 с.

51. Ивасенко А.Г. Инвестиции: источники и методы финансирования / А.Г. Ивасенко, Я.И. Ноконова. – М.: Издательство —Омега-Л, 2009. – 261 с.

52. Іляш Н. І. Структурний та порівняльний аналіз забезпеченості інвестиційної та інноваційної функціональних складових економічної безпеки реального сектора економіки [Електронний ресурс] / Н. І. Іляш // Бізнес Інформ. - 2014. - № 10. - С 72-78.

53. Кирсанов К.А. Инвестиции и антикризисное управление / К.А. Кирсанов, А.В. Малявина, С.А. Попов. - М.: МАЭП; ИИК Калита, 2000. - 184 с.
54. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры: учебник / В.В. Ковалев. - М.: Финансы и статистика, 2001. - 560 с.
55. Козлова М.О. Резервна система підприємства: поняття, необхідність, значення функції та обліковий аспект / М.О. Козлова // Вісник ЖДТУ. - 2005. - № 1 (31). - С. 97-104.
56. Концепція розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.in.gov.ua>].
57. Корінько М.Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація: монографія / М.Д. Корінько. - К: ДП —Інформ.-аналіт.агенство, 2007. - 395 с
58. Корнилов Г.И. Основы теории систем и системного анализа / Г.И. Корнилов: конспект лекций для специальности учет и аудит. - Кривой Рог: Институт делового администратирования, 1996. - 75 с.
59. Коупленд Т., Коллер Т., Муррин Дж. Стоимость компаний: оценка и управление. - 3-е изд., перераб. и доп. / Пер. с англ. - М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2005. - 576 с.
60. Кудрявцев В.М. Механізм реалізації та забезпечення інвестиційної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / В. М. Кудрявцев // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2014. - № 2(1). - С 112-117. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/piprp_2014_2\(1\)__25.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/piprp_2014_2(1)__25.pdf)
61. Кузьмин В. Новое дело - повышенный риск / В. Кузьмин, А. Губенко // Риск. 2000. - № 3-4. - С. 14
62. Кучарина Е.А. Инвестиционный анализ Е.А.Кучарина. - СПб.: Питер, 2006. - 160 с
63. Ланцман Е.Н. Концептуальные подходы к проблеме обеспечения экономической безопасности организации // Вестник АГТУ Сер.: Экономика 2010, №1 С.58-62.
64. Лисовская И.А. Финансовый менеджмент: полный курс / Лисовская И.А. МВА / И.А. Лисовская. - М.: Рид Групп, 2011. - 352 с.

65.Лихачева ИГ. Трансформация бухгалтерской отчетности при принятии управленческих решений / И.Г. Лихачева, И.Н. Жаленкова / Вестник ТГУС. Сер. —Экономика|| межвуз. сб. науч. тр. Тольяттинского гос. ун-т сервиса. - Вып. 3. - Тольятти : Изд-во ТГУС, 2008. - 336 с. - С. 158-163.

66.Ловінська Л.Г. Організація бухгалтерського обліку та фінансового контролю в сучасних умовах господарювання в Україні / Л.Г. Ловінська, І.Б. Стефанюк. – К.: НДФІ, 2006. – 240 с.

67.Максимов Д А. Рыночная устойчивость, экономическая безопасность и инновационная стратегия предприятия в условиях трансформируемой экономики / Д. А. Максимов, М. А. Халиков // Менеджмент в России и за рубежом. 2009. № 2. С. 15-21.

68.Марушко Н.С. Деякі аспекти організації обліку залученого капіталу / Н.С. Марушко // Збірник науково-технічних праць. Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10 – С. 150-160.

69.Миллер Н.Н. Финансовый анализ в вопросах и ответах: учеб. пособие / Н.Н. Миллер. - М.: Велби, Проспект, 2005. - 224 с.

70.Мошенський С.З. Економічний аналіз / С.З. Мошенський, О.В. Олійник: підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП —Рута||, 2007. – 704 с.

71.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37) Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_051

72.Нотченко В.В. Содержание и составляющие экономической политики предприятия // Сборник научных трудов —Социально-экономические проблемы развития России и процессы глобализации: потенциал возможного||, СПб.: Институт бизнеса и права, 2007. - 430 с.

73.Осташков А.В. Финансовый менеджмент / А.В. Осташков: комплект учебно-методических материалов - Пенза: Пензенский региональный центр дистанционного образования, 2005 - 125 с.

74.Палюх, Микола. Організаційні аспекти обліку на підприємствах

агропромислового виробництва [Текст] / Микола Палюх // Теоретичні та прикладні аспекти розвитку аграрного бізнесу України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 28 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.] ; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Економічна думка, 2015. - С. 186-189.

75.Палюх, Микола Контрольна функція бухгалтерського обліку [Текст] / Микола Палюх // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 27 жовт. 2017 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. - С. 161-164.

76.Палюх, Микола. Роль бухгалтерського обліку в системі управління підприємством [Текст] / Микола Палюх // Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 30 берез. 2017 р.] / редкол. : Р. Ф. Бруханський, І. М. Белова, А. Гасьор [та ін.]. - Тернопіль : Крок, 2017. - С. 42-44.

77.Питель С Облікова політика як інструмент податкового планування / С Питель // Економічний аналіз - № 6. - 2010. - С 138-140.

78.Пікуш Ю.В., Л.М. Пилипенко Національний університет —Львівська політехніка| Принципи формування резервів у системах бухгалтерського обліку // вісник львівського політехнічного університету 2012

79.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні / Верховна рада України. Закон України. - Офіц. вид. - К: 1999 - № 40.

80.Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ. [29 жовтня 2013 року]. -№ 1277. - Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

81.Пуцентейло П.Р., Завитій О.П. Особливості формування стратегії управління економічним розвитком регіону. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. 2017. № 27. С. 298–308.

82.Пуцентейло, Петро Основні складові формування системи економічної

безпеки підприємства [Текст] / Петро Пуцентейло // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 27 жовт. 2017 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. - С. 128-130.

83. Пуцентейло, Петро. Актуальність системи стратегічного аналізу в управлінні підприємством [Текст] / Петро Пуцентейло // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених [м. Тернопіль, 24-25 берез. 2016 р.] / редкол. : Л. П. Амбрик, В. А. Валігура, О. М. Войтенко [та ін.] ; відп. за вип. Т. Я. Маршалок. - Тернопіль : ТНЕУ, 2016. - С. 90-91.

84. Пушкар М.С. Логістичні системи підприємства: облік, аналіз і аудит / М.С Пушкар, А.Г. Богач., В.Г. Мельник. - Тернопіль: Економічна думка, 2007. - 187с.

85. Пятов М.Л. Учетная політика организации: учебное пособие / М.Л. Пятов. - М.: Велби, Проспект, 2008. - 192 с.

86. Розумайкіна І. Облікова політика як складова загальної стратегії управління підприємством / І. Розумайкіна // Економіст. - 2010. - № 5. - с 38-41.

87. Романчук К.В. Організація та методика бухгалтерського обліку договірного процесу (на прикладі діяльності промислових підприємств України): Дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / К.В. Романчук. - К, 2005. - 250 с

88. Савицкая Г.В. Экономический анализ: учебное пособие / Г.В. Савицкая. - 11-е изд., испр. и доп. - М.: Новое знание, 2005. - 651 с.

89. Семенишена Н.В., Кушнир Л.А. Международная стандартизация и реформирование бухгалтерского учета и финансовой отчетности Украины : институциональный подход. *Финансы и учет*. 2011. № 2. С. 24–27.

90. Семенишена Н.В. Інституційний підхід до формування структури облікових даних. Актуальні проблеми аграрної економіки : теорія, практика, стратегія : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 45-річчю економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного

університету (Кам'янець-Подільський, 12-13 жовтня 2017 року). Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. С. 250–253.

91. Семенишена Н.В. Якість інформації інституту обліку та її вплив на управління підприємством. Інноваційні технології та інтенсифікація розвитку національного виробництва : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конференції (30 листопада 2017 року, м. Тернопіль) Ч. 2. Тернопіль : Крок. С. 69–73.

92. Скирпан, О. П. Фінансовий облік : навч. посіб. / О. П. Скирпан, М. С. Палюх. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 421 с.

93. Словник української мови Електронний ресурс // Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/PRYNCTP>

94. Спільник Ірина Суб'єктивний фактор і ризику в аналітичній діяльності бухгалтера / Ірина Спільник, Микола Палюх // Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. 31 травн. 2018 р. Тернопіль : Крок, 2018. 162 с., С.127-129.

95. Спільник, І. В. Завдання аналізу виробничо-збутової діяльності в контексті управління конкурентоспроможністю. / І.В. Спільник // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали IV між нар. наук.-практ. конф., 11 травня 2016р. – Тернопіль:ТНЕУ, 2016. С. 398 – 400.

96. Спільник, Ірина. Аналіз грошових потоків за даними фінансової звітності підприємства : значимість, мета, завдання [Текст] / Ірина Спільник // Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 30 берез. 2017 р.] / редкол. : Р. Ф. Бруханський, І. М. Белова, А. Гасьор [та ін.]. - Тернопіль : Крок, 2017. - С. 138-140.

97. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ / Ю.П. Сурмин: учеб. пособие. - К: МАУП, 2003. - 368 с.

98. Трішкіна Н.І. Товарна політика як об'єкт інноваційної діяльності оптового підприємства / Н.І. Трішкіна // Наука й економіка: науково-

теоретичний журнал Хмельницького економічного університету - 421 с - С. 284-288.

99. Труш В.Є. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою промислових підприємств / В.Є. Труш, В. Ф. Яценко // Вісник Хмельницького національного університету 2011, № 5, Т.1 - С 10-13.
http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_5_1/010-013.pdf

100. Тэпман Л.Н . Риски в экономике: Учебное пособие для вузов / Под ред. проф . Швандара В.А. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. - 380 с.

101. Хом'як Р.Л. Структурні елементи формування податкової політики на підприємстві / Р.Л. Хом'як, О.С. Лемішовська // Вісник Хмельницького національного університету - економічні науки - 2010, № 5, Т. 3 - С 149-153.

102. Хорин А.Н. Аудит корпоративной отчетности компании / А.Н. Хорин // Аудиторские ведомости. - 2007. - № 6. - С. 3-13.

103. Чернова Г.В., Кудрявцев А.А. Управление рисками: Учебное пособие. — М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003. - 160 с.

104. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / В.Г. Швець -2-ге вид., переоб. і доп. - К: Знання, 2006. - 525 с.

105. Штамбург Н.В. Складові економічної безпеки підприємства / Н.В. Штамбург // Бюлетень міжнародного Нобелівського економічного форуму. - 2011. - № 1(4) - С 490-496

106. Щуплецов А. Ф. Современный региональный механизм устойчивого инвестиционного развития. - Иркутск: ИГЭА, 2000. - 220 с.

107. Яремко І.Й. Економічні категорії в методології обліку: моногр. / І.Й. Яремко. - Львів: Каменяр, 2002. - 192 с

108. Brehmer V. The Psychology of Risk. // В сборнике: Risk and Decisions. Edited by W.T.Singleton and J.Hovden, Wiley, - 1987. - 578 p.